

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. OKTÓBER 4.

40. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Br. Bánffy Dezső elnöki megnyitóbeszéde.

Tisztelt közgyűlés!

Megtisztelő ugyan, de azért nehéz és sajnos kötelességet teljesítek akkor, midőn jobbak és érdemesebbek távol létében és gyöngékedése folytán, engem erőben és rangban megelőző főgondnok-társaim helyett foglalom el az elnöki széket, vezetendő ez összehívott rendes közgyűlését az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek.

Fontos és nagy jelentőségű kérdések elhatározása áll ez alkalommal előttünk, melyek kellő és helyes megoldása jövő fejlődésünk és egyházi életünk alakulására lényeges jelentőséggel bírnak. Ujjonnan alkotott és most már az erdélyi ev. ref. kerület viszonyaihoz is alkalmazott törvényeink mellett, az ujjonnan eszközölt választások folytán összealkotott, erőben és bölcsességben megújult közgyűlés van hivatva, ezek felett határozni, és én hinni akarom, a régi tappintat, higgadtság és körültekintéssel.

Az új kor igényei, a rendezettebb alakot felöltött társadalom nyomása kényszerítőleg hatott egyházi életünkre és ennek következtében alkottuk újabb törvényeinket. A múlt évben tartott egyházkerületi közgyűlés elhatározása folytán, ezen törvények most már köz-kézen forognak, egyházi életünk minden egyes intézésre hivatott tagja bírja az alkalmat és módot, kötelező törvényeink betekintésével állapítani meg eljárását, hivatalos működését és hivatkozhatik azon törvényekre, melyeket önkormányzati joggal bíró legfőbb egyházi testülete alkotott és ő felsége, a magyar király legkegyelmesebb aláírásával megerősített. De ezen törvények szigorú és bölcs alkalmazása, ha azoknak alkotása a tényleg mutatkozó szükség kifolyása volt, kell, hogy hasonlóan ki ne maradjon.

És e tekintetben, a mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés van hivatva, első sorban, vezénylőleg menni elől példával, és mint legfőbb kerületi egyházi hatóság, megadni az irányt, a törvények szigorú és feltétlen alkalmazására. Én, ki egyházi életünkben úgy az Igazgató-Tanács, mint egyik egyházmegye tanácskozásába, mennyire elfoglaltatásom engedi, részt szoktam venni, örömmel tapasztalom, hogy az intézők akarnak élni a törvénynyel és a jobbak az egyházi élet küzdelmeiben, mint fegyvert, a törvénykönyvet hordozzák előre fölemelten és a támadást a törvény, mint erős várunk mellé vonultan. verik vissza. Szükséges is ez föltétlenül és azért szabadjon nekem itt, ezen elnöki székéből, hová az engem megtisztelő közbizalom és ez alkalommal éppen, talán idő előtt, a bölcsék és tapasztaltak sajnos távolléte ültetett, hangoztatni, hogy ha élni, ha ezen anyagi irányzatu korban fejlődni, sőt erősbödni akarunk, s pedig akarnunk kell, ha a létért való küzdelemben győzve, fennmaradni és hitben és nyelvben elvállalt hivatásunkat betölteni akarjuk, pedig máskint akarnunk sem szabad, kell, hogy törvényeink legyenek, azon „erős vár“, melyet védve, de melyből támadva, ha kell, bizton nézhetünk a jövő és pedig a jobb jövő elé. De, első sorban, nem kultámadás, nem idegen ostrom ellen kell a védelem, a kedvező állam-jogi viszonyok, az ország kormányzatának tapintata, mely vallási sérelmeket nem okoz, sőt a szabad fejlődést biztatólag segíti elő, erre okot nem adnak. A törvények szigorú alkalmazása önmagunk ellen kell hogy fordíttassék; kell, hogy azzal sujtuk a mindent megölő közönnyt; kell, hogy büntessük a mulasztást, a gyakori hanyagságot és néha a visszaélést is. Legyen, tehát, ennek tudatában egyházi életünk zászlójára a törvény, mint „jelszó“ írva, ennek szigorú, részrehajlatlan kezelése, mint „kötelesség“ megállá-

pitva, mint cél a „szabad fejlődést“ kitűzve és én nem kétlem, hogy jobb jövőnek nézünk elébe, mely a létért való küzdelemben azon hivatást, melyet e területen éppen úgy a hit, mint a nyelv tekintetében betöltenünk kell. teljesen és sikerrel betöltenünk lehetővé is teendi.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület mai napra összehívott rendes közgyűlését ezennel megnyitottnak jelentem ki.

Főt. Szász Domokos. püspök aa. évi jelentése.

Méltóságos elnök ur!

Főtiszteletű közgyűlés!

Szerencsésnek vallom magamat, hogy egyházi életünk terén az előhaladás főlemelő tüneteiben istentől megáldott évről tehetem meg ez alkalommal törvény-szabta jelentésemet.

Egyházkerületünkben a vallásos élet s általában a magas rendű közérdekek szerinti, nem csak szavakban, de az áldozatkészség tetteiben is nyilatkozó érdeklődés folyton örvedetesebb arányokat öltő s bármerre fordítsuk lelkünk tekintetét, bizonyosságait szemléljük annak, hogy az anyaszentegyház, mint végtelen fejlődésre hivatott isteni intézmény, a legfelsőbb végzés által kijelölt útján, az ellentétes áramlatokkal diadalmas harcát küzdve, ellenállhatatlan erővel tör célja felé s érvényesíti hódító erejét. Készséggel ismerem el, hogy az egyházi életnek e föllendülése nem egyes embereknek érdeme, hanem több és pedig nem kizárólag az egyházi élet körében, hanem azon kívül is ható erők áldásos összeműködésének eredménye. Mert az egyház, a midőn egyfelől intézményei s összes életműködése által érvényesíti jótékony befolyását a közgondolkodás és érület irányítására, másfelől kétségbe vonhatatlan az is, hogy befolyása alatt áll azon közszellemnek, mely a különböző időkörök rendén hatalommá válik s így az egyházi, társadalmi s nemzeti közélet kölcsönhatása folyton nyilvánuló. Annak az élénken forrongó, letűnt idők mulasztásait lázas tevékenységgel pótolni s helyrehozni törekvő s az alkotások terén maradandó eredményekért esengő közszellemnek, mely jellemző ismertető jegye korunknak, ébresztő, tette készítő, hogy ne mondjam zaklató hatása az egyházi élet terén is hallatja szárny-csattogásait s felkölti szenderűkből még azokat is, kiknek szívét eddig az egyház magasrendű törekvései s érdekei iránt való érdeklődés hőbb dobogásra nem készítette.

Hazánkban, s első sorban, annak éppen erdélyi részében, az utóbbi években, szembetűnően nyilvánuló a társadalmi és nemzeti élet terén fölébredett közszellemnek jótékony hatása az egyházi életre s ha észletem nem csal, ez ébresztő s buzdító befolyás nyitja azon mind mélyebben megerősülő meggyőződésben található föl, hogy mindazok, kik az erdélyi részekben a magyar

egyházaknak s azok sorában a mi anyaszentegyházunknak érdekeit támogatják, benső megújodását s meggyőződését előmozditják, nem csak vallásos s nemesen emberi, hanem egyszersmind hazafias kötelességet is teljesítenek, mert támogató jobbuk nyújtásával jövődjét biztosítják a magyar állam s abban a magyar nemzet létérdekeit szolgáló leghatályosabb tényezőknek. Én boldognak érzem magamat, hogy e nemes munkában részt vehetek s áldom a gondviselést, hogy a szolgálattétel nagy mezejét tárta föl előttem, melyen a nekem adatott csekély talentumok mértéke szerint, az erdélyi ref. egyházkerület javára s ennek útján mindenképp felett szerezett hazám s magyar nemzetem jövődjének biztosításában közreműködhetem. Hálával kell, azonban, elismernem s nyilvánítanom azt is, hogy az én parányi erőmet, isten segedelme mellett, azon támogatás teszi talán némileg sikeressé, melylyel jóakaratu törekvéseimet anyaszentegyházunknak vezérlő világi férfiai, gondnoki, esperesi s lelkészi kara s mondhatnám, összes hívei elősegítik.

Anyaszentegyházunk összes tényezőinek vállvetett közreműködésében fénylő például tündöklék előttünk a legelső magyar ember: a király. Kegyelmisségének kincstárából ez évben, templom-építési célokra, nagy-szebeni egyházközségünket s az ördög-küti ujonnan szervezett körlelkésztséget méltóztatott ő felsége 100—100 frt. legfelsőbb segélylyel megörvendeztetni.

Hogy a legfelsőbb segélyezés, az előző évekhez arányosítva, csekélyebb mérvű, oka az, hogy kevés volt a kérelmező. Indokolt ajánlattételeim közül egyet sem utasított vissza a királyi kegy. Mindenfelé áldást hintő annak fénye s ezért mindnyájunk szívéből is gyakorta száll föl az esdő fohász: körítse mindig fény s áldás a felséges trónt.

Hálára készítő mérvben jutott ez évben is osztályrészétül egyházkerületünknek egyetemes egyházunktól is a hatályos támogatás. Mult évi jelentésemben is jelzém, hogy konventünk, tekintettel kiálló szükségünkre, az egyetemes egyház anyagi erőforrásaiból aránylag legtöbbet juttatott nekünk. Mult évi konventünk, melynek összes üléseiben, képviselő-társaimmal együtt, kötelességszerűleg részt vettem, eddigi kegyességét még tetézte nem csak az által, hogy egyes egyházközségeinknek, papjainknak többet juttatott, mint az előző évben, szám szerint 13,750 frtot; de, ezen kívül, még a körlelkésztségek számára addig folyósított 3,250 frtnyi állandó dotációját is fölebb emelte úgy, hogy e címen a folyósított segélyösszeg 5,050 frt. állandó segély; ezen kívül, még 200 frt. időleges. Az állandó dotáció emelését annak köszönhetjük, hogy az addigi 17 körlelkésztségek szervezésén kívül, még négy újnak, név szerint, a mocsai, szinyei, lúdasi és esztényi körlelkésztségek szervezésének tárgyában indokolt előterjesztést tettem s javaslatom alapján a mélt. Igazgató-Tanács is a romániai miszsió területén kielégítésre váró építkezési szükségletek javára megkívántató tőke-befektetéseknek s azok reintegrálásának

törlesztési s kamatjáruléki címén, 32 évi időtartamra, évenként 1,000 frtnak állandó megszavazását kérte s konventünk kegyes vala, indokolt kéréseinket teljesíteni. Ezek szerint, a kerületünk által különböző címen nyert segélyek összege tett ez évben 19,000 frtot.

Jövőre nézve, a biztató jelek szerint, még további s nagyobb arányu állandó segélyezésre van kilátásunk. Egyetemes egyházunk intéző köreiben, ugyanis, mind élénkebben nyilvánuló azon meggyőződés, hogy a domesticai segélyezéseknek eddig gyakorolt módja, mondhatjuk, az „elforgácsolás rendszere“, a célnak nem megfelelő; mert, a létező bajok gyökeres orvoslását s állandó alkotások létrehozását lehetetlenné teszi. Enyhítő balsamcseppeket ejt ugyan a sajtó sebekre, de egyet sem gyógyít meg. Élénken foglalkoztatta, ennél fogva, s foglalkoztatja ez idő szerint is az elméket az a nehéz kérdés, hogy a segélyezésnek minő módja volna az eddiginél helyesebb, a jöendő számára biztosabb alapokat vető. A főtiszt. közgyűlés tagjai bizonynyal tudják, hogy én e nehéz kérdésre válaszul indokolt előterjesztést s javaslatot tettem a segélyosztó bizottság ülésében s miután javaslatomat az egyhangulag magáévá tette: konventi ülésünkön (l. 1887. 89 jk. sz.) e fontos kérdés beható tanácskozás tárgyát képezte s elvileg elfogadtatott. Indítványom részleteit, mint ismeretesekeket, mellőzve, csupán annak alapeszméjét jelzem, mely abban áll, hogy a domestika évi jövedelmének megállapítandó jelentékeny része 32 évre köttessék le, mint kamatjárulék, az egyes gyengén dotált papi állomások javadalmának azonnali javítására az egyházkerületek által előlegezendő tőkék kamatja pótlására s ezen időtartam alatt az egyes egyházközségek által, esetleg központi segélyösszegek tőkésítése útján, 1½%-os számítással, hozassanak létre az illető állomások állandó alapját képező tőkék. Fejes István, konventi tagtársam ez indítványomhoz egy módosítványt terjesztett be, mely azonban attól lényegében nem eltérő, csak a kivitel módzatában különböző, a mennyiben, első sorban, a közalap összes tőkéit kívánja ily befektetésekre fordíttatni s azoknak 32 év alatti re-integrálására addig is 5%-al való kamatoztatása terhét a domestika folyó bevételeire ohajtja fektettetni, így az állandó tőkék létrehozását is kizárólag az egyetemes egyház központi erejével akarja eszközölni, számításon kívül hagyva úgy az egyházkerületeknek, mint az érdekelt egyházközségeknek a tőkeképzésben közvetlen részvételét. Konventünk végzése szerint, mind az én indítványom, mind a módosítvány az egyházkerületek bírálatának tárgyát képezi s örömmel konstatalhatom, hogy a sajtó útján közzé tett, részben egyházkerületi, részben egyházmegyei vélemény-nyilvánítások túlnyomó nagy többsége az alapeszme helyeslését proklamálta. A főt. közgyűlésnek is, a tárgysorozat rendjén, alkalma lesz elvi nyilatkozat-tételre. A konventi végzésben körülírt részletes javaslat a főtiszt. közgyűlés elbírálása alá azért nem volt ez úttal beterjeszthető, mert az egyes egyházmegyék javaslatainak nagy része a mélt. Igazgató-Tanács

által kitűzött határidőig nem készült el s így nem volt feldolgozható s különben is azoknak egy része még további kiegészítést igényel. Ha, azonban, a főtiszt. közgyűlés hajlandó lesz megadni a kért felhatalmazást, a mélt. Igazgató-Tanács a szükséges kiegészítéseket elrendelve, a jövő év elején tartandó egyetemes konventhez részletes munkálatát, a kerület nevében, fölterjesztendi.

Egyetemes egyházunk különböző köreit s mondhatni az egész hazai közvéleményt élénken foglalkoztató kérdés gyanánt kell jeleznem, továbbá, a „Protestáns Irodalmi Társulat“ létre hozása érdekében fölmerült mozzanatok. Mult évben tartott egyetemes konventünk, az addig csupán társadalmi úton folyamatba indított mozgalmat, a tényleges szervezkedés útjára terelte az által, hogy vegyék számba a történet ajálkozásokot s azokról jelentést tevén a konvent világi elnökéhez, a tényleges alakulás és szervezkedés keresztül vitelét ez által készítsék elő. A szervezkedést előkészítő értekezlet, br. Vay Miklós ő nagyméltóságának s az evangélikus afiak részéről br. Pronay Dezső, főgondnok ur elnöklete alatt, az érdeklődőknek impozáns részvétele mellett, f. év ápril 16-án ment végbe Budapesten, az evangélikusok közgyűlési nagy termében. A főtisztelü közgyűlés tagjai előtt tudva van, hogy a tiszántúli egyházkerület s abban különösen a debreceni egyházmegye küldöttei által vitássá lön téve az a kérdés, hogy a társulat kötelékébe fölvetessenek-e az unitárius afiak, vagy nem? Az értekezlet túlnyomó többsége a fölvetel mellett nyilatkozott. s így a szervezkedés keresztül vitelére ez értelemben lett megállapítva s megtétettek mindazon lépések, melyek a tényleges megalakulás, mondhatni, hivatalos szervezkedésnek, a jövő év elején keresztül vitelére szükségeseknek mutatkoztak. Örömmel jelezhetem azt, hogy a fölmerült s bizonynyal mindnyájunk által sajnálattal észlelt ellentétek kiegyenlítésére van kilátás s a társulat működési programjának végleges megállapítása lehetővé fogja tenni a közös cél érdekében az erők osztatlan tömörülését s a kibontandó zászló körül sorakozni fognak a tiszántúli testvérek is, kiknek hatályos közreműködését nélkülöznünk az ügyre nézve nagy veszteség volna. Örömmel konstatalom azt is, hogy egyházkerületünk részéről a részvételre jelentkezés, szükös viszonyainkra tekintettel, elég szép eredményt mutat föl s ha a szervezkedés ténylegesen megtörténik s a társulat működését megkezdí, a támogatás részünkről bizonynyal még fokozódni fog. A mi kerületünkből jelentkeztek eddigelő 241-en, és pedig 2 pártfogó, 24 alapító, 39 rendes, 168 pártoló, 8 segélyező tag.

Közügyeink fejlődésének s előre haladásának örövendetes mozzanataul jelezhetem azt is, hogy egyházkerületünk és az EMKE közti szövetségre lépés fenforgott akadályait elhárítani sikerült, mert az együttes tárgyalások folytán a szövetségre léphetés oly föltételei körvonaloztattak, melyek mindkét fél önkormányzati jogait s szabadságait érintetlenül hagyván, a közös akció lehetőségének útját megnyitották. Lesz alkalma a főtiszt.

közgyűlésnek, tárgysorozatunk rendjén, erről meggyőződhetni s biztat a remény, hogy a megállapított feltételek mellett való szövetségre lépést a főt. közgyűlés sankcionálni kész leend s annak folytán megkezdődhhetnek a részletes tárgyalások. Nagyobb mérvű anyagi segélyezésre, e szövetségre lépés útján. ez idő szerint, kilátásunk nem lehet, az egyesület anyagi erejének csekély volta miatt. Egyházi építkezési szükségleteinkre ugyanis ez ideig, 32 évi időtartamra, évenként csupán 245 frtot szavazott meg az egyesület, a mi az egyházkerület által előlegezendő 4.900 frt. tőke-befektetés kamatjának felel meg. Személyi járandóságokra 1,450 frt. segély van kilátásba helyezve. Reméljük, azonban, hogy az egyesület ereje idővel gyarapszik, a segélyezés nagyobb arányokat fog ölteni. Egyelőre a kevés is jó, köszönettel fogadhatjuk.

Sokkal nagyobb arányu s egyházkerületünk belélete mélyebbre ható azon akció, melyet egyházi építkezéseink ügyében folyamatba indítani, köteleességemnek tartám. Részint személyes szemlélet, részint az egyházmegyei hatóságok útján tájékozást szerezve magamnak egyházkerületünk különböző vidékein azon építkezési szükségletek felől, melyek ugy felekezeti, mint jogi érdekeink szempontjából, első sorban kielégítésre várnak, e fontos ügyben tüzetesen indokolt előterjesztést intéztem a mélt. Igazgató-Tanácsához. Ez előterjesztésem rendén feltüntettem azt, hogy mulhatalanul szüksége forog fenn egyházkerületünkben 40 templom, 58 iskola, illetőleg, papies tanítóilak részben egészen ujonnan építésének, részben nagyobb mérvű restaurációjának. Ez építkezések, kerek számban, 180,000 frt. névértékű járadék-kötvény befektetését veszik igénybe miután a központi építkezési pénztár, mely a főtiszt. közgyűlésnek 82—1887 sz. a. kelt végzése folytán, 67,000 frttal lett megállapítva s ez összegből, az előterjesztésemben jelzett építkezéseken kívül, időközben fölmerült más építkezésekre is történetek kiutalások, kerek számban, 137,000 frtnyi építkezési szükséglet fedezéséről kell gondoskodni. Rá is mutattam azon segélyforrásokra s körvonaloztam azon módokat, melyeknek felhasználásával a kitűzött feladat megoldható. A megoldás alapeszméje az, hogy az építkezések keresztül vitelében az érdeklött egyházközségek, az egyházkerület és az egyetemes egyház ereje egyesíttessék oly módon, hogy a szükségelt befektetési összegeket, esetről-esetre megállapítandó feltételek alatt, törlesztési mivelet útján, az egyházkerület építkezési pénztára előlegezze s az előlegezések visszahelyezésének időtartamára a befektetett tőkék 5%-os kamatjával, részben az egyetemes egyház országos segélyalapja, részben az egyházkerület központi segélyforrásai, részben (de aránylag csak nagyon csekély mérvben) az építkező egyházközségek terheltesse meg, és így az egyházkerület által előlegezett tőkék kamatozása feltétlenül biztosíttassék. Javaslatom szerint, hogy a kontemplált összes építkezések keresztül vihetők legyenek, kamatjárulék s törlesztés címén, a restitucio idejére, hozzá kell járulni:

- a) az egyetemes egyháznak 5,209 frt. 80 krral;
- b) az egyházkerületnek 3,252 frttal;
- c) az építkező egyházközségeknek 3,335 frt. 70 krral,
s így együttesen 11,797 frt. 50 krral.

Igaz, nagy összeg, de a segélyforrások kombinatív egyesítése által túlságos erőszítés nélkül fedezhető. Egyházkerületünk vallásos és kulturális miszsiója, azon élénk és nemes verseny, mely az egyházi élet intensív fokozásában a hazai különböző egyházak kebelében, folyton mind nagyobb mérvben nyilvánuló oly kötelesegeket szab élénk, melyeknek teljesítése elől ki nem térhetünk még áldozatok árán sem, ha tradicioinkhoz hiven, továbbra is fenn akarjuk tartani magunkat a haladó kor színvonalán; ha nem akarjuk kiejteni kezünkől az előre lörekvés ama zászlóját, melyet az erdélyi részekben a mi anyaszentegyházunk, annyi nehéz vívódás közepette is, századok óta fenlobogtat s melyet megtépett bár az idő vihara, de át kell azt adnunk mocsoktalan fűségében a nyomdokainkba lépőknek, ha mi elhanyagoltunk. De egyházkerületünk fokozott előre haladását nem csak a romok felett emelkedő új templomok és iskolák által biztosítani köteleességünk, hanem buzgó igyekezettel kell gondoskodnunk megmentéséről megtartásáról azon élő köveknek is, melyeknek együtt kell alkotniok az isten lelki házáat az anyaszentegyházat. Igyekeztem, e tekintetben is kötelezéseimet teljesíteni s munkálni körlelkészi intézményünk fejlesztésén mert, első sorban, éppen ez intézmény van hivatva arra, hogy egyházkerületünknek eddig sok helytt szétzüllötten tengődő s a felekezeti s faji absorbciónak martalékul szolgált tagjait egybegyűjtse, összetartsa bennük a vallási s nemzeti solidaritás egybeforrasztó s fölemelő érzetét új életre keltse Örömmel konstatalhatok e tekintetben két megnyugtató s biztató jelenséget. Egyik az, hogy egyházkerületünknek ugy birtokos osztálya, mint köznépe, ez új intézményünk iránt meleg rokonszenvet, támogató buzgalmat tanusit a személyi járandóságok megajánlásában, a szükséges egyházi építkezések keresztül vitelében ugy, hogy ez intézményünk hová-tovább, mind mélyebb gyökeret ver s az egyes körlelkészségek faji s felekezeti érdekeink megannyi védbástyaivá izmosulnak és pedig kerületünk legexponáltabb vidékein. Eddigél, mint egészen új alkotások, véglegesen szervezve lettek a csik-szeredai, hosszufalusi, bólya-völgyi, szamos-ujvári, ördög-kúti, noszolyi, m.-záhi, m.-ilyei, piskii, petrosényi, felső-torjai, esztényi, ördög-keresztúri, o.-ujfalusi, tancsi és segesvári körlelkészségek. Folyamatban van, ez idő szerint, a m.-ludasi, a d.-szl.-mártoni, az erzsébetvárosi, a szinyei, a moci, az ilosvai, a detreheimi, az o.-toplicai körlelkészségek organizációja; s ha egyetemes konventünk, fennebb jelzett indítványom értelmében, hajlandó lesz további állandó segélyösszegeket folyósítani, következni fog a körlelkészségeknek még hosszú sora. Örömmel konstatalhatom, továbbá, azt is, hogy papjaink s papjelöljeink közül, általában véve, kiválóan alkalmas egyének szentelik föl magukat a körlelkészi fáradalmas,

de eredményeiben áldásos küldetésre. A megállapított utasítások értelmében fölterjesztett negyed- és félévi jelentéseik kifejtett buzgó törekvésük tükrö s visszaverődnek azokban lélekemelő tünetei azon megújított életnek, mely működésük területén nyilvánuló. Ez új alkotások folytán egyházkerületünk miszsiói tevékenysége folyton növekvő s hogy e tevékenységnek központi felügyelete, ellenőrzése s irányítása gyakorlatilag mind hatályosabban eszközölhető legyen: multhatatlanul szükségesnek látszik Igazgató-Tanácsunk kebelében, a miszsiói ügyekre nézve, egy szak-referensi állás szervezése, a tanügyi előadói állás analogiája szerint. Tárgysorozatunk rendén, alkalma lesz a föl. közgyűlésnek, e tekintetben döntő szavát hallatni.

Kötelességemnek tartom, megemlékezni pár szóval theologiai akadémiánk állapotáról is. A tanári kar buzgalmát s az akadémia növendékeit tekintve, általában csak jót mondhatok felőle. Okozott ugyan némi fennakadást egyik jeles tanárunk betegsége, s e miatt a rendes tantárgyak előadásában, illetőleg, azok sorrendjében fölmerült némi változtatás szüksége; de ezt leszámítva, a tanfolyam menete egészen rendes volt.

Az exegetika tanárának betegsége s másfelől az exegetikai tudományoknak roppant terjedelme miatt, a tanerők szaporításának kérdése felszínre került. Elnökletem alatt tartott ülésből, a tanoda előjáróságához e tárgyban átirat intéztetett, de miután a tanoda anyagi ereje a rendes tanerő-szaporítás terhét nem bírja, az előjáróság, hivatkozással kerületi közgyűlésünk 78 — 1875 és 35 — 1876 sz. a kelt végzéseire: az egyházkerület segélyére appellált. Részemről az appellációt teljesen jogosultnak tartom, mert meggyőződésem az, hogy a papképzés terhét hordozni, nem egyik, vagy másik kollegiumnak kizárólag, hanem, első sorban, az egyházkerületnek tartozik feladata körébe s oly kötelessége, melyet magától el nem utasíthat. E nagyfontosságú s egész egyházkerületünk beléletét s jövődjét mélyen érintő kérdés, az igazgató-tanácsi előterjesztések rendén, tárgyalás alá kerül s teljesen nyugodt vagyok a felől, hogy a főtiszt. közgyűlés bölcsessége megtalálja annak nyitját. Mint akadémiánk életének jelentős mozzanatát, fölemlitem azt, hogy az egyetemes konvent által megállapított szabályzat értelmében, folyó év augusztus 31-én, Józsa Zsigmond, kitünő papjelöltünk, theol. magántanári vizsgára hocsáttatott s egyhangulag képesítettnek nyilvánított. Az új szabályzat életbe léptetése óta egész egyetemes egyházunkban ez volt az első ily vizsga-tétel s örülök, hogy éppen a mi egyházkerületünk kebelében történt. A szabályzat 33-ik cikkelye értelmében, a theol. magántanárságra a felhatalmazás az egyházkerület jogkörébe tartozván, külön előterjesztés tárgyát fogja képezni. Mult évi közgyűlésünk 41 sz. a kelt határozata szerint, a theol. szakvizsgákra vonatkozó szabályzat teljes érvénybe léptetése tárgyában is elkészült a részletes javaslat, az is napirendre kerül. Megjegyzem még, hogy a rendes papi szigorlatok aug. 30-án s a következő na-

pokon jó sikerrel végződtek, elnökletem alatt. A mult tanévben a theologusok létszáma volt 67, szigorlatra lépett 18 s ebből jeles osztályzatot nyert 6, jót 4 s egyszerűen képesítettet 8.

Egyházkerületünk beléletében az átalakulás s hitem szerint, a jobbra-fejlődés jelentős eredménye gyanánt jelezni kell a vizitáció új rendszerének életbe léptetését. A régiből az újba az átmenet természetesen némi nehézségekbe ütköző, mint mindenütt, úgy az egyházi téren is. Nem lehet hát csodálkoznunk, ha az új szabályzat szerinti eljárás körül itt-ott némi tájékozatlanság merült föl de készséggel ismerem el, hogy esperes-társaim általában véve teljes odaadással végzik e tekintetben is nehéz tisztóket s az átmenet nehézségeit sikeresen küzdik le.

Az új szabályzat értelmében, reájuk lévén bizva, egy év keretén belül, az egyes egyházközségek vizitációja idejének megállapítása, az összes egyházközségek ez évi vizsgálata még teljes befejezésre nem jutott, de nagy részben megtörtént s a végrehajtottakról a vizsgálati jegyzőkönyvek és esperesi jelentések fölterjesztettek. A hol imminens intézkedések szüksége forgott fenn, azok azonnal megtétettek s ez által is az új rendszer előnye szembetűnővé lett. A mélt. Igazgató-Tanács kötelességének fogja tartani, gondoskodni saját kebelében arról, hogy a vizsgálati jegyzőkönyvek s esperesi jelentések, szak-referens útján, nyerjenek szabályszerű elintézést így a központi kormányzat kellő formák között gyakorolja főfelügyelői, ellenőrzői s rendelkezési tisztét.

Ezek után, áttérek néhány szóban fölemlítésére mult évi közgyűlésünk óta az egyházkerületünk különböző vidékein végzett hivatalos kiszállásaimnak s tett körutaimnak. Igyekeztem e tekintetben is tovább haladni azon úton, melynek sikeres és áldásos volta felől, hová tovább, mind mélyebben győződöm meg. A hivekkel mentől gyakoribb és közvetlenebb érintkezés, a megoldásra váró kérdéseknek a helyszínén elintézése, az élőszónak s példaadásnak ébresztő s buzdító ereje még akkor is biztosítja a sikert, midőn az, ki e kötelességét teljesíti, szóban és tettben erőtlén ember, mint én.

Hálával ismerem el, hogy bármerre jártam, a fogadtatásnak részemről teljességgel nem kívánt ünnepléssége, felekezeti és faji különbség nélkül, az illető vidékek értelmiségének s köznépeinek meleg érdeklődése. Különösen pedig hiveinknek a szükséges közreműködésben áldozatkész részvétele, fáradalmaimért gazdag, általam meg nem érdemelt jutalmul szolgált mindennél s nem egyszer ellankadt erőmet meg-megújuló életre kelté. Kedves kötelességemnek tartom azért mindazoknak, kik irántam körútaim alkalmával, szíves előzékenységet és kitüntető kegyességet tanusítottak, e helyről s ez alkalmalmmal is mélyen átérzett köszönetemet nyilvánítani. Bennem nem az erőtlén ember, hanem a nagy erejű s magas méltóságú anyaszentegyház lett megtisztelve.

Még a mult év végén, közgyűlésünk után kevéssel, két, egészen új templomunk fölszentelésének lélekemelő

tisztét teljesítém; közjegyző barátommal együtt, november 5-én a beszerceit, december 11-én a kuduit. E két templomunknak felépülése s a közhasználatra ünnepélyes átbozsátása, tekintve azt, hogy egyházunk s fajunk azon vidéken számban és erőben csekély, mind vallásos, mind hazafias szempontból nagy jelentőségű mozzanat, mert azok egyházkerületünknek, az észak-keleti határszélén védbástyái, erősségei. Az egyik, a beszercei, br. Bánffy Dezső alkotó nagy képességét; a másik, a kudui, az elhunyt gr. Bethlen Károly nyomdokaiba lépett gr. Bethlen Pál nemes buzgalmát dicséri.

Ugyancsak a múlt év végén, dec. 16-án bonchidai egyházközségünkbe szállottam ki. Szívembe nyilallott az, hogy ottani népes s úgy helytt, mint széles körű vidékén fontos miszsióra hivatott egyházközségünk temploma romladozó, papi laka gyarló és különösen iskola-helyisége minden bírálaton alóli, a több, mint 80 tanköteles közül még 20-nak befogadására sem alkalmas. Kiszárlásomra közvetlen indokot szolgáltatott a gr. Bánffy György által tett azon kegyes nyilatkozat, hogy a br. Bánffy László-féle ősi kuria nagy telkét meg romjaiban is nagyszabású épületét, tulajdonjogának fentartása mellett, örök használatra az egyházközségnek átbozsátani kész s ezen kívül, az építkezés céljaira anyagban s munkaerőben 1,000 frttal hozzájárul. Az egyházközség közgyűlése, elnökletem alatt, hálás indulattal fogadta e kegyes ajánlatot, s egyhangulag kimondotta, hogy a régi papi- és iskola-telek eladási árából bizony remélhető 3,500 frtot, a felajánlott telken, papi- és tanítóilak s tágas iskola építésére fordítja. Az építkezés tervét s költségvetését elkészítettem s a kerület részéről is némi központi segélyt számításba véve, a mélt. Igazgató-Tanács hozzájárulásával, nem csak az említett építkezésekre, hanem még a templom renoválására nézve is alkalmas vállalkozóval szerződésre léptem.

Részletesen kidolgozott tervem szerint, az egyházközség, a maga részéről számításba is alig jöhető csekély áldozattal, a szükséges összes egyházi és pedig igen díszes épületek birtokába jutandó s az építkezés a folyó év tavaszán, tényleg megkezdendő vala. Az egész terv, azonban, utólag fennakadást szenvedett, mert az egyházközség, nem kutatom, minő hatások folytán, a régi papitelek eladása tárgyában hozott határozatát megváltoztatta s így annak financiaális keresztül vitele ezzel együtt az egyházközség regenerációja lehetetlenné lett. A mi, azonban, késik, talán nem marad el végleg. Én bizom a gr. Bánffy-család hagyományos erényeiben, hogy a zátonyra jutott kérdés ohajtott megoldásra jut. Részemről, a mit lehetett, megtettem eddig s megteszem ez után is.

Tavasz nyiltával egymás után több körítat tettem. Május elején örömmel ragadtam meg a m.-láposi orgona-szentelés ünnepélyes alkalmát, hogy deézi egyházmegegynek azon vidékét, életemben először, meglátogatgassam. A kackói körlelkészség területén utaztam át, hol maroknyi magyar népünk a fajfentartás nehéz harcái vivja. Örömmel tölt be szívem, szemlélhetni eredményeit

azon áldásos munkának, melyet azon vidéken anyaszentegyházunk egyik leghivebb szolgája, tiszt. Berde Sándor paptársam nagy odaadással végez, hathatós támogatást nyerve az ottani birtokos osztály, első sorban, Simó Lajos, főgondnok urtól, kit azon vidék népének áldásul rendelt az isten. Ő méltósága jó példájával legelőli jár s ez évben is a körlelkészség egyik nevezetes pontján, Galgón, saját költségén díszes új iskolát és tanítói-lakot építtetett. A tanítói állomás szervezése ott is új alkotás s a tanítás már a jövő hóban megkezdődik. Laposon és Domokoson a legkellemesebb benyomásokkal lettem gazdagabbá. Azon két egyházközségünk, egyházkerületünk északi határszélén, a románság nagy tengerében, magyar fajunknak s vallásos hitünknek viruló oazisa s az önfentartás csodálatos erejével és szívósságával örzi nyelvét és vallását. A végrehajtott vizsgálat rendjén, az egyházi ügyeket rendben találtam. Csupán azon hiányt észleltem, hogy egyik egyházközségnek sincs közalapja, mely a felmerülő szükségeknek, legalább részben, biztos fedezetéül szolgálhatna. E célra meghozva részemről is parányi áldozatomat, az alap meg lön vetve s jóakaratu példaadásomat a buzgó hivek közül sokan azonnal követték, ott is legelőli járva Simó, főgondnok ur.

Ugyancsak május havában a Mezőségen tettem körutat, kezdve Ludason ottani egyházközségünk a vallásos buzgóságnak fénylő képét tünteti föl, s élénk tudatával bír annak, hogy egész egyházkerületünkben a legfontosabb missioi pontok egyike. Mint ujonnan szervezett körlelkészség székhelye, most végzi a szervezkedés nehéz, de gyönyörű munkáját. Főlemelkedett az anyaszentegyházak sorába, díszes új templomot s papilakot építtet s ritka mérvű önmegadóztatás útján a körlelkész javadalmasához csaknem 500 frttal járul hozzá. Az új alkotás buzgó vezetője Keresztes Áron, gondnok úr, a hazafias érzület s vallásos hűség ritka férfja. Ez a jó szellem különben, ottani hiveink közt, általában uralkodó. Meghózzák mindnyájan áldozataikat a befejezéshez közelgő építkezés körül; 2,000 frtot meghaladó értékű építési anyagot gyűjtöttek össze. A többek közt felemlítem az egyház pénztárnokát, Keresztes Lajost s hitvesét, kik az új templom számára ajándékoztak 400 frt. értékű harangot, melynek érc nyelve dicséretüket fogja zengeni.

Ludasról m.-bodoni egyházközségünkbe mentem át, mert ott is szent munka foly: a régi templom romjai felett díszes templomot építettek a nagy buzgalmú hivek, élükön tiszt. Nemes Árpád jeles paptársammal. A vallásos türelem s testvéries érzület szép bizonyossága ott az, hogy a román atyafiak is az építkezésben segítők jobbjukat nyújtották. Különben nem csak ott, hanem a Mezőségen több helytt volt kellemes alkalmam észlelhetni a fajok s felekezetek közti testvéries viszonyt. Így Mező-Záhon is, egyik új körlelkészségünk székhelyén, hol az ujonnan épült templomot szentelém föl. Annak fölépítésével a gr. Wass és Ugron családok emeltek magoknak örök emléket. A két családban első sorban két nő nemes szívéből fakadt föl ott az új élet forrása. Nevöket hálás

tisztelettel említem föl: Wass Ida contesse és Ugron Ilona önagságáék. Az építés költségének nagy részét adakozásokból gyűjtötték össze, s meghozva áldozatát az egyházkerület is, Záhon és egész vidékén eddig szétzúllóttan élt magyar népünk életében új korszak hajnala derült föl.

Junius első napjaiban gy.-fehérvári egyházmegyénkben végeztem körutat, kísérve gen. notariusunk s Alpár Ignác műépítész által, kivel Igazgató-Tanácsunk az egyházi építkezések ügyében szerződésre lépett, meglátogatva tövisi, diódi, krakkói, igeni, sárdi, zalathnai, abrudbányai, verespataki s visszatérő útamban az enyedi egyházmegyében fekvő torockó-szentgyörgyi s felenyedi egyházközségeinket, megtéve mindenütt a szükségesnek mutatkozó intézkedéseket. Felesleges volna, tüzetesebben igazolnom azt, hogy gy.-fehérvári egyházmegyénk kiválóan exponált helyzeténél, s az elmúlt idők romboló viharai pusztításainak nyomait annyi évtizedek multán is magán viselő voltánál fogva, az anyaszentegyház segítő gondoskodására fájdalomosan kiérdemelt jogot szerzett magának. Ez indított engemet arra, hogy körutat tegyek ott, a szomorú emlékekben gazdag vidéken. Az egyházmegyei hatóság, a lelkészi kar s a hívek összessége, élükön az egyházmegye ritka buzgalmú főgondnokával, az egyháziasság erényeiben tündöklő Zeyk család sarjával, Zeyk Gáborral, kitüntető szívességgel környeztek s kísérték utamon. A közvetlen szemlélet útján alkalmam vala, kellő tájékozást szerezhetni a nem kis mérvű hiányok és szükségletek felől. Egyházi építkezések kérdései várnak megoldásra, s a papi állomások közül is nem egy, mulhatatlanul javítandó, sőt Verespatakon egy új papiállomás szervezendő. Lesz gondom arra, hogy a conventhez intézendő felterjesztéseink rendén a függő kérdések a megoldás útjára vezettessenek.

A mi a többek közt az abrudbányai új templom építést illeti, az építkezési központi pénztár terhére kiutalandó segélyösszeg s a buzgó egyházközség e célra évek óta gyűjtött építési alapjának számításba vételével, az elnökletem alatt tartott egyházi közgyűlés, az építés előmunkálatait folyamatba indította. Terv és költségvetés meg lett állapítva, a fedezetről a gondoskodás megtörtént, s ha isten is úgy akarja, a jövő évben az új templom s körülötte az egyháznak jövedelmező bolthelyiségek fölépülnek. Igen jól esik nekem, hogy azon egyházközséget, 40 évi várakozása s reménykedése után, szent célja valószínűsítéséhez közelebb vezetni, nekem jutott osztályrészül. Körútam folyamán fölszenteltük verespataki egyházközségünk díszes új templomát is, mely ottani híveink s azon vidék maroknyi magyar református népe vallásos buzgalmának s hazaszeretetének maradandó alkotása s első sorban az Ebergényi családnak, s az egyházközség buzgó gondnokának Damó Vilmosnak emlékét örökíti.

Visszatérő útamban lépéseket tettem arra, hogy T.-Szentgyörgyön az évtizedekkel ezelőtt építeni kezdett, de félben maradt templomunk építése befejeztessék s felenyedi templomunk romlásai megigazittassanak.

Julius hava első napjaiban kükküllői egyházmegyénkbe szállottam ki. Körútam céljául főleg kettőt tűztem ki. Egyfelől erzsébetvárosi egyházközségünk ügyeinek rendezését. Az egyházközség ott lélekszámra nem nagy de különösen városi helyzeténél fogva kiváló figyelmet érdemlő. Van széles körű vidéke is, hol híveink szétszórtan élnek. Gyengén dótált papi állomása jó ideig üresen állott. Föl lett véve ez is a körlelkésziségek sorába s a szervezés munkája annyira előre haladott, hogy az állomás immár pályázat tárgya. A szükséges egyházi építkezések védnökétől szives volt vállalkozni gr. Bethlen Gábor főgondnokunk, s ez magában elég biztosítéka annak, hogy meg lesz az óhajtott siker, mint Segesvárt. hol ugyancsak a nemes grófnak buzgó vezérlete és személyes áldozatkészsége folytán a körlelkésziség szervezése s a díszes új templom felépítése bevezézt ténynyé lett. Az igazságnak tartozom, azonban, annak kijelentésével, hogy a nemes grófot ott a szent munkában a segítő társak fénylő serege vette körül, melynek sorából ki kell emelnem Horváth Lászlót, az egyházközség lankadatlan buzgalmú főgondnokát, az adakozás gyűjtésben ki nem fáradott pénztárnokát, a körlelkész atyafit s a szervezkedést s építést intéző egész bizottságot.

Körútam rendén több kisebb egyházközségen átmenve, az egyházmegye világi előkelőségeitől s papságtól környezetten, Bonyhán gr. Bethlen Árpád úriháznak valék vendége és sikerült nekem ott az udvar és az egyházközség között a papi járandóságra nézve régóta függő kérdést tényleges megoldásra juttatni, sőt kegyes vala a nemes gróf, a dicső-szentmártoni tervbe vett építkezésekre is 200 frt adományt följánlani. Csak közel kell jutni a szívekhez s azok az élet cselekedeteire önkint megnyílnak.

Onnan Gálfalvára mentem, az egyházmegyének, ez idő szerint, esperesi székhelyére, hol gyönyörtiséges alkalmam vala példáját látni annak, hogy mire képes a valóságához hően ragaszkodó nép, egy buzgó lelkipásztor vezetésével. Ritka mérvben virágzó ott a vallásos élet s folyton termő gyümölcsökben gazdag.

Onnan körútam második főcéljához érkeztem, Dicső-Szt.-Mártonba, azon vidék nagy hivatású központjába, a megyei közigazgatásnak is székhelyébe. Van ott erős katolikus, román és unitárius egyházközség, kell hogy legyen magyar református is. Mulhatatlanul szükséges ott új templom, papilak s az egyházmegyei ügyek intézésére szükséges alkalmas tanácskozási terem s levéltár helyiség. Ott létem alatt e célra az alkalmas telek meg is lett vásárolva s mind az egyházközség, mind az egyházmegyének rendkívüli közgyűlése e cél kivételére szükséges anyagi áldozatokat meghozták. Ott is körlelkésziség lesz szervezve. Az építkezésekhez szükséges előkészületek tárgyában, elnökletem alatt, a kellő lépések megtételén, isten segedelmével, új korszak veendi kezdetét, hatásában az egész egyházmegyére s kükküllői magyar népünk jövődjére kiható.

E körútakon kívül még célba vettem vala, a kü-

küllői után közvetlenül, a kiszállást Teke vidékére, hol felette sok teendő vár intéző kézre. A sok út fardalmi azonban kimerítettek, s ezt, kénytelen valék, más-korra halasztani.

Ezek után, szolgálók érdekes statisztikai adatokkal. És pedig első sorban olyanokkal, melyek a vallásos buzgóság nyilatkozásaira vonatkoznak:

1887-ben egyes egyházi építkezésekre fordított kiadások összege meghaladja a 120,000 frtot. Ez összegben a kolozsvári egyházmegye 36,500 s a sz.-szolnoki több, mint 20,000 frttal szerepelnek. Nyomban következnek a küllői (7300), a sepsői (7200), a marosi (6900), a n.-enyedi (4600) s így tovább. Nagyobb szabású építkezések történtek, és pedig, részben egészen új templomok épültek, vagy nagyobb mérvben restauráltak, M.-Klopotiván, Gy.-Fehérvárt, Diódon. Ó-Tordán, Ér-Körösön, Girolton, M.-Décsén, Kuduban, M.-Záhon, Visában, Vadasdon, Selyében, Vajában, Göcsön, Bodonban, Besenyőn, Komollón, Zalánban, N.-Enyeden, Fogarashan stb. stb. Nagyobb mérvű paplak, illetőleg iskolaépítések: Csekelakán, Lőrincrévén, Borbátvizen, Hátszegen, Kolozsvárt, Gyaluban, Kis-Esküllön, Alsó-Ilosván, Tancson, Andrásfalván, Várhegyen, Becében, Ó-Ujfaluban, Nagy-Baconban, Hétfaluban, Kőrispatakon, Oltszemen, Pitesten stb. stb.

A mult évben tett alapítványok és önkéntes adakozások összege kerek számban 95,000 frt. A részleteket az igazgató-tanácsi előterjesztés s az én jelentésem mellékletei tüntetik fel. Az áldozók fénylő soraiban nagyobb összegekkel szerepelnek: Egy névtelen (42,000 frt.); n. Bányai Vitális (18,000 frt.); özv. br. Bánffy Dánielné és n. nemes emlékü férje (3,500 frt.); méltóságos Szacs-vay Sándor néhai édes atyja emlékére (4,000 frt.); dr. Székely József (500 frt.); Virág Julianna (500 frt.) Szathmáry György, orszgy. képviselő, Balázs Zsigmond (800 frt.); néhai br. Bánffy Dániel (500 frt.); gr. Kun Géza és Ida (400 frt.); Cserényi Károly (400 frt.); gr. Bethlen Ödön (200 frt.); özv. gr. Bethlen Istvánné (200 frt.); özv. Veress Ferencné és Cseh Zsuzsanna (1,500 frt.); Tamásfalván Tusa József és neje (700 frt.); Bartha István és Nagy Árpád (1,266 frt.); tiszteletes Borbáth Pál és Bakcsi Gáspár, mint a csik-szeredai miszsióra gyűjtők (2,029 frt.); br. Kemény Gyula (100 frt.); br. Bánffy Jenő, Zeyk Dániel és Tóth Miklós Ujfaluban (450 frt.); néhai gr. Teleky Gusztáv Tancson (190 frt.) s így tovább.

Az élet könyvébe, ezeken kívül, még hosszú sorai jegyeztettek föl azoknak, kik nagyobb, vagy kisebb, de buzgó áldozataikat meghozták.

Szorgalmi jövedelem címen befolyt a mult évben 12,282 frt. 51 kr. Perselypénz címen 2,082 frt. 43 kr. Ezek az összegek az áldozó köznép filléreiből gyűltek össze. De, ezen kívül, népünk még a nagy számú építkezéseknél nagy mérvben hozzá járult verejtékes munkájával, a mit pénzürtékben nem is lehet kifejezni. De a buzgó erő minden paránya s a verejték minden cseppje ismeretes az isten előtt.

A népingási adataink a következők. A szülöttek száma 1887-ben 14,533; 590-el kevesebb, mint 1886-ban. A halottak száma 10,902 s e szerint a lélekszám gyarapodás 3631. Házasságra lépett 3354 pár; 145-el kevesebb, mint az előző évben. Avertáltak 138 an, hoz-zánk áttértek 265-ön, s így a gyarapodás 127 lélek.

A népoktatás terén a haladás folyton tartó. A tan-kötelesek száma volt 53,269; 3262-vel több, mint 1886-ban. A tényleg iskolába járók száma volt 39,049 itt az emelkedés 2,062. A tanügyi állapotok részletes feltüntetése különben a tanügyi jelentés tárgya.

A püspöki hivatalhoz, mult évi közgyűléstünk óta, beérkezett 1678 drb. Részint közbevetőleg, részint véglegesen elintéztem valamennyit.

Egyházi tisztviselői karunkban kevés változás történt. Az esperesek közül egyházi ügyeinknek buzgó, veterán bajnoka, n.-sajói egyházmegyénknek tisztességben megőszült esperese, Vályi Elek, megérdemlett nyugalomba lépett. Engedje az élet ura, hogy elismerésünktől kísérve, szeretetteitől környezve, éljen soká. Esperesi állása betöltésére nézve ideiglenes intézkedés történt s ez ügy tárgysorozat rendjén, szőnyegre került. Kézdi egyházmegyénk esperesi és főjegyzői állására, választás útján, új erők lettek elhiva. Zoltáni Elek és Bodor Géza. Működésükhöz a legszebb reményeket fűzhetjük.

És most leszálok a halál árnyékának völgyébe. Lelkem tekintete a néhai Magyarósi Józsefnek, orbai egyházmegyénk nyugalomba lépett esperesének megdicsőült alakjával találkozik. Földi életét ritka buzgalommal hivatásának szentelé s miután családdal a gondviselés nem áldotta meg, nemes munkálkodással szerzett jelentékeny vagyonának nagy részét egyházi közcélokra hagyományozta s így áldásos hatása összeomlott porhüvelyét túléli. Legyen emlékezete áldott!

Erdővidéki egyházmegyénk nyugalomba lépett esperese, Szász József is jobb hazába költözött. A halál reá nézve szabadító angyal képében jelent meg. Nyugodjék csendesesen!

A halál árnyékának völgyében, azonban, nem csak a nevezettek, hanem egy olyan megdicsőültre is esik tekintetem, kinek a földi létből elköltözése nem csak egyházkerületünkre, hanem egész hazánkra nézve nagy és felette súlyos veszteség. Az erről való megemlékezést szándékosan hagytam jelentésem végére, mert ezzel kapcsolatban egy indítványt is vagyok előterjesztendő.

Nem az én tisztem és erőmet messze túlhaladó is volna, méltatni halhatatlan érdemeit néhai Trefort Ágostonnak, vallás- és közoktatásügyi miniszterünknek. Klio fogja érchetükkel följegyezni fényes nevét a magyar nemzet mivelődés-történetének évlapjaira s megörökíti emlékét azoknak sorában, kik a hazai kultúra érdekében legtöbbet tettek. A magyar protestáns egyháznak is újabbkori története elváhatatlanul egybeforr az ő nagy nevével. Debreceni egyetemes zsinatunk összes alkotásai s ezek sorában szerzett jogainkat, szabadságainkat biztosító alaptörvényeink, egyházunkban új korszakot nyitott

Folytatás a mellékleten.

domestikai intézményünk s a testvér-egyházkerületeknek az unió által hatalmas szövetséggé tömörülése, mind az ő széles látkörű, liberalis szellemű s nemes indulatban bővülködő támogatásával és közbenjárásával nyertek legfelsőbb helyen sankciót. Különösen pedig erdélyi egyházkerületünk magas rendű egyházi és iskolai érdekei pártfogására mindig számíthatlak, s legközelebről egyes középiskoláink állami segélyezésének nagy kérdései megoldásában is ő volt a főtenyező. Emlékezzünk meg hát felőle hálás kegyelettel s közgyűlésünk jegyzőkönyvében örökítsük meg mi is nagy nevét és áldott emlékét.

Ez indítványom előterjesztésével jelentésemet be is végzem. Eljárássomat és működésemet nyugodt lelkiismerettel bocsátom a főt. közgyűlés bölcs ítélete alá. Feladatomban nagyságához mérve, kevés, a mit végezhetek s munkálkodásom fogyatékoságát legmélyebben én érzem. Míg isten ad nekem életet és erőt, anyaszentegyházamnak s hazámnak szolgálni mindig kész vagyok, abban a reményben, hogy a főtiszteletű közgyűlés, mint eddig, úgy ezután is erőtlenségeim iránt elnézéssel lesz s támogatni kész jóakaratu törekvésében, melynek célja előhaladni mindig abban, a mi igaz és jó.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 – Október 2 napján.

Első nap.

Szász Domokos imája.

A mi segedelmünk legyen az atyának, fiának, szentlélek istennek nevében. Amen! Testek, lelkek teremtető, gondviselő ura, örökkévaló fenséges isten, szent nevedben sereglettünk össze, hogy szent dolgaiddban tanácsot tartsunk, hogy szent országodnak terjesztésén munkáljunk. Mi a te küldötteid vagyunk, kiket elhívtál, hogy járjunk népednek előtte, lelkünkben élő hittel, a mely szent lelkednek drága ajándéka, mely megvilágosít, megszentel, megerősít. Azon élő hittel, melynek mindenek lehetségesek, mert az elesetteket is fölcsemeli, az eltévedetteket megtéríti, még a halottakat is új életre kelti. És elhívtál minket, lelkeknek teremtető és örök-szeretetű istene, hogy járjunk népednek előtte azon szeretettel, a mely mindnyájunkra nézve nagyon régi és mégis mindig új parancsolat, királyi törvény, melynek engedelmeskedni édes lelki kötelesség s nekünk örökélet és üdvösség. Meg nem szününk azért hálaadással magasztalni téged, örök jóságú isten, ki a hivatalosak sorából választottakká tettél, hogy legyünk földi anyaszentegyházadnak törvényhozói, őrállói, a te Sionodnak építő mesterei. Segedelmedért esedeklünk azért, minden erőnek és segedelemnek kútforrása, kegyelmes isten! Hogy megállhassunk azon a helyen, hová bölcsességed elhívott, hogy a hiveknek szolgálhassunk azokkal, a melyekkel minket megbíztál. Oh, gazdagíts minket a tudomány és bölcsesség kincseivel, hogy mi is gazdagítsunk másokat; oh, töltsd ki reánk bő mértékben áldásodat, hogy nyilvánvalókká tehessük azokat, melyek sokak előtt el vannak rejtve. Mindenek felett pedig közöld, szíveknek szerető atyja, irgalmas isten, közöld bő mértékben szívünkkel a bé-

kesség, tüdő és mindeneket elfedező, hívő és soha el nem fogyó szeretetnek áldó lelkét, hogy ne legyenek közöttünk versengések, hogy egymásnak erőtlenségeit békességes türelemmel elviseljük és együtt törekedjünk küldetésünk s szent céljaink felé, egyetértéssel, hittel, szeretettel, hogy kedveséget találhassunk te előtted, ki a lelkeknek kegyelmes királya vagy. Éreztük mélyen igazságát koronás prófétád e szavainak: „Ha az ur nem építi a házat, hiába fáradsz az építő-műsterek.“ Ime, rávetjük kezünket a szent munkára, ne engedd, hogy ez megreszkessen s szent nevelben cselekszünk az ő reménységben, hogy munkálkodásunk nem lesz hiábavaló. Irgalmasságodból, a mely mindenek felett való, mert ebben van az erő, az élet és áldás, oh, áldj meg minket áldások adója, örök jóságú isten, kifogyhatatlan szeretetednek nagy gazdagságával, annak általa, annak nevében, a ki szentség, üdvösség, szent fiad, az ur Jézus Krisztus által. Amen. („Mi atyánk“, stb.)

Br. Bánffy Dezső, elnök, megnyitó-beszéde. (Lásd lapunk élén.)

Elnök: Az Igazgató-Tanács által tervezett tárgyszorozat szerint, egy új ciklus előtt állván, mindenek előtt szükséges lesz a megalakulás.

Bodor A. titkár, előterjesztése után:

Elnök: Az Igazgató Tanács kéri az egyházkerületi közgyűlést, méltóztatnék azon intézkedést jóváhagyni, hogy a deézsi egyház, miután 7 néptanítóval ellátott iskolát tart fenn, a törvények értelmében, képviselőt küldhessen.

Jóvá hagyatik és Márkus János igazolt képviselőnek jelentetik ki

Az Igazgató-Tanács jelenti, hogy a nagy-enyedi közgyűlés előterjesztése folytán, tekintettel a törvényre, megengedte, hogy négy képviselő helyett ötöt válaszson. Jóvá hagyatik s a választottak igazoltatnak.

Gyarmathy Miklós: Bocsánatot kérek felszólalásomért, méltóztatnak meggyőződni az adatakból, hogy bizonyos határozatot hoztunk, holott a gyűlés még nincsen konstituálva s addig nem lehet harározni; előbb kérem a gyűlés konstituálását s a tagok számbavételét, hogy azután határozhassunk ezen jelentések felett

Szász Gerő olvassa a tagok névsorát.

Elnök: A gyűlést, kellő számu tag levén jelen, konstituáltak jelentem ki s visszatérve az igazolási eljárásra, a deézsi és n.-enyedi választások jóváhagyatnak. A kézdii egyházmegye ujan választott esperese és jegyzője, valamint a görgényi egyházmegye jegyzője föl fognak eskettetni.

Zoltáni Elek, Bodor Géza és Henter Pál leteszik az ünnepélyes esküt (Éljenek.)

Elnök ezután segédjegyzőkké kinevezi Vas Tamás, dr. Csernáttoni Gyula, Bodor Géza és Szilágyi Gyula tagokat.

Az elnök előterjesztésére, megalakítatnak a következő bizottságok:

a) az indítványok előterjesztésére: Gyarmathy Zs. Csiszér G. és dr. Szász Béla;

b) a kérvények átvizsgálására: Solymosi I. Bihari S. Bartha L. és Geréb Márton.

c) a sérelmi ügyek előadására: Szacsvey S. br. Györfi P. Nagy László és Szathmári Ákos;

d) feliratok szerkesztésére: Nagy Sámuel, Váró F. dr. Török István;

e) az egyházkerületi pénztár megvizsgálására: dr. Szabó K. Dézsi Gy. Roth Pál;

f) a királyhágóntúli testvér-superintendenciák jegyzőkönyveinek átvizsgálására: gr. Bethlen Géza, dr. Kovács Ödön, Hegedüs Lajos;

g) a szavazatok beszédésére dr. Szabó K. Sárkány F. Konc J. Elekes Viktor, gr. Bethlen Pál, Geréb M. ifj. dr. Szász Károly, Dézsi Gyula;

h) a jövő évi költségvetés átvizsgálására: Incédy S. Rákosi L. dr. Vályi Gyula;

i) az Igazg. Tanács jelentésének átvizsgálására: Gáspár János, Zeyk G. Deák L. Simó L. és Somke-reki Miklós.

Titkár jelenti, hogy a n.-enyedi egyházmegye egyik választó-kerületében gr. Bethlen Bálint 4, Barabás 4 és Mészáros István 1 szavazatot nyervén, a megejtett sorshuzás után, gr. Bethlen Bálint jelentetett ki megválasztott képviselőként

Mezei Albert: Minthogy az abszolút szótöbbséget senki sem kapta meg, a sorshuzásnak helye nem lehet, hanem a két legtöbb szavazatot nyert tag között szűkebb választás tartandó.

Szász Béla: A törvény tisztán kijelenti, hogy a választó-kerületek megalakítatván, a választó-kerületi községek képviselőinek beadott szavazatai öszszeszámitatnak és nem abszolút, hanem viszonyos többség szerint enuncióztatik a legtöbb szavazatot nyert tag. Ha két tag egyenlő szavazatot nyert, azok között sorshuzás dönt. (Olvassa a 67-ik §. m. pontját.)

Elnök ezután gr. Bethlen Bálintot igazolt képviselőnek jelenti ki

A Moldova-oláhországi miszsiói egyházmegye képviselőjéül, az Igazgató-Tanács előterjesztésére, Koós Ferenc, tanfelügyelő, igazoltatik.

Elnök bejelenti a hozzá érkezett ügyiratokat: Gyárfás Domokos, főgondnok, gyenge egészségére tekintettel, a közgyűlésen nem vehet részt, sajnálattal tudomásul vétetik.

Beregszászi Albert, galaci pap, kanonika-porciónak adóját az egyházközséggel kéri fizettetni; a kérvényi bizottsághoz utasítatik.

A marosi egyházmegye annak szabályozását kéri, hogy a készpénz fizetést húzó tanítók fizetése félévénként adassék ki: kiadatik az indítványi bizottsághoz

A nagy-szebeni egyházközség kérése, kebli gondnok választása iránt, ugyanazon bizottsághoz utasítatik.

Dr. Borosnyai L. A múlt évi közgyűlésen ezen irányban indítványt tette, a mi azon meghagyással adatott ki az Igazgató-Tanácsnak, hogy az ügy tanulmányozása után, a kérdést oldja meg. Bátor vagyok kérdeni, hogy megtörtént-e ezen megoldás?

Elnök: Az indítvány tárgyalása alkalmával sziveskedjék e felszólalást megtenni.

A nagy-sajói egyházmegye kérése, a széki egyházmegyébe való kebelezése ellen: az Igazg. Tanács ez irányú javaslatával együtt fog tárgyalatni.

Parádi Kálmán, előadó, megteszi javaslatát a n.-enyedi, sz.-udvarhelyi és zilahi kollegiumoknál megüresedett ujan szervezendő tanári állomások betöltése iránt. E tanári állomások rendszeresítettnek s a választások tárgysorozat rendjén fognak megejtetni.

Elnök: Bátor lesznek előterjesztést tenni a választások sorrendjére nézve. Választandók, első sorban, azon tagok, kiknek mandatumuk ez évben lejárt, és pedig a tanár-jelölő bizottságba három évre négy tag; az eddigiek voltak: br. Bánffy Dezső, dr. Szabó Károly, Nagy László és Rákosi Lajos. Az egyetemes konventbe 6 rendes, és 6 póttag, kiknek mandatumuk szintén lejárt. A Baldácsi-alapítvány ellenőrző bizottságába választandó két rendes- és egy póttag. Az orsz. közalap bizottságába egy rendes- és egy póttag; megválasztandó, továbbá, a Bethlen-kollegiumnál 2, a kolozsvárinál 1 és a zilahinál 1 tanár; a dezsi egyházmegyéhez egy főgondnok, a s.-szt.-györgyi egyházközséghez egy főgondnok, a kolozsvári kollegiumhoz egy főgondnok. Lészai Ferenc, főgondnok, lemondása folytán választandó, továbbá, a közfőtörvényszékhez a gondnoki karból 1 bíró. Javaslatom, tehát, hogy minde választások ma d. u. 3—5 órák között ejtessenek meg. Elnök, a közgyűlés helyeslésére, a jelzett választásokat a mondott időre tűzi ki.

Elnök: Fölkéri főtiszt. Szász Domokos, püspök ur ő méltóságát jelentésének megtételére. (A püspök felelvassa jelentését. Lásd előbb.)

Elnök: Azon reményemnek adok kifejezést, hogy ő méltóságának jelentését nem méltóztatnak külön érdemleges tárgyalás tárgyává tenni, ki levén abban fejezve működésének eredménye. Válaszunk nem lehet más arra, mint hálánknak kifejezése. a mely, ha elfogadni méltóztatnak, jegyzőkönyvbe fog igtattatni, ő méltósága fáradhatatlan, buzgó és sikeres működésének hálás elismerésével. (Hosszan tartó éljenzés.)

Elnök e szerint mondja ki a határozatot, valamint a püspöki jelentésben foglalt indítványhoz képest, b. e. Trefort Ágost emlékének jegyőkönyvi megörökítését is

Parádi Kálmán, tanügyi előadó, olvassa évi jelentését, valamint az Igazg. Tanács két tanügyi határozati javaslatát.

Deák Lajos: Méltóságos elnök ur, főtiszteletű közgyűlés! Midőn nagy elismeréssel hallgattam a tanügyi előadó ur jelentését, lehetetlen sajnálatomat ki nem fejeznem, nem ugyan az előadó ur személye iránt, hanem azon tényért, mely az Igazg. Tanácsot oly kedvezőtlen helyzetbe hozta, hogy nem tehet jelentést a népiskolák állapotáról: mert ez már évek óta nem történt meg. mit oda magyarázok, hogy nem fektetünk kellő súlyt a népoktatási ügyre. Részemről utasítandónak találok az Igazgató-Tanácsot oly intézkedések megtételére, hogy a mely okok az egyházi hivatalosok hanyagságából eddig meggátolták e statistikai adatok teljes összeállíthatását, többé elő ne fordulhassanak.

Elnök: Ezen felszólalás nem a két határozati javas-

latra vonatkozóan, indítványozom, hogy az Igazgató-Tanács javaslatai elfogadtassanak, a mi megtörténvén, elnök enun-ciálja az eredményt.

Szász Béla: Méltóságos elnök ur, főtiszt. közgyűlés! Én értem a tanfelügyelő ur felszólalását, a mennyiben a nép-iskolai ügy nagyon szíven fekszik; de nem látom szükségét annak, hogy külön utasítsák az Igazgató-Tanács ak-kor, midőn a jelentés maga is igéri, hogy az Igazgató Tanács kötelességének fogja tartani e hiány szigorú intézkedések útján leendő pótlását, már a következő közgyűlésre.

A tanügyi előadó jelentése tudomásul vétetik, az előadó működésének meleg elismerése mellett.

Második ülés.

(Szept. 29. d. u.)

Elnök br. Bánffy D. főgondnok, jegyző Bodor A. titkár.

Az elnök jelenti, hogy időközben beérkezett bálványos-váralyai özv. Boros Józsefné kérvénye, a férje kölcsön-tar-tozása ügyében, melyet az elnök a kérvényi bizottsághoz kíván áttétetni.

Dr. Szász Béla: Engedelmet kérek, mélt. elnök ur, ez egy komoly, vagyoni kérdéssel kapcsolatban álló ügy, melyre nézve az Igazgató-Tanács, annak idejében, intézkedé-seit megtette, de mely közbe jött körülményeknél fogva, függőben tartatott. Méltóztatnak tudni, tisztelt egyházkerületi közgyűlés, hogy a kérvényi bizottság referádája csak a köz-gyűlés vége felé fog előkerülni és specialis jogi kérdés fo-rogván fen, kérem a tisztelt közgyűlést, hogy ez ügy a sé-relmi ügyeket tárgyaló bizottságnak adassék ki, hogy a hét-fői ülésre jelentését megtegye.

A kérvény a sérelmi bizottságnak adatik ki, azzal az utasítással, hogy jelentését a hétfői ülésen tegye meg.

Tárgysorozat rendjei: a titkár előterjeszti az Igazg. Tanács jelentését, mely szerint az utóbbi közgyűlési képvi-selő-választások rendén feles számu szabálytalanságok tör-ténvén, több egyházköztség választó jogával nem élvén, stb. ez ügyben figyelmeztető körrendeletet bocsátott ki s utasi-totta az espereseket és papokat a törvény ide vonatkozó ha-tározmányainak szigorú szem előtt tartására; továbbá, a presbyteriumokat és közgyűléseket, hogy választó jogukkal, mely az egyházközség s az illető testületre csak átruházás útján bizatik, minden esetben kötelesek élni, jövőre a mu-lasztók fegyelmi kereset alá vonatván. A közgyűlés ez in-tézkedést helyesléssel veszi tudásul

A titkár előadja a püspöki-széknak, az Igazg. Ta-nács ajánlatával benyújtott java-latát, hogy jövőre a pályá-zás útján választott papok és kinevezett körlelkészek, ha állásukat okadatolás nélkül nem fogadják el, a költségeket hordozzák és 2, ismétlés esetében 4 évre elveszítsék pályá-zásra való jogukat. A közgyűlés, egyhangu határozattal, emeli a javaslatot törvényerőre.

Ugyancsak a püspöki-szék határozata. alapján, előter-jesztetik, hogy Szeremlei Lajos, rendelkezés alatti tanfel-ügyelő, papi oklevele alapján, továbbra is pályázatokra legyen bocsátható.

Szász Béla: Mélt. elnök ur! Eme határozat alapos érveléséhez, azokhoz az okokhoz, melyek a püspöki-széket e határozat hozatalára indították, szólni nem kívánok, mert egyénekről beszélni, mindig kényes dolog; mikor éppen el-kerülhetetlen. akkor veszem magamnak a szabadságot, de ez úttal nem látom e szülkséget, hanem azt tudom, hogy egy előzetes eset alkalmával ily értelmű határozatot az egyete-mes konvent hozott t. i. Szász Károly esetében. A duna-melléki egyházkerület abban az esetben, a zsinati törvényekre való tekintettel, magát illetékesnek nem ítélte, hanem az ügyet az egyetemes konvent határozata elé terjesztette. Én részemről azt gondolom, hogy ugyanazon törvények minket is köteleznek, miután csakugyan benne van a papokra vo-natkozó kánonokb.n, hogy papi szolgálatba való kilépés csak kivételes esetben, ha az átlépés a tanári pályára történik, nem függeszti fel e jellege. Én ohajtanám, hogy ez ügy az egyetemes konvent elé terjesztessék.

Szász Domokos: Az én véleményem az, hogy a konventi elbirálás tárgyát ezen specialis kérdés nem képezi; semmiféle tételes törvény nincsen erre nézve. Bevallom, hogy nem értem azt sem, hogy miért jött ez ügy a kerületi köz-gyűlés elé. Mert a püspöki-szék hatáskörébe tartozik, hogy erre nézve határozzon; a püspöki-szék ezt megtette, az en-gedélyt megadta, az illető egy papi állásra pályázott is. Hogy már most miért kell e kérdést ismét diskuszzio tár-gyává tenni, én ezt valóban nem értem. Méltóztatassanak ezen határozatot helybehagyni.

Szász Béla: A főt. püspök urnak véleményével szemben, bátor vagyok, egyházi törvényeink 174 §-át felol-vasni, mely szerint csak a tanári pályára lépő papok nem vesztik el papi jellegüket. (Olvassa.)

Szász Domokos: Ezt más konkrét esetekre lehet alkalmazni, de én úgy vélem, hogy a tanfelügyelői hivatás a tanítói hivatás körébe bele illő. Nem szoros értelemben vett tanár, de tanügyi foglalkozik. Maga az egyetemes konvent ezen magyarázatát adta a dolognak és az egyház-kerület e tekintetben hozott határozatát helybehagyta. A dunamelléki püspök nem volt tanári pályán, de mert a mi-niszteriumban az egyházi és tanügyi kérdések előadója volt, alkalmazták reá a törvényt. A felforgó esetben a kérdéses egyén tanfelügyelő, ki szorosán vett tanári pályát nem töl-tött ugyan be, de a konvent jelzett határozata ő reá is illő. A ki tanfelügyelői pályán él évekig, ha különben a papi pá-lyára minősültséggel bir, nem veszti el a papi pályázatra való jogát. Ezen eset van itt is. Kérem a főtiszt. közgyűlést, a püspöki-szék határozatának helybehagyására

Dr. Kovács Ödön: Mélt. elnök ur, főtiszt. egyház-kerületi közgyűlés! Én a magam részéről helyeslem, hogy a ki a tanári pályára megy, megtartsa papi jellegét, s még az is, a ki nem tanító ugyan, de a tanügynek szenteli életét. Ez alkalmazható Szeremleire is és ezt a törvény szellemével öszhangzónak tartom. Hanem, némi vélemény-eltérés van közötttem és az előttem szólók között. Nem látom helyét,

ugyanis, annak, hogy az ügy a konvent elé terjesztessék. Azt hiszem, ennek kimondása a kerületi közgyűlés jogainak keretébe tartozik, nem pedig a püspöki-székhez.

Elnök enuncialja Szeremlei Lajos papi jellegének érvényben lételetét.

(Folyt. következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Mire lapunk megjelenik, szept. 29-én kezdődött közgyűlésünk immár véget is ért. Br. Kemény Gábor őxcélenciája, eléggé nem sajnálható betegsége miatt, gátolva levén a megjelenésben, az elnöki széket br. Bánffy Dezső foglalta el és ritka erélyvel és gyöngéd tapintattal a három első napon vezette a tanácskozást, míg az utolsó, okt. 2-án dél előtti ülésen mltgs Lészay Ferenc főgondnok elnökölt. A tárgyak, melyek elintézését nyertek, legnagyobb részben igen fontosak voltak, melyekről lapunk olvasói meggyőződést fognak szerezni; a közgyűlés hangulata mindvégig emelkedett; a tanácskozás higgadt volt. És ha volt egy pár dissonans hang is, az nem zavarta meg a ritka egyértelműséget, melylyel a határozatok hozattak és még azokról is hisszük, inkább tulbuzgóságból származtak és az indító ok az anyaszentegyház java és a közügyek iránt való érdeklődés volt. Azután, az erdő nem állhat csupán tölgyekből; a mező csupán liliomokból: kell galagonya és paréj is. A változatosságban áll a szép. Az igazság úgy és akkor tűnik ki leginkább, ha mellette áll az igazságtalanság; a fény mellett az árnyék. Örök törvény ez és ez jól van így.

— Nem nagy barátai vagyunk a külsőségeknek, a nagy lármának és bíbónak, de meg kell emlékeznünk ama díszebédről, mely a városi vigadó-teremben tartatott a közgyűlés alkalmából sept. 30-án. Ugy szólván, ismerkedési nap volt. Az 1888—1892-iki ciklusra megtörténvén már korábban a képviselő választások, igen sok egészen új emberhez velt szerencsénk, kikkel kezdet szoritni, ezuttal meg volt adva az alkalom. Vagy kétszázán voltunk együtt, nagyok és kicsinyek, első és utolsó. Nem Utolsó nem volt senki. Mindnyájunkat egy rangra emelt anyaszentegyházunk és hazánk szeretete és az a magasztos cél, melyet az erdélyi ev. ref. egyházkerület képvisel és ez a vallás-erkölcsin kívül, a magyar nemzet oltalmazásának, fentartásának eszméje. Volt szerencsénk a hatóságok főnökeihez, és a különböző vallásfelekezetekhez és ismételten dokumentálva volt, hogy az erdélyi részek, a vallásos türelem áldott hazája. Hogy felköszöntőkben nem volt hiány, az önkint érthető; valamint, hogy a hangulat folyton derült volt. A társaság öt órakor oszlott el, hogy a hivatalosak résztvegyenek az előzetesen elrendelt szavazásokban és hogy a különböző bizottságok előkészítsék a rájuk bízott dolgokat. E szerint, össze volt kapcsolva a szükséges és élvezetes a hasznossal.

— Septbr. 30-án volt a papszentelés. A meghatóan szép ünnepély a maga protestáns egyszerűségében, mély benyomást tett a buzgó hallgatóságra, mely szintültig töltötte

meg a belfarkasutcai templomot. Annak a huszonkét ifju lelkipásztornak látása, kik kibocsáttattak és kik megoldott sarukkal állottak a szent helyen, mennyi emlékezetet, mennyi reményt, mennyi munkát, kötelesség-teljesítést és mennyi felelősséget keltett nem csak az ők, hanem mindnyájunk szívében, kik ott állunk a porondon, kik immár régóta hordozzuk az igát, mely igen gyönyörűsége. Ifju paptársaink e helyen is fogadják őszinte rokonszenvünk, üdvözlésünk kifejezését, meleg kézzorításunkat. Vessék a munkára kezüket, mert az aratásra való gabona bizony hogy sok. A mint megfelelnek hivatásuknak, legyenek bizonyosak, hogy nem csak a tiszteletnek, becsülésnek lesznek tárgyai, hanem nevük oda lesz felírva a halhatatlanok sorába. Életükben, törekvéseiken legyen istennek áldása!

— Ez ugyan nem újdonság; de mint régi igazság is megérdemli tán a feljegyzést, hogy a közgyűlés tartama alatt főt püspök aa. és a közjegyző vendégszerető háza mindig, minden délből terített asztallal várt és látott szívesen egy-egy nagyobb társaságot. Az ülések komoly tárgyalásai után megelevenítőleg hatott a vidámság, a tréfa és a baráti szeretetnek melege, mely letétette egy pillanatra a palást komolyságát, és élénkséget merített az élet derültebb feléből. Az üléseken a hivatal, itt a szeretet versenyeztek egymással: és az eredmény, hogy a szeretet himpora kedvessé teszi a hivatal terheit. Régi szent emlékek elevenültek föl, új barátságok köttettek: de a cél, az eszme, az örökkévaló lángholász, új tápot nyert, munkálkodni és szeretni mindég vallást, egyházat, hazát, nemzetet, élni és ha kell, meghalni ezek szolgálatában.

Hivatalos rész.

1385—1888.

KÖRLEVÉL.

Az összes esperesekhez püspöki vizsgálat alatt álló egyházközösségek lelkipásztóihoz és a kollegiumok igazgatóihoz.

Felhívom címzetteket, hogy az 1889-ik „Névkönyv” szerkesztéséhez szükséges statisztikai adatokat f. évi november hó 1-ig a püspöki hivatalhoz mulhatatlanul terjeszték föl.

Kolozsvártt, 1888. okt. 3.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1268—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a v.-hunyadi ref. egyházmegyébe kebelezett harói ref. egyházközösség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: lakás és 400 frt. o. é.

Pályázati határnap f. évi október 20. Folyamodványok nt. Bartha Lajos, esperes aához küldendők, Tordosra, u. p. Szászváros.

Kolozsvártt, 1888. okt. 3.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felölös szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencéél, az ev. ref. főtanoda bettivel Kolozsvárt.

Mai számunkhoz 1/2 ív melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. OKTÓBER II.

41. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsának évi működését tárgyazó jelentése.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

Egyházkerületünk közigazgatásának vezetésével megbízott Igazgató-Tanács, a mult évi közgyűlés bezártától ez ideig, felelősség mellett folytatott működéséről, midőn jelentését megteszi, mindenekelőtt visszapillantást tesz azon történetekre, melyek az egyetemes magyar protestáns egyházat közelebbről érdekelték.

1. Az egyetemes konvent mult évi nov. 19—26-án megtartván ülésvezetését, az országos közalap végrehajtó bizottsága megtette jelentését az alap állásáról, (54 jksz.) melyből örömmel említjük föl, annak szép fejlődését tanúsító adatait. Az 1885. év, az előirányzaton felül, 20,758 frt. 90 kr. záloglevél többlettel zárattott be; az 1886-ik év bevétele 96,951 frt. 1 krt, kiadása 85,250 frt. 85 krt és így pénztár-maradék 11,700 frt. 16 krt tett. Ezen két tétel 32,685 frt. 88 kr. pénzüsszege, a Jordán-alapítvány 141,985 frt. 32 kr. tőke értékéből özv. Jordán Istvánné haszonvételi jogának megváltására elköltött 39,432 frt. 28 kr. tőkének részben való visszapótlására fordított, a még hiányzó 6 747 frt. 40 kr. tőke, a Jordán-alapítvány 1887. évi kamatából nyervén fedezetet.

Mult évben, az országos közalaphól segélyezésekre kiosztandó összeg 71,438 frt. 38 krtban állapított meg, s így az előző évinél 44 frt. 33 krtal több osztattott ki, és pedig: egyházaknak és lelkészeknek 47,925 frt. 59 kr. a miszsiók segélyezésére és az egyetemes konvent által teendő rektifikációkra pedig 23,812 frt. 79 kr.

Ezen segélyalaphól kiutaltott egyházkerületünk részére 18,000 frt. és pedig egyházközségeknek 9,300 frt, lelkészeknek 4,450 frt, belmiszsióra állandóan 4,050 frt, egyszer s mindenkorra 200 frt, a romániai miszsióknak évi 1,000 frt, beleszámítva ebbe a romániai miszsionarius fizetésének pótlására régebben folyósított évi 300 frt. javadalmat is.

A belmiszsiói egyházak között újabban segélyt nyertek: a mocsai és m.-ludasi, és pedig lelkész fizetéspótlásra állandóan 100—100 frtot, egyszer s mindenkorra 100—100 frtot, a színnyei körlelkészség rendszeresen 400 frtot és az esztényi körlelkészség évi 200 forintot.

Ezen adatok elég élénken szólnak a mellett, hogy egyházkerületünk, a testvér-egyházkerületekhez arányítva, legerőtlenebb és a segélyre nem csak leginkább reá szorul, hanem az egyetemes konvent részéről jóakaró és kitüntető támogatásba is részesítettik.

2. Az egyetemes konvent 89 jknyvi szám alatt elvileg helyeselve főt. püspök aa. által beadott indítvány folytán felvetett és a közalap által elfogadott eszmét, t. i. hogy az országos közalaphól nyujtandó támogatás mellett, törlesztési kölcsönökre fektetve, nagyobb tőkék bocsátassanak rendelkezésére az építkező egyházaknak, valamint a csekély fizetéssel egybekötött papi állomások jobb javadalmazására; a benyujtott indítványt és módosítást megküldötte az egyházkerületeknek vélemény-adás és a feltett kérdésekre részletes előterjesztés-tétel végett.

Közöltük az indítványt az egyházmegyékkel, a bevett vélemények tekintetbe vételével, ez ügyben külön előterjesztést tettünk a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elé.

3. Régen érzett szükségnek, már a közel jövőben való enyhítését reméljük az egyetemes konvent azon intézkedése által, hogy magyarországi ref. lelkészek egyetemes gyám- és nyugdíj-intézet szabály-tervezetét, valamint az országos közalaphól egyes szorult anyagi helyzetben levő egyházközségek részére kölcsönök kiutalását tárgyazó javaslatát megállapította s az egyházkerületekkel, vélemény-adás végett, közölte. Ezekre vonatkozólag, külön előterjesztésben fejtettük fel nézetünket.

4. A Baldácsi-alapítvány kezelő bizottsága részletes jelentését megtéve, az idei április 15-én tartott alapítványi közgyűlés jóváhagyó tudomásul vette.

Örömmel említjük föl, hogy az alapítványt képező birtokok terhére telekkönyvezett följegyzések, tulajdoni és követelési igények rendezése, a mult évben is szép sikerrel folytatott s a kölcsönös biztosító-bank csódtömege által támasztott 130,000 frt. követelés kivételével, melynek bírói megállapítása végett megindított per még folyamatban van, a jelentékenyebb függő kérdések elintéztettek.

Az alapítványi jószágok haszonbéréi emelkedést mutattak föl, mi a jelen nyomott viszonyok között, a gondos kezelésnek és felügyeletnek eredménye

Mult évben ezen alap bevétele tett, az 1886. évi 13,242 frt. 42 kr. pénztár-maradvány beleszámításával, 58,943 frt. 65 krt, mely az előirányzott összeget 2,649

frt. 21 krral haladta felül; kiadás volt 17,119 frt. 16 kr, az előirányzott összegnél 1,188 frittal több s így a folyó kezelés többlete 41,824 frt. 49 kr. kedvezőbb az előirányzatnál 1,781 frt. 39 krral. Az 1888. évre áthozott pénztármaradék 12,352 frt. 98 krt tesz.

A mult évben az egyes egyházkerületek jutaléka 500 frt. pótlással és így 2,500 frtban folyósított s a többlet 500 frt, egyházkerületünk részére is megküldetett.

A folyó évi költségelirányzat szerint, bevételül 57,723 frt. 1 kr, kiadásul 17,272 frt. 57 kr és így bevételi többletül 40,450 frt. 44 kr. vétetett föl, melyből az egyházkerületek részére, mint a mult évben, 2,500 frt. jutalék, vagyis együtt 27,500 frt, tőkésítésre 2,022 frt. 50 kr, együtt 29,522 frt. 50 kr. előirányoztatván, a pénztár-maradvány 10,957 frt. 94 krrban tüntetett föl.

Az alapítványi szabályzat, a közölt tervezet értelmében, módosított.

Sajnálattal említjük meg az alapítvány igazgatósága elnökének, br. Kemény Gábor, főgondnok ur ő nméltóságának a közgyűlésen tett azon kijelentését, hogy változó egészsége s gyakori távolléte miatt, nincsen azon helyzetben, hogy továbbra is tagja lehessen az igazgatóságnak.

A megejtett új választás folytán, az igazgatóság elnökének gr. Tisza Lajos, jegyzőnek dr. Győri Elek, többi gondnoknak pedig Göncy Pál, Szász Károly, br. Pronay Dezső, Veszprémi János, Hajós János, Fábini Teofil és Ostffy Pál urak jelentettek ki.

5. Ő császári és apostoli királyi felsége, m. kir. koronaőr, br. Vay Miklós ur ő nagymglát tüntetvén ki kegyelmével a főrendiház elnöki fényes tiszt betöltésénél, egyházkerületünk nevében, üdvözlő-iratban adtunk kifejezést azon örömnöknek, hogy a haza egyik legkiválóbb fia, a magyar reformált anyaszentegyház vezére, dús érdemeinek a legmagasabb elismerésével oly kiváló helyre emeltetett, mely szélesebb működési kört nyit bölcsességének, sok oldalú tapasztalatainak, szive gazdagságának a trónra, nemzetre és anyaszentegyházra őszhangzatos és áldásos érvényre juttatására; ez alkalommal is tolmácsolta egyházkerületünk osztatlan szeretetét, meleg ragaszkodását, a kegyelem istenének áldását kérte testi, lelki erejének vajha minél hosszabb időn át való megtartására.

Ő nagyméltósága február hó 18-ról a következő válaszszal tisztelte meg egyházkerületünket

Hő hálával vettem méltóságodnak, az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsa nevében, a magyar főrendiház elnökévé lett kineveztetésem alkalmából nyilvánított részvétét és üdvkivánatait, de lehetetlen volt, hogy ezen előttem kiválóan becses okmány meg ne újítsa emlékemben azon tiszta hazafi örömet, melyet akkor érezék, midőn legelőször mondám ki elnöki székemből, már akkor közös hontestünkben, a két hazának vallásfelekezeti tekintetben is lett testvéri egyesülését; mig-nem, az idő jártával, felséges urunk, királyunk által

szentesített zsinati törvényeink alapján, még szilárdabbá vált; lehetetlen, azonban, hogy kegyelettel ne emlékezem még meg ez alkalommal azon idő közben elhunyt ritka jeles férfiuról is, méltóságos és főtiszteletű Nagy Péter, püspök urról, mint zsinati elnök-társamról, kinek e téren való áldásos sikerhez lett juthatásunkbani érdemeit tentartani hálám érzete parancsolja.

Kiváló tiszteletem nyilvánítása és szívem mélyéből fakadó köszönetem megújítása mellett, öröklök!

6. Hazánk közoktatás-ügyét súlyos veszteség érte, a végzet kiszolitá m. kir. vallás- és közoktatási miniszter, Trefort Ágoston ő nmlgát az élők sorából. Fenkölt szelleme, magasan kiemelkedő tudományos képzettsége s jeles irodalmi munkássága, a külföld előtt is elismerést és tiszteletet vívott ki; itt benn, a sokoldalú mély ismeret és bölcsesség legszebb koszoruja diszité halántékát, mely a magyar tudományos társaság elnöki székére megválasztása által nyújtott át; a trón bizalma és a nemzet osztatlan szeretete kísérték miniszteri székén, valamint számos közmívelődési egylet élén, a magyar tanügy fejlesztése körül halhatatlan érdemeket szerzett s a késő nemzedékek hálájára is méltó munkásságában.

Egyházkerületünk, a rendelkezésre álló csekély erővel, e hazarészben a népnevelés és tudományos mivelttség terjesztésének, mint egyik főfeladatának teljesítésében, a közoktatási államkormány képviselőjével történt gyakori érintkezésében, a szabad szellemű, mély belátású és részrehajlatlan igazság-szerető. államférfiut ismerte föl, kinek áldásos működése, úgy az általános közoktatás ügyének, mint egyházkerületünk tanügyének életerős lüktetést adott. Anyaszentegyházunk történelmében, két kiváló fejlődési pont följegyzésével kapcsolatban, örökíti meg nagy nevét, a támogató közremunkálkodásával szentesített zsinati törvények és három kollegiumunk állami segélye.

Főtiszteletű püspök, Szász Domokos, egyházkerületi főgondnok, Tisza László, elnök-helyettes, dr. Kolozsvári Sándor, igazgató-tanácsos, Szász Béla és egyházkerületi képviselő, Mezei Albert afiai, egyházkerületünk hálájának, elismerésének és részvétének, koszoru letétele által adtak kifejezést.

7. Egyházkerületünk közigazgatásának ügyforgalma rendkívüli emelkedést mutat föl. A beadványok száma ezen 10 hó és 20 nap alatt 2,703-at tett, a mi az előző év hasonló időszakában beérkezett darabok számát 602-vel haladja felül. Nem számítva a külön kezelés alatt álló központi nyomtatványok ügyforgalmát, a kiadványok száma volt 4,476, és pedig ebből 3,552 postai úton küldetett szét, 924 helyben kézbesítetett. A beadott ügydarabok, 86 kivételével, melyek legnagyobb részben csak a legközelebbi időben érkeztek be, mind elláttattak.

Tartatott összesen 47 ülés, 11 nagy és 36 rendes.

A körlelkésziségek még folyamathan levő szervezése, a belmíszszió tovább fejlesztése s azok életének vezetése és figyelemmel kísérése, a körlelkészkek által működésükről évnegyedenként beadandó jelentéseik át-

vizsgálása, az újabb szabályzat értelmében, az esperesi vizsgálatokról szóló jelentéseknek tárgyalása, ellátása, az országos közalap segélye mellett, a gyengén javadalmozott papi állomásokkal egybekötött fizetés fölemelésének előkészítése, az országos közalaphól egyházi célokra kölcsönért folyamodók kérvényeinek ellátása, az egyházkerületi építkezési alaptókéjének tervbe vett növelésével újabb egyházi építkezések előkészítése és kivitele s azok költségeire törlesztési kölcsönök kiutalása, stb. újabb, meg újabb kötelességeket rónak egyházkerületünk közgazgatására s ebből magyarázható ki az ügyforgalom nagymérvű emelkedése.

Sajnos, azonban, hogy ez idő alatt is meghaladta a 10%-ot az oly beadványok száma, melyek a megbízottak mulasztásai miatt nem lévén osztályszerűen fölszerelve, kiegészítések elrendelésével, visszautasítottak s a mellett, hogy a munkaidő igénybe vétele a gyors közgazgatást nehezítette, gyakran még az érdekelt egyház-köztség is hátrányt szenvedett ügye ellátásának a kiegészítés foganatosításáig lett elodázása által.

Esperes afaít ezúttal is figyelmeztetjük arra, hogy csak oly beadványokat terjeszzenek föl, melyek szabályszerűen fölszerelten nyújtattak be hozzájuk, a szükséges kiegészítéseket. fölterjesztés előtt, rendeljék el és vegyék foganatba.

8 „Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi törvényeinek és szabályrendeleteinek tára I. kötete“ a kinevezett bizottság által egybeállítván, keletkezésének rövid történetét magában foglaló előszóval láttatott el és 2,000 példányban többszörösítés után, megküldettek az egyházmegyék, kollegiumok gondnokainak, minden egyházmegyei, kollegiumi hatóságnak, minden papnak, tanárnak, ezen törvény életbe léptetésének elrendelése mellett, a bizottságnak elismerést és köszönetet szavazva odaadó munkásságáért.

A kinyomatás költsége, a másolások díjával, 565 frtot tett, mely kiadás a törvényhatóságoknak, egyházkerületeknek, egyházmegyéknek, stb. küldött ingyen- valamint a köteles példánynak leszámítása után, 45 krban megállapított árából fedezve lesz ezen előlegezett összeg, kamataival együtt.

9. Egyházkerületünk pénztárosa beadta az egyházkerületi letéti alapról vezetett 1884, 1885, 1886 és 1887 évi számadásait; továbbá, a köz- és akadémiai konverzió-többlet, építkezési, helmiszziói, teremii alapítványi pénztár és központi papi özvegy-árvai alapról vezetett 1887 évi számadásokat, melyek jelenleg számvevői vizsgálat alatt állanak.

Az egyházkerületi pénztáros kezelése alatt álló alapokról, valamint a központi felülvizsgálás alá tartozó pénztárakról vezetett számadások benyújtását, ellátását és hátrálékosokat feltüntető táblás kimutatást mellékeljük. Az alapítványi intézkedésnek megfelelően, a gr. Mikó-alap állásának kimutatását közöljük annak szabályszerűen lett kezeléséről, meggyőződés szerzés végett.

10. Az államsegélynek egyes körökre beosztott egy-

házmegyei csoportok sorrendjében való kiosztása beiejeztetvén, az állandó javadalmozásokra le nem foglalt rész, az összes egyházmegyéből kérelmezők között a csatolt kimutatás szerint osztatott ki; a Baldácsi-alapítványi 1,000 frtból a mellékelt jegyzékben megnevezettek részesítették.

Nem hallgathatjuk el a segély kiosztása alkalmával szerzett azon tapasztalatunkat, hogy bár az építkezési-alap felállításával egy új segélyforrás nyitott egyházaink szükségének enyhítésére s a mellett az országos közalaphól egyházaink és lelkészeink igen tekintélyes részben gyámolítottak a kérvényezők száma nem hogy apad, sőt ellenkezőleg, mindinkább emelkedőben van, s még aránylag jobb anyagi körülmények közt levő, sőt még oly népes egyházak is igényt tartanak segélyre, melyek a cél elérésére majd mi, vagy éppen semmi áldozatot sem hoztak, az összes szükséglet fedezését a segély-alapokból várva. Ennek a túlreménykedésnek tulajdonítható az, hogy az állam- és Baldácsi-segélyből kiosztás alatt állott 5,600 frtnyi összegből 56,190 frt. segélyt kértek, sőt az egyházmegyék is 34,611 frtra ajánlották föl a kérvényezőket.

11. A kollegiumokról és alapítványi-pénztárakról fölterjesztett ez évi költségvetések rendezett vagyonkezelést tüntetnek föl. A kollegiumok előirányzatba vett bevételei a következő arányszámokban kifejezett összeggel haladják felül a kiadást: a nagy-enyedi 1.77%, a kolozsvári 0.37%, a m.-vásárhelyi 7.67%, székelyudvarhelyi 22.19%, zilahi 6.33%, szászvárosi 11.25% és a sepsi-szent-györgyi 5.74%. A három utóbbi kollegium az államkormánytól nyert segélynek számításba vétele mellett állapította meg költségvetését s a mult évinél ezen sokkal kedvezőbb előnyt, ezen segélyezése tette lehetővé.

A zilahi, szászvárosi és s.-szent-györgyi kollegiumainak állami segélyezése tárgyában tett lépésekről, tanügyi előadó aa. jelentése részletesen szól.

12. A moldova oláhországi misz-sziói egyházmegye a mult évben tartott főt. egyházkerületi közgyűlés által 27 jkv sz. a. alkotott szabályzat értelmében szerveztetett és működését megkezdette.

Galaci pap-tanító, Brassai Károly aa. állomását elhagyván, Balló Bálint aa. nevezetett ki helyére, kinek vezetése alatt az egyházi élet újabb lendületet nyert, a tankötelességeket egybegyűjtve, 22 tanulóval tétetett jó eredménnyel vizsgát.

Ploesti pap-tanító és egyházmegyei jegyző, Juhász Izidor aa. piskii körlelkészszé nevezetvén ki, eltávoztával üresen hagyott helyet bukaresti volt segédpap, Gönci István aa. foglalta el.

Bukaresti egyházközségünk iskolájának kibővítése végett 2,000 frank vételáron megszerezte a szomszédos pusztatelek egy részét, beépítéséről a tervrajz és költségszámítás elkészítését munkálatba vette.

Brailai leány-egyházközségünk fölterjesztésére, helybehagytuk azon határozatát, melyben felveendő törlesz-

tési kölcsönből parokhialis belső telek megvételét mondtotta ki, hogy ne legyen kénytelen iskoláját mindegyre elköltöztetni s újabb, meg újabb berendezési költségek mellett is kockáztatni annak sikerét s 5,000 frt 5 %-os m. papirjáradék kölcsön épületes belső telek vásárlására ki is utaltatott.

Az egyetemes konvent által, a moldova-oláhországi miszsió gyámolítására, a régebb rendszeresítve volt évi 300 frt. beleszámításával megszavazott évi 1,000 frt. segélyből rendelkezésre álló 700 frt. terhére törlesztési kölcsön kiutalása által, első sorban, a bukaresti és brailai egyházak részére iskola-helyiségről való gondoskodást és berendezést tűztük ki feladatul, ezek levén a romániai miszsiói egyházak első és legsürgősebb szükségai, mint azt a múlt évben tett jelentésünkben is följegyeztük.

A miszsiói-alapról az egyetemes konventhez fölterjesztett 1885 és 1886 évi számadások 103 és 104 jegyzőkönyvi szám alatt végleges elintézését nyertek, az 1887 évi számadást mellékeljük: kérve annak ezen jelentés átvizsgálására kinevezendő bizottság által való felülvizsgáltatását.

A Magyar Csángó-Egyesület a múlt évben is kiterjesztette gondoskodását és jótékonyágát a miszsiói egyházakra, kiutalván ez alkalommal is, az előbbi években nyújtott 900 frt. segélyösszeget, melynek jelentékeny része oly föltételekhez kötötten és arányban fordított a pap-tanítói fizetések emelésére, ha és a mennyiben az illetők igazolják, miszerint bizonyos számú tanköteles gyermeket, és pedig sikeresen tanítanak. Az egyletnek egyházkerületünk meleg köszönetét nyilvánítottuk, a miszsiói egyházak nagyfontosságú feladatainak betöltésére kiváló horderővel bíró ezen szíves támogatásért.

13. A belmiszsiói egyházkörök, illetőleg, körlelkészségek közül az év folytán betöltettek a piskii, felső-torjai, betöltés alatt állanak, a pályázatok közzététele folytán, az ilosvai és erzsébetvárosi körlelkészségek.

Főtiszteletű püspök aa. javaslatára, kérés intéztetvén az egyetemes konventhez a moci, m.-ludasi, szinyei és esztényi körlelkészségek szervezése céljából, az országos közalaphól segély utalványozása végett; ennek folytán, a 100 jknyvi szám alatt kelt határozattal, a fönnebb jelzett újabb gyámolítást nyújtotta egyházkerületünknek. Ezen körlelkészségek közül az esztényi körlelkészség betöltetett, a szinyei körlelkészség papi háza befejezéshez közel áll, a m.-ludasi körlelkészség templomának építésére is megtétettek az előmunkálatok. A moci körlelkészség szervezése végett, egy szép épületes belső telek vásároltatott papi lakásul, s általában véve ezen ugy felekezeti, mint nemzetiségi szempontból fontos gócpontokon, a kitzűzött cél valóítására, Igazgató-Tanácsunk kiváló figyelmet fordított.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 9.

Jelen vannak: főt. Szász Domokos. püspök, mint elnök; dr. Kolozsvári Sándor, Székely János, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnök, a napirend megkezdése előtt, előterjesztést tesz az iménti közgyűlés határozatai értelmében:

a) a miszsió-ügyi előadó ideiglenes alkalmazására nézve s ajánlja e tiszt betöltésére dr. Vályi Gábor, egyetemi tanár aa. meghívását. Az Igazg. Tanács egyértelemmel járul elnök aának javaslatához;

b) a megürült számvevői állás ideiglenes betöltésére nézve, mihez képest az Igazg. Tanács Sárkány Ferenc, igazg. tanácsos és nyug. tanár aát kéri föl helyettes-számvevőnek, tisztelet-díjját a számvevői alapfizetés összegében, 600 frtban állapítván meg, Sárkány Ferenc aa. e tiszt ellátására készséggel vállalkozván is; az Igazg. Tanács, továbbá, az ügyiratok transzposíciójára Domokos Antal, igazg. tanácsost, a titkárt és a pénztárnokot küldi ki.

Az idő közben elnökileg ellátott ügyek bejelentetnek s helybehagyatnak, melyek közül fölemlítjük, hogy a m.-ludasi, mihályfalvi, szinyei és maros-ilyei épülő paplakokra a megállapított kölcsön- és segélyösszegek kiutalványoztatnak.

A tanügyi előadó jelentése alapján, ellátattak a következő ügyek:

a) a sepsi-szent-györgyi kollegium, az idő közben ismét lemondott Szalay Jenő helyébe a szabadkézi és mértani rajz tanítására Bence Zsigmondot alkalmazta: szolgál helybehagyó tudásul; ugyane kollegium előjárósága pedig felhivatik, hogy a folyó tanévre alkalmazott tanerők beosztását új tárgyalás alá vegye, tekintetbe véve a főtörvényszék amaz imént hozott s jogerőre emelkedett ítéletét, mely szerint Benke István igazgatói állásától elmozdított ugyan, de tanári állásába visszahelelyeztetett.

b) az udvarhelyi kollegium Bod Károlyt, betegeskedésére való tekintettel, felmentette igazgatói teendői végzése alól s helyettes-igazgatóul Göncy Lajos, tanvezető-tanárt alkalmazta, ez utóbbi tisztében is meghagyván, s csak a díjjak beszédésének munkáját bizva Fél-egyházi Antal, tanárra. Az intézkedés helybehagyatik.

c) a szászvárosi kollegium egyik pap-tanára a tanítás alól a múlt év végén fölmentetvén, ennek tanóráit a másik pap-tanár s a többi tanerők között osztotta meg s egyik eltávozott segéd-tanereje helyett Báthori Gyula, tanár-jelöltet alkalmazta egy évre, ideiglenesen. Szolgál tudásul.

d) a zilahi kollegium ideiglenes helyettes-tanerői közül egy matematikus és nyelv-philologus, a kiirt pályázat után is hiányozván, az előbbi tanóráit egy bejáró és a meglévő tanerők között osztotta szét, az utóbbi tiszte betöltésére pedig utólag alkalmazott egy tanár-jelöltet. Az intézkedés helybehagyatik.

e) a nagy-enyedi egyházközség eddigi leányiskolája megszüntetését kéri, miután az ottani leány-tanítást az állam segélyével a politikai község vette át, az egyház pedig a megszüntetendő leányiskola helyett, a kántortanító vezetése alatt, elemi fiú-iskolát akar fentartani. Az Igazg. Tanács engedélyezi a leányiskolának fiú-iskolává való átalakítását, utasítván egyszersmind az egyházközséget, hogy püspöki felügyelet alatt állván. fölterjesztéseit jövőre főt. püspök aa. útján tegye meg.

f) a nagy-enyedi kollegium egy javító-vizsgálatra utólag jelentkező tanulója, a késedelem okainak tekintetbe vételével, rendkívüli javító-vizsgálatra bocsáttatik; egy a javító-vizsgálaton megbukott növendéke osztályismétlésre utasítatik; ugyanily végzést nyer a marosvásárhelyi kollegium egy bukott növendéke, valamint a zilahi kollegium két magántanulója közül az egyik, míg a másik elégséges osztályzatu magán-vizsgálata helybehagyatik; helybehagyatik szinténa sepsi-szent-györgyi kollegium egy magán-tanulójának elégséges magán-vizsgálata, valamint ugyanottani 13 tanuló javító-vizsgálata, míg a 14-ik ismét elégtelen osztályzatu nyervén, osztályismétlésre utasítatik.

g) a javító érettségi vizsgálatok marosvásárhelyi kollegiumunknál lefolyván, ez úttal, külön engedély alapján, szabályszerű érettségi vizsgálatot állott egy növendék, sikerrel; egy-egy tantárgyból javítandó volt 11 növendék, kik közül sikerrel állta meg a vizsgálatot 9, pótló-vizsgálatra utasított decemberre 2. E vizsgálatoknál semmi megjegyzésre méltó dolog nem fordulván elő: az eljárás szolgál tudásul.

Elintéztettek, továbbá, a következő ügyek:

Főtiszt. püspök aa. az erzsébetvárosi körlelkészre kiirt pályázat nyomán beérkezett kilenc folyamodó közül kinevezésre ajánlja Ince Lajos, püspöki titkár és káplán aát. Az Igazg. Tanács elfogadja az ajánlatot s az esperest utasítja, hogy a körlelkész specialis utasításának tervét mielőbb terjeszse föl megállapítás végett.

Ugyanily elintézést nyer az ilosvai pap-tanítói állomás betöltésének ügye, a három pályázó közül Juhász Sándor, segéd-pap nevezetvén ki.

A boros-bocsárdi püspöki jószág, korábbi határozat értelmében s a püspöki alap terhére, az ottani most folyó birtok-rendezés kedvező alkalmával, fekvők vétele útján, kibővitendő levén, egy szomszédos fekvő, 52 hold és legelői s erdei járuléka, 8,000 frt. vételáron, felajlaltott. Az Igazg. Tanács helybehagyja a vásár-szerződést.

A nagy-enyedi kollegium előjárósága, korábbi megállapodás szerint, fölterjesztvén ama kiegészítő adatokat, melyek a kollegium ital-mérési jogának érvényesítése javára, a város ellen indítandó kereset támogatására szolgálnak, az egyházkerület ügyvédje utasítatik a kereset azonnal való megindítására.

A burjános-óbudai egyházközség tanítói 25 véka képéjét a magtár évi jövedelméből 34 litervéka gabonával kívánja megváltani. Az engedély megadatik, de a

megváltás foganatosítható csak akkor lesz, a midőn a magtár kün levő hátrálékai teljesen be lesznek hajtvá

A mikesfalvi egyházközség, építési 312 frtnyi tartozása fölhajtásáért végrehajtás alatt állván, e tartozása törlesztésére ez összeget kölcsön kéri és nyeri, kün levő követelése átruházása fejében, az esperes utasítván, hogy a tartozás végrehajtás alá kerülése s a mulasztók feleletre vonása iránt sürgősen szolgáltatassa be a kellő adatokat.

A bálványos-váralyai egyházközség erdő-felvételi ügyében a mérnöki munkadíj előlegezése elrendeltetik, a jogügyi bizottság pedig felhivatik, hogy tegyen sürgősen javaslatot az egyházközség tartozásának és volt gondnoka kötelezettségeinek mielőbbi lebonyolítására, illetőleg, elintézésére nézve.

Az udvarhelyi kollegium újan kiépített épületének felavató ünnepére az Igazg. Tanácsot is meghíván, a gyűlés, az Igazg. Tanács ez alkalomra való képviselőjével Szász Béla, igazg. tanácsos aát kéri föl.

É—n.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 - Október 2 napján.

Első nap.

(Folytatás.)

A titkár olvasta az ig. tanács előterjesztését, melyben jelenti, hogy Szabó Ádám, számvevő, meggyöngült egészségére és másnemű hivatalos elfoglaltságára hivatkozva, ez állásról visszavonhatatlan lemondását nyújtotta be s kéri e lemondásnak, a két évtizedre terjedt hű és kitünő szolgálat meleg elismerésével való elfogadását.

Szász Béla: Ezzel még nincs befejezve a kérdés, mert gondoskodni kell amaz állás betöltéséről is. Miután, azonban ez, nagyon természetesen, szélesebb körűtekintéssel jár, hogy egy hivatásának s szükségünknek megfelelő számvevő találtassék, utasítassék az Igazgató-Tanács, hogy egyelőre a helyettesítésről gondoskodjék, majd pedig, tegye meg a szükséges lépéseket, hogy ez állomás a következő közgyűlésen a rendes pályázat útján betölthető legyen.

Elnök az eredményt ez értelemben enunciólja, Szabó Ádám volt számvevő iránt meleg elismerés nyilvánítása mellett.

Szász Béla olvassa az Ig.-Tanács előterjesztését, melyvel elfogadásra ajánlja püspök aa. amaz indítványát, hogy az egyházkerület mind nagyobb fejlettségre emelkedő missió-ügyének érdekében az Ig.-Tanács kebelében miszsió ügyi előadó állás szerveztessék, majdan egyik ig.-tanácsosi állással kapcsolatban, jelenleg egy ideiglenes előadó alkalmazásával, s mérsékelt javadalmazással.

Szász Samu: Bátor vagyok, kérdést tenni az iránt, mit tesz az a mérsékelt díjazás, mert ettől függ csekély nézetem kijelentése. Ugyanis, úgy hiszem, hogy már is eljutottunk az állomások szaporításával addig a fokig, hogy a munkának a meglévő erők között való megosztásáról kell gondoskodni. Én nem vagyok hivatva, megítélni azt, hogy

vannak elfoglalva, hogy nem, az illető referens urak, hogy nem volna-e felosztható megolvasása néhány jelentésnek, mely beérkezik és arról referádát adni. Azért tettem fel ezen kérdést, mert ezen címen én magam is tudnék még több előadói állást javadalmazni, de ez tulságos nagy mértékben venné igénybe egyh. kerületi pénztárunkat.

Szász Domokos: Szabó Samu tanár ur azon kérdésére, hogy mekkora összegről van szó, részéről egyszerűen csak azt felelem, hogy ezen összeg sem lehet nagyobb, mint a mennyit az egyh. ker. az Igazgató-Tanácsosoknak végzett munkájoknak éppen nem megfelelő mértékben kiutal, s így szó sincs arról, hogy egyházkerületi pénztárunk ezen címen nagyobb mérvű kiadással terhelhetnék. Ez állás, tehát csekély száz forint tisztelet-díjjal volna honorálandó. Arra a kérdésre pedig, hogy nem lehetne-e e terhet az Igazgató-Tanács kebelében levő egyes, már megválasztott igazgató-tanácsosok közül valamelyiknek a vállaira tenni, erre nézve megjegyzem, a mint méltóztatnak tudni, a központi igazgató-keretében a szakszertű előadás rendszere van keresztül vive; az egyik a tanügyi kérdésekben, a másik a jogügyi, harmadik az építészeti, a negyedik a számadás kérdéseiben, a mely szerint az illetőknek ki van utalva egy-egy specialis munka-kör. Ám, a misszió-ügy kérdése és intézménye egészen új dolog a mi egyházkerületünkben, a mennyiben az Igazgató-Tanács a kerületi közgyűlés végzése folytán már most, mint miszsiói bizottság azon legfőbb kormányzó hatalmat gyakorolja, mely ezen ügyek intézésére szükséges. Vegyük már most a dolgot gyakorlati oldaláról. Hogy maga a püspök legyen a referens, azt hiszem, ezt nem méltóztat követelni. Vegyük sorba azokat az igazgató-tanácsosokat, a kik az itt helyt Kolozsvárt tartott ülésnek munkájának tulyomó részét végzik, mert bár nem vonom kétségbe, hogy a vidéki tagok is a körülményekhez képest végzik teendőiket, de a helybeli referensek a munka végzését állandóan teljesítik. Méltóztatassanak a lajstromon végig nézni, meg fognak győződni, hogy azok mindenike jelentékeny és folytonos munkával van megterhelve, úgy, hogy ezek közül bármelyiket is külön erre is rászorítani, azt hiszem, tulkövetelés volna. Ohajtanám, hogy a miszsiói ügyek előadására egy oly szakreferenst nyerjünk meg, a ki hivatásánál fogva azon kérdéseket előszeretettel tanulmányozná és a kinek bevonása köz-igazgatásunk keretébe, az egyház érdekeire rendkívül üdvös volna.

Méltóztatassanak figyelembe venni, hogy a 22—23 körlelkészség ügyeit állandóan kell referálni, mert nem negyed-évenként jönnek azok be, de jönnek folyton. nagy halommal omlanak be.

Azokban a jelentésekben igen fontos és nagy jelentőségű kérdések merülnek fel; ha ezekhez egy permanens szószólót nem alkalmazunk, ki figyelemmel kísérelje az ügyeket, ha ezt nem tesszük, nagy kárt okozunk az ügynek magának. Ez a miszsiói tevékenység mind nagyobb arányokat ölt. Az a száz forint tisztelet díj, melyet ki fogunk adni, ezen ügy fejlődésére jótékony hatással lesz. Méltóztatassanak a javaslatot elfogadni.

Szabó Samu: Köszönettel vettem a felvilágosítást

és megnyugszom abban, mert én azt hittem, hogy külön 300—300 forintos állások fognak szerveztetni. Ugyan nem tudom, hogy nem lehetne-e valakit a vidéki tagok közül megnyerni, mert az idevalók nagyon meg vannak terhelve. Miután a fizetés is csak ideiglenes, magam is bele nyugszom.

Elnök az Igazgató-Tanács javaslata értelmében enun-
ciálja.

Parádi Kálmán előadó olvassa az Ig.-Tanács⁷ javaslatát a nagyenyedi theologia ügyében. A Bethlen-kollegium előjárósága, ugyanis, ama fölterjesztésében, melylyel gymnasiuma 7. és 8-dik tanszékének leszállított fizetéssel való rendszeresítését kérte (mit a közgyűlés előzetesen már teljesített is), kérte egyszersmind, hogy a szükségkép fölállítandó 5-dik theologiai tanszék terhet az egyházkerület hordozza. miután a kollegium anyagi ereje ez új tanszék fedetét immár el nem bírja. Az Ig.-Tanács, a püspök véleménye alapján s az 1875 és 1876 évi közgyűlések határozatai értelmében, a theologiai akadémia föntartását egészen az egyházkerület köteletségének vallja s azt javasolja, hogy a Bethlen-kollegium, mint legjobban javadalmazott intézetünk, csak annyival járuljon az egyházkerület theologiai akadémijának föntartásához, a mennyi fölöslege mintaszerűen berendezendő gymnasiuma, tanítóképezdéje és elemi iskolája teljes költségein felül megmarad. Indítványozza, tehát, hogy az Ig.-Tanács állítsa össze a teljes theol. akadémia szükségleteit, vegye be a Bethlen-kollegium Előjáróságától a jelzett körülmények szerint megállapítandó fölöslege iránti nyilatkozatát; kutassa föl az így kiderülendő s az egyházkerület által hordozandó hiány fedezeti forrásait s mindez adatokat adja át az egyházkerületi közgyűlés által választandó egyházkerületi 21-es bizottságnak, mely aztán. véleményes előterjesztését az Ig.-Tanács útján lesz a jövő évi közgyűléshez megteendő.

Szabó Samu: Bátor vagyok, ezen kérdéshez hozzá szólni, mert alakja szokatlan, és mert nézetem szerint, a mennyiben a dolog előkészítését tárgyalja, az a rendes szokás szerint a nagyenyedi kollegiumot és az Igazgató-Tanácsot közösen illeti. Az enyedi kollegium megkérdezendő, hogy mit tud ennek fedezésére adni s miből tudja a hiányt pótolni? Ha pedig nem tudja pótolni, az Igazgató-Tanács hogyan fedezi ezen hiányt? Én ezen kérdést tisztán az enyedi iskolára és az Igazgató-Tanácsra bízám. De, ha a közgyűlés bizottság kinevezését tartja szükségesnek, én abba is bele nyugszom. Ilyen fontos ügyeket, az eddigi szokás szerint, az egyes egyházmegyék szokták megvitatni, hogy ott az illetékesek hozzá szóljanak. Azt értem, hogy az illetékes alsóbb testületek vitassák meg a dolgot; de hogy mért szükséges innen az egyh. kerületből 21 tagot kinevezni, miért nem 20-t, 15-öt vagy 9-t, midőn az ügy a nagyenyedi Előjárósághoz tartozik. ezt nem értem. Nézetem szerint, elég lesz, ezen ügyet a nagyenyedi Előjáróság és az Igazgató-Tanács elé terjesztetni. Kérem az ügy ez értelemben való elintézését.

Szász Domokos. Én részéről ezt a kérdést igen egyszerűnek tartom és könnyen elbíráhatótnak. A tényállás az, hogy a tanodai Előjáróság egy felterjesztést intézett, melyben kimondta, hogy az 5-ik theologiai tanszék fenntartására a tanoda mostani ereje nem elég és hivatkozott az egyház-

kerületi közgyűlés 1875. és 1876-ik években hozott végzéseire, melyek szerint az Előljáróság az egyházkerület segélyére appellálhat. Ennélfogva, ez a kérdés az Igazgató-Tanács és a tanoda Előljárósága között nem intézhető el, mert az Igazgató-Tanácsnak teljességgel nem áll jogában az, hogy az egyházkerület központi alapjainak egyik vagy másik céljára való átbocsátása felett autonomikus jogkörében intézkedjék. Ez az egyházkerület jogkörébe tartozik és az Előljáróság helyesen cselekedett, midőn fölterjesztését ezen ügyben nem az Igazgató-Tanácshoz, hanem a közgyűléshez intézte. Én részemről egész örömmel ragadtam meg az alkalmat, hogy azon rég táplált meggyőződésnek adjak kifejezést, miszerint a papi képzés terhének hordozása az illető egyházkerület feladata. Minden egyházkerület, mely a maga misszióját felfogja, ezen gondoskodás terhe alól magát ki nem vonhatja. De, hogy ezen elv, a papi képzés anyagi gondja az egyházkerület által miképp lehet elviselhető, ez a kérdés az Igazgató-Tanács és az Előljáróság között el nem intézhető. Az egyházkerületnek kell a kérdés megoldását kezébe venni. Ennélfogva, amaz alázatos indítvánnyal léptem föl, hogy maga az egyházkerület actioja vétessék foganatba. Itt egyébről nincs szó, mint hogy egy olyan kérdés, mely minden mellékes tekintettől menten álló, magas rendű kérdés, miképpen volna megoldható, és hogy ezt tegye az egyházkerület tanulmánya tárgyává, segítségül vévén az Igazgató-Tanácsot, hozza e kérdést tisztába azon szempontból, a hogy a kérdést leghelyesebben megoldhatónak gondolja. Hogy miért van javaslatba hozva 21 tagu bizottság, az is nagyon egyszerű. Ugy vélem, hogy egy ily nagy fontosságú és mélyen ható kérdést egy-két tagu bizottság kezébe tenni le, nem volna helyes, hanem alkalmat kell nyújtani arra, hogy az ügy előkészítésének fontos és terhes munkájába különböző elemeket és különböző vidékeken élő buzgó férfiakat lehessen bevonni. Hogy ez a kérdés, mely nem lehet pártkérdés, hanem kizárólagosan egyházi: elfogulatlanul, minden oldalról megvilágítva, az igazság fényében tündökölhessen. Azért hoztam javaslatba egy népcsebb bizottságot. (H:lyeslés).

Makkai Domokos. Ha a nagy-enyedi főiskola Előljáróságának felterjesztése felett napirendre méltóztatnak térni, bátor vagyok, megjegyezni, hogy az nem azt tárgyalja, a mi elő volt adva. Az Előljáróság azt volt bátor kérni hogy méltóztassék rendszeresíteni az 5-ik tanári tanszéket, mert midőn kimondatott az, hogy a theologia Nagy-Enyeden állittatik fel, akkor az 5 tanszékkal rendszeresítettett. Szó van, ugyanis, arról, hogy azon bizottság, mely kiküldetnék, állapítsa meg, hogy az enyedi főiskola mivel járulhat hozzá a theologiai akadémia fentartásához? A főiskola arra kéri a közgyűlést, hogy méltóztatnék gondoskodni alapról, melylyel az 5-ik cathédra dotációjához hozzájárulhat. Én ismerem a felterjesztést, mert magam fogalmaztam, annélfogva hivatkozhatom rá. Az van benne, ugyanis, méltóztassanak alapról gondoskodni. Ha tehát ezt méltóztatnak elfogadni, akkor nem az Előljáróság felterjesztése szerint hozatik meg a határozat, de ha azt vesszük, a mit az Előljáróság terjesztett elő, akkor a Szabó Samu tanár indítványa nagyon helyes. Arról van szó, mennyiben járulhat hozzá az 5-ik tan-

szék fentartásához az Igazgató-Tanács és a nagy-enyedi főiskola Előljárósága. Ennek megítélésére competens az Igazgató-Tanács és az Előljáróság; az Előljáróság tudja azt jól, mivel rendelkezik, az Igazgató-Tanács pedig a közalapokat ismeri. Ha így karöltve határoznak, akkor a határozat helyén van. Azért indítványozom, bizassék meg az Igazgató-Tanács, hogy szólítsa fel az Előljáróságot, miszerint mutassa ki az iskola jövedelmét és terjeszzen biztos kimutatást arról, mivel járulhat hozzá az ezen tanszék felállításához.

Csató János. Midőn a nagy enyedi Bethlen-főtanoda Előljárósága a költségvetést megállapította és kimutatta, hogy a tanárok fizetését mily alapokból tudja fedezni, én, mint az igen tisztelt egyházkerület egyik igénytelen algondnoka, ki már évek során jelen voltam a közgyűléseken, elmondhatom, hogy az Előljáróság általában tudatában van annak, hogy mit képes jövedelméből fedezni. Midőn a költségvetés abban az esztendőben elkészítettett, a melynek alapján az előljáróság folyamodott, egyszersmind a mélt. áll. Ig.-Tanácshoz az iránt, hogy az 5-ik theologiai tanszék betöltése végett segélylyel járuljon hozzá, akkor az Előljáróság tudatában volt annak, hogy a Bethlen-főtanodának jövedelmei akkorák, miszerint azokból a tanárok fizetéseit fedezni tudja. E tekintetben más kérdés nem merülhet fel, mint az, hogy az 5-ik tanár fizetését mely alpból lesz képes a tanoda fedezni? A Bethlen-főtanoda Előljárósága számított a mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés hazafiságára, a mely által lehetővé kívánja tenni a tanodának, hogy mint ezen ország rész első tanodája, hazafias misszióját teljesíthesse. Itt csak az a kérdés lehet, hogy a szükségessé vált 5-ik tanár fizetése mily alpból fedezhető, ebben a tekintetben nem szükséges, hogy vizsgálatok tétessenek. A mélt. Igaz.-Tanács előtt fekszenek az adatok, a melyek helyes alapon vannak összeállítva, és nem szükséges, azt egy más bizottságnak megvizsgálni. Következésképp, részemről remélvén és hívén, miszerint azon indítvány, mely tétetett, a Bethlen-főtanoda további felvirágzásának szempontjából tétetett, nem ragaszkodom ahhoz, hogy azon indítvány fogadtassék el, a melyet Makkai tanár támogatott, ám, méltóztassanak bizottságot kiküldeni, de annak más feladata nem lehet, csak az évi számadások megvizsgálása. Ezt a mélt. Igazg.-Tanács maga is megteheti, s ismerjük el, hogy az Igazg.-Tanács is bir oly bölcsességgel, hogy azokat átvizsgálva, a jövő közgyűlésen előterjesztést tegyen. Azt kívánom hangsúlyozni, a mit Makkai tanár úr mondott, hogy méltóztassék e tekintetben pénzbeli segítségére lenni a főiskolának, hogy a beállítandó 5-ik tanár fizetését képes legyen kifizetni. Ha netalán pedig ezen segély megadásához oly kívánalmak köttetnének, a melyek a Bethlen-főtanoda irányával összeegyeztethetők nem volnának, akkor én részemről, mint ezen főtanodának egyik gondnoka, fen kívánom tartani a Bethlen főtanoda részére azon jogot, hogy ha netalán segélyben nem részesülne, akkor teremtsen ki ő az alapot, melyből a tanári fizetés fedeztessék. A Bethlen-főtanoda független testület. Részemről meg vagyok győződve arról, hogy a méltóságos püspök ur jó indulatból kívánta ezen indítványát tenni; én belenyugszom abba, hogy akár bizottság, akár az Igazgató-Tanács vizsgálja meg az ügyet, de azt az egyet ismételtén

kinyilvánítom, hogy azon tanoda Előljáróságában megvan az akarat, hogy ezen tanodának ügyeit fejleszse úgy, hogy autonomikus állapotában fennmaradjon. Ha nem talál segílyre, akkor magától fog olyan alapot kiteremteni, hogy hivatásának eleget tegyen és annak megfelelhessen.

Elnök: Szokásom és elvem ellenére szólok a tárgyalás folyama alatt. A felszólaló urak nagyon különös helyzetet provokálnak, mintegy kijelentve, hogy más határozatot nem hozhat a közgyűlés, mint a mit ők akarnak. Méltóztatnak megengedni, ily álláspontra helyezkedni, lehetetlen. Az enyedi főiskola meghozta azon határozatot, a mit jónak látott, de nem kényszeríthető az Igazgató-Tanács arra, hogy úgy határozzon, a mint ők akarják. Arra kérik ugyanis az Igazgató-Tanácsot, hogy az 5-ik tanári állomásról gondoskodjék. Már most jön az Igazgató-Tanács azon joga, mely szerint ezen javaslattól eltérve, más javaslattal léphet föl a közgyűlés előtt. Ily alakban a tanácskozást folytatni, nem lehet, mert az Igazgató-Tanács jogkörének csorbulását jelentené az, hogyha nem javasolhatná: ohajtom, hogy tanulmány tárgyává tétessék az ügy és egy 21 tagu bizottságnak adassék ki. A mit mondott felszólaló ur, csendesen mondotta. De én a sorok között olvasva, felszólaló urnak renitenskedését és a subordinatio megtagadását látom. Felszólaló ur jelezni volt bátor, hogy a mennyiben nem úgy határoztatnék, mint ohajtanák, és hogy az enyedi kollegium autonomiája megsértetnék, tudnának módot keresni arra, hogy másképp is megmaradjanak abban, a mit ők akarnak. Nem mondta ugyan ezen szavakat, de én a sorok között olvasva, ezeket értettem. Méltóztatassanak nekem megengedni, miszerint az elnöki szék-ből kijelenthessem, hogy a tanodáknak önkormányzati joguk igen is van, de ez korlátoztatik az egyházkerületi Ig.-Tanács és közgyűlés jogköre által. Szász Béla uré a szó. (Éljenzés.)

Makkai Domokos: Félreértett szavaim magyarázatára kérek szót.

Csató János Személyes kérdésben kívánok szólni.

Elnök: Az elnökkel szemben személyes kérdésnek helye nincs Ezuttal Szász Béla Ig.-Tanácsos urnak adtam a szót.

Szász Béla Mellőzhetem bátran azokra a reflektálást, a melyeket az imént szóló Csató János, algondnok ur, itt a közgyűlés színén elmondani magát följosítva érezé s melyeket csak annál fogva hagyhatok érintetlen, minthogy a méltóságos elnök ur imént tett elnöki kijelentésével ezen nem éppen kellemes kötelesség alól felmentett; szorítokozom, tehát, egyszerűen az előttem szólott igen tisztelt tagtárs urnak, Makkai Domokos, nagy-enyedi tanárnak, az iránt tett felszólalására, mely szerint az Igazgató-Tanács Előterjesztése más, mint a melyet a nagy-enyedi kollegium Előljárósága hozzá intézett. Tökéletes igaza van tisztelt tagtársunknak; mert az enyedi kollegium igen tisztelt előljárósága az 5-dik tanári katedra költségei fedezésénél nem kér egyebet, a mit az 5-ik tanári cathedra felállítására nézve az előző közgyűlések

is kimondottak, s miután a kollegium mai vagyoni állapota a fedezetet el nem bírja, ohajtja, hogy e teher helyeztessék át az egyházkerület vállára. Semmi egyebet e tekintetben az Előljáróság nem mondott. És akkor, midőn az Igazgató-Tanács azt mondja, hogy az egyházkerületi bizottság vegye be az előljáróságnak vagyoni kimutatását; vegye be az Igazgató-Tanácsától az újabb költségek fedezésére szolgáló források iránt az adatokat: akkor az Ig.-Tanács csakugyan egyebet és többet mondott, mint az enyedi kollegium Előljárósága. De, vajjon, hibázott-e az Igazgató-Tanács akkor, midőn az enyedi kollegium szóban forgó fölterjesztésének nem csak a második pontját vette figyelembe, hanem az elsőt is, a melyben az van fölfajtván, hogy a kollegium gymnasiumánál is két katedra betöltése vár intézkedésre? Hibázott-e az Igazgató-Tanács akkor, midőn meglátta, hogy az Előljáróság e két, már rendszeresített tanszéket, az anyagi viszonyokra való tekintettel, kénytelen, redukálni a régi mértékről s alább szállított javadalmazással kénytelen az újabb tanárokat ellátni? Vajjon hibázott-e az Igazgató-Tanács akkor, midőn észrevette az enyedi igazgató-tanár egy közbeeső rendeletre elejébe jutott jelentéséből, hogy e két, már is redukált fizetésű katedra betöltése után is, 70 olyan gymnasiumi tanóra marad fön, melyeket rendes tanerőkkel nem láthatnak el? Vajjon, hibázott-e az Igazgató-Tanács akkor, midőn elolvasta az 1883-ik t. c. ama határozmányát, mely szerint a felekezetek fenttarthatják ugyan gymnasiumaikat, de csak is azzal a kikötéssel, hogy az igazgatón kívül, 8 rendes tanárral láttassanak el és megszabja, hogy két éven túl rendkívüli, vagy helyettes-tanárok nem alkalmazhatók? És, vajjon, bünt követett-e el az Igazgató-Tanács akkor, midőn az egész egyházkerület képviselőjében, az egyházkerület törvényeinek végrehajtása kötelezettségével állott és kénytelen látni, hogy ez az enyedi kollegium, melynek jó hírnevéhez az Igazg. Tanácsnak is és egynémely tagjának is csak van annyi historiai tradíciója füzve, mint egy-két lelkes szószólójának, a midőn, mondom, ennek az Igazg. Tanácsnak látnia kell, hogy a még mindig 70 tanórát fedezetlenül hagyó 7- és 8 dik katedrák betöltése is csak azon az áron történhetik meg, ha szükségleteik fedezésére 100 forint hiány mutatattik ki hivatalosan, hogy ekkor nem szorítokozik a nagy-enyedi kollegium előljárósági fölterjesztésének csak ezen egyik pontjára, hanem kombinációba veszi ezt a másik pontot is és azt mondja, hogy a nagy-enyedi Bethlen-kollegium a maga egészében, egyházkerületünk egyik nevezetes, fontos és autonom, igen is, magam is azt mondom, saját törvényes jogkörrel felruházott tényezője, szerve; de akkor, midőn országos törvénnyel állunk szemben, nem szabad, az autonom intézmény egyik alkotó elemét előbb tenünk, mint a másikat. Nem hibázott, hanem kötelességet teljesített, tehát, az Igazg. Tanács, a midőn a segélyt támogatást kereső autonom szervezetnek érdekét a maga egészében, szerves összefüggésében fogta föl, a midőn így szólt: „Te Előljáróság, lásd meg, hogy az enyedi Bethlen-kollegium fentartása áll hatáskörödben s a midőn te magad mondod, hogy még gymnasiumodat sem tudod kellő számú tanárokkal ellátni és a két új katedra betöltésével is 70 tanórát marad fedezetlen: az egyházkerületnek kell az ügyet kezébe ven-

Folytatás a mellékleten.

nie." Tudjuk, továbbá, hogy a Bethlen-kollégium keretében áll fönn ez idő szerint a tanítóképző is, a melynek főtartásához az egyházkerület is járul bizonyos segélyvel, de a főtartás és fejlesztés főbb gondja, mégis a kollegiumot illeti, s így e tekintetben is azt a követelményt kell fölállítanunk, hogy ez intézetünk is újabb tantervekkel kiegészítendő. Mert ha felekezeti tanítóképzőnket összehasonlítjuk az állami ilyen intézetekkel, vajjon, nem azt kell-e mondanunk, hogy nem máról holnapra érvényes határozatokat hozva, hanem a jövő szempontjából látva a dolgot: ebben a tekintetben is további követelményekkel állunk szemben. Ha 1875—76 rendjén az egyházkerületi közgyűlés a theol. akadémia szervezeti tervének megállapítása alkalmával, a mire később az egyetemes konvent idevonatkozó határozata által is kötelezve lőn, a theologiai akadémiának nemcsak akadémiai színvonalra való emelését, nem is csak öt, hanem hat tanárral való ellátását és az egyházkerület gondjai alá vonását is magára vállalta, akkor köteles a terheket is hordozni és a Bethlen-kollegium általános érdekének szempontjából ítélni meg a kérdést, és ennek az általános és jövőre néző szempontnak eleget tenni, ha még egyszer oly hatalmas testülettel volna is dolga, mint a Bethlen-kollegium Elöljárósága. Én nem kép-

zelek oly esetet s még csak szólani sem merek arról, hogy az egyházkerület dolgait valaki másra bízassuk, mint az egyházkerületi közgyűlésre. Akkor is, midőn egyetlen elemi iskoláról van szó, megkövetelem, hogy egy test vagyunk és összefüggésben állunk és így, a szervezet egyik tagja fölött, mint az egész alkotó része fölött s az egész organizmus törvényhozó formáin hatá ozzunk. Annnyival inkább akkor, midőn az erdélyi egyházkerületnek egy oly hagyományos névvel megáldott főtanodájáról van szó, mint a Bethlen-kollegium; és legkivált akkor, midőn az egyházkerület papjai nevelésének ügye előtt állunk. Legyünk meggyőződve, hogy közalap, domestica, államsegély, Baldácsi-alapítvány és sok más jótevőnek még akkora áldozatai sem fognak annyit segíteni anyaszentegyházunk előmenetelén, mint, ha minden egyházközségünk valódi hivatását felfogó és a közzel együtt érző paphoz juthat. Midőn tehát, ily mindennek fölött álló érdekeink forognak kockán, akkor csak is egyedül az egyházkerület veheti kezébe az ügyet. Nyilatkozzék a kollegium, gyűjtse össze az Ig-Tanács az adatokat és ezek alapján döntsön az egyházkerület. Pártolom az Igazgató-Tanács előterjesztését. (Helyeslések.)

(Folytatása következik.)

T Á R C A.

Könyvismertetés.

A szív. (Egy iskolai év története.) Az ifjuság számára írta Edmondo de Amicis. Olaszból fordította dr. Radó Antal. Dolinay Gyula kiadása. Budapest, 1888. 8-r. 132 l. Ára?

Nem új dolgot mondok, midőn hangoztatom, hogy gyermekek számára való olvasmányaink csekély számmal vannak. Teremtani gyermek-irodalmat, igen nehéz. Az embernek születni kell arra, hogy a gyermeki kedélyhez szólni tudjon, a gyermeki kedélyt szóval és írásban élénken bírja foglalkoztatni. Egy két rövid olvasmány készítése sikerülhet sok embernek, de már csak akkora könyvet is írni, mint „A szív“ a nagy feladatok közé tartozik. Ismerőseim közül azok, kik Dolinay Gyula ilyen irányu vállalatait figyelemmel kísérték, azt állították, hogy nagyon kétes értékűek. Valóságos ellenszenv fejlődött ki minden iránt, a mi tőle származott. Én nem szólok egyébhez, csak „A szív“ című kiadványához, mely az említett ellenszenv következtében már megjelenésekor elítéltetett, tűzetesebb ismeret nélkül. Félre tettem, sőt eldugtam egy darabig e könyvet oly időkre, mikor beletekint-hetek. És most szerencsésnek merem mondani magam, hogy óvatos voltam. A nyári szünidő alkalmat nyújtott az olvasgatásra s midőn néhány cikket elolvastam „A szív“-ből, elragadtatással fedeztem föl benne drága kincseket. Ellenállhatatlan vágy kényszerített, legsürgősebb dolgaim közepette is addig olvasni, míg végére jutottam. Mikor fele tájára érkeztem, odaadám 10 éves fiamnak, hogy csak egy cikket olvasson el, de ő hármát nyelt el belőle, míg észrevettem, hogy belemerült. Nem akart megválni tőle. Minden dolgát gyor-

sabban végezte, csakhogy ismét adjam kezébe. Ha elolvasott valamit, beszélte fűnek-fának. Dolgaim miatt utólért az olvasásban, sőt végül el is hagyott. Majd belekapott kisebbik fiam. Hármunk közt egész olvasás-verseny támadt. Mindhármán egyenlő hévvel, egyenlő érdekléssel olvastuk a könyvet. Bebizonyult az Előszóban kifejezett állítás, hogy felnőttek is érdekléssel olvashatják.

Mi lehet hát e kis könyvben, a mi felnőtteket és gyermekeket egyiránt érdekel? Igen egyszerű, de örökké igaz, örökké nemes dolgok. Megkísértem az egyes cikkek velejét röviden előadni, hogy bemutassam a könyv tartalmát.

Az egyes cikkek legnagyobb része levelekből áll, melyeket részint az iskolás fiu, részint ennek szülői irnak. A többiek a tanító elbeszélései.

Az első levelet szept. 17-én írja Henrik. Tárnya „Az első nap az iskolában.“ Élénk vonásokkal rajzolja az első nap mozgalmait. Találkozik régi tanítóival, kik tréfásan mondogatják neki: „már mindörökre elváltunk egymástól,“ „már el nem fogsz haladni az én osztályom előtt, mert az emeletre fogsz járni.“ Észreveszi az igazgató őszülését s hogy némelyik gyermek megnőtt, meghízott. Szomorúan hasonlítja össze iskolája kicsiségét a nagy erdővel és hegyekkel, hol a nyarat töltötte. Végül, jellemzi új tanítóját, néhány vonással leírva külsejét, első fellépését; „hangja erős, merősen néz végig mindnyájunkat, mintha olvasni akarna szemünkben. Nem nevet soha sem. E komolyság meglepi Henriket, de künn várakozó édes apja bátorságot önt belé.

Szept. 18-án a tanító úr még a fiuk előtt megjelent osztályában. Az óra végefelé befejezván a diktálást, jóságos hangon így szólt a fiukhoz:

„Figyeljete! Egy osztályt kell egymással töltenünk.

Legyünk rajta, hogy jól töltsük el. Tanuljatok s legyetek jók. Nekem nincs családom, ti vagytok az én családom. Tavaly még volt édes anyám, meghalt. Ti vagytok az én gyermekeim. Én szeretlek benneteket, nektek is szeretnetek kell engemet. Én nem akarnék megbüntetni senkit sem. Bizonyítsátok be, hogy derék fiuk vagytok." Stb.

Szept 21-én Róbert bátorságát írja meg Henrik. „A mint jött az iskolába, megpillantott egy kis iskolás fiút, a ki elszaladva anyja mellől, az utca közepén elbukott pár lépésnyire az omnibuszról, mely utána jött. Róbert merészen odaszaladt, megkapta és megmentette a kis gyermeket, de mivel nem húzta elég gyorsan a lábát, az omnibusz kereké végig ment ő rajta. Egy tüzér kapitánynak a fia.“

A részvét és elismerés hangjai, habár halkán, de kitörték a tanítók, összegyűlt szülők és fiuk ajkairól. Midőn újultából fölébredt, először is könyveit kérdezte a derék Róbert. Kocsin vitték a szülői házhoz.

Szept. 27-én egy fekete szemű és haju, nagy barna képű, sötét ruhás új fiút mutatott be a tanító úr, ki Derossi Ernőt, mint az osztály legjobb diákját utasította, hogy az osztály nevében ölelje meg új pajtásukat. Az új fiút e szíves fogadás egészen megörvendezteté, s méginkább az, hogy szomszédjai sokféle aprósággal kedveskedtek neki.

Szept. 27-én Franti a szegény, vörös haju, béna Crossit addig gunyolta társaival, míg ez dühében tintatartóját vágta Franti-felé, ki hirtelen lebukván, a belépő tanító mellett találta a tintatartó. Midőn a tanító ingerülten kérdezte: ki volt az? és senki sem felelt, a második kérdésre Garrone állott fel s mondá: én voltam Nem te voltál — válaszolt a tanító. Álljon fel, a ki dobta. Felállott Crossi. Sirva rebegte el a történeteket. A tanító leülteté őt. S míg az ingerlőket keményen megfeddé, Garronet megsimogatva, nemes léleknek nevezé, a bűnösök felé fordulva pedig nyers hangon mondá: Nektek megbocsátok.

Nem merem a kivonatolást folytatni, mert nincs tér rá, mert hosszadalmasnak fog tetszeni, és mert a legügyesebb kivonatolás mellett is veszítenek az egyes cikkek érdekükből. De jelezni kívánom az irányt és célzatot, mely az egész könyvet átlengi.

Török István

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= **Mig** a közgyűlés ülései már okt. 2-án befejezést nyertek, a házassági és a köztörvényszék csak okt. 6-án végezte el munkáját. E törvényszéki ülések nyilvánosak és e tekintetben bárki tudomást szerezhet az ott letárgyalt ügyekről; de a mennyiben családi és fegyelmi kérdések forognak fenn, úgy véljük, hogy nem nyíl ánoosság elé valók. Azonban, miután sepsi-szt-györgyi tanár, Benke István fegyelmi ügyét a tisztelt hírlapok jónak látták a közönség elé vinni oly értelemben, mintha Benke felmentetett volna: az igazság érdekében mi is megemlítjük, hogy nevezett tanár aa. nem mentetett föl, hanem elítéltetett; a hírlapi közleményeknek csak annyiban levén igazsága, hogy a törvényszéki büntetés megfelelt Benke olajtásának, melyet védbeszédében ki is fejezett, hogy a sepsi-szt-györgyi tanodánál az igazgatói teendőktől mindigre felfüggesztetett.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda bűtjével Kolozsvárt.

Mai számunkhoz 1/1. iv melléklet van csatolva.

= **Erzsébetvárosi körlelkésszé** oktbr. 7 tartott üléséből, Ince Lajos, püspöki titkárt nevezte ki az Igazg. Tanács. Ifju barátunknak eléggé módjában volt a püspöki irodában nem csak a munkát megszokni, hanem a körlelkésszég feladatával is bőségesen megismerkedni Hisszük és reméljük, hogy nevezett ifju aa. egészen rálermett ember; és buzgalomával méltóvá teszi magát arra a bizalomra, mely szép pályáját kijelölte. Kísérje istennek áldása az előtte álló jövődében

= **A sz.-udvarhelyi főtanoda felavatási ünnepélyén** az Igazg. Tanácsot dr. Szász Béla és Szász Gerő; a kolozsvári kollegiumot dr. Török István, igazgató, és Szathmári Ákos, tanár aai. fogják képviselni.

= **A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegium átalakított és részben újonnan készült épületének felszentelési ünnepélye** 1888. okt. 14-ik napján, vasárnap d. e. 10 órakor, a következő program szerint történik meg: 1. „Adagio-religioso C. Rundnageltől, az ifjusági zenekar által. 2. A „XC. zsoltár“, vegyes karra alkalmazta Kozák Márton, éneklé az ifjusági énekkar. 3. „Felszentelési ima“, mondja főtiszteletti és méltóságos Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök 4. „Ima“ Hubai Jenőtől, éneklé az ifjusági énekkar. 5. „Alkalmi beszéd“, tartja Szász Gerő, az erdélyi ev. ref. egyházkerület közjegyzője. 6. „Fohász“, Huber Károlytól, éneklé az ifjusági énekkar. 7. A kollegiumi előjáróság részéről beszél nsgs. Nagy Lajos, kollegiumi főgondnok. 8. „Hymusz“ Erkeltől, éneklé az ifjusági énekkar. 9. A kollegium építésének történetét elmondja Gönci Lajos, kollegiumi igazgató. 10. „Ima“ Cherubinitől; koll. gyermekkar által. 11. Püspöki áldás, mondja a főpásztor. 12. „Adagio religioso“ A. Bott-tól, a kollegiumi zenekar által. Megjegyzés. E program 1-6. száma a ref. templomban, a 7-12. száma folytatólag a kollegiumban fog végeztetni.

Hivatalos rész.

1359 1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a k.-kalotai egyházmegyébe kebelezett m.-valkói ref. egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel s 188 frt. 12 kr o. é. egyházi hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap f. évi november 1. Folyamodványok nt. Szakács István, esperes aához küldendők, Sz-Lónára, u. p. Gyalu.

Kolozsvárt, 1888. okt. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1368—1898.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a n.-enyedi egyházmegyébe kebelezett sz.-földvári IV-ed osztályu egyházközségi papi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalma, az egyházi újabb hivatalos becsl s szerint, tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kívül, 351 frt. 64¹/₂ kr.

Pályázati határnap f. évi nov. hó 5. Folyamodványok nt. Hegedűs Lajos, esperes aához küldendők, Gerendre.

Kolozsvárt, 1888, okt 5

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

F. írás szerkesztő és kiadó SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. OKTÓBER 18.

42. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsának évi működését tárgyazó jelentése.

(Vége.)

14. Az E. M. K. E. részéről, egyházkerületünk egyes egyházközségeinek és népiskoláinak támogatása érdekében, a főt. egyházkerületi közgyűlés által mult évi 38. szám alatt hozott határozatot közölvén nevezett egylettel, az arra adott válaszból örömmel értesültünk, a segély-megajánlás föltételeinek oly módon lett értelmezéséről, mely az egyezés megállapítására biztos reményt nyújt; az előterjesztés, a tárgysorozat rendjén, a főt. közgyűlés tanácskozása tárgyát fogja képezni.

15. Az egyházi tisztviselők fizetésének újabb összeírására a felhívást kibocsátva, részletes utasítást adtunk ki, a megküldött iveknek mily módon való kitöltésére. A munkálatok, azonban, még nem fejeztettek be és így azok eredményéről nem számolhatunk be; azonban, a már eddigelő beadott kimutatásokból sajnosan tapasztalható, a fizetések becsértékének számos egyházban jelentékeny csökkenése, mely legfőképpen a jelenlegi gabona-árak kedvezőtlen voltának következménye.

16. Egyházkerületünkben az egészségügy ez idő alatt kedvező volt, megkimélte a végzet nagyobb terjedelmű és veszélyesebb jellegű járványoktól; a himlő, vörheny és köthártyalob-szembetegség, azonban, egyes vidékeken bénítólag hatott az egyházi és társadalmi életre. Részvétellel osztozott egyházkerületünk a Tisza és a Maros alsó vidékén árvizkárosultak százezerei szenvedéseiben, támogatva a segély-gyűjtőket emberbaráti buzgalomukban.

Tűzvészek is csak kevés helyen és kisebb mérvben fordultak elő; bodoki egyházunk papilakja és iskolaháza, papi és énekvezéri gazdasági épületei hamvadtak el, melyek azonban az Első Magyar Általános biztosító-társaság által nagyon méltányos felvétel mellett megállapított és gyorsan kiutalt 386 frt. 45 kr. kártérítési összegből, a hivek áldozatkész hozzájárulásával, helyreállítottak; továbbá, a peéri egyházközség papi házának földelzete semmisült meg, mely ugyanazon intézetnél volt biztosítva s 600 frt. kárösszeget tolyósított.

Az Első Magyar Általános biztosító-társaság jóté-

konyságát egyházaink iránt ez évben is kimutatta és pedig az által, hogy kalota-szent-királyi egyházközségünk villámsujtotta templomának helyreállítása költségeire 50 frtot adományozott.

Ezen biztosító társaságnak, 1887. év folyamán érvényben volt szerződések értelmében, fizettetett biztosítási díjban: ügynökségek közvetítésével 2,492 frt. 23 kr. egyházi úton 1,405 frt. 2 kr. együtt 3,897 frt 25 kr. Ezen összeg 6% -ába egyházkerületünk központi papi özvegy-árvai gyámintézete részére átadott a társaság 233 frt. 83 krt, egyházi úton eszközölt biztosítások jutalék-összegeit, az illető egyházmegyékkel és kollegiumokkal szemben, közvellenül számolván el.

17. Számos egyházközségünk, elismerésre érdemes buzgalmat fejtett ki temploma, papilakja, iskolája felépítése és restaurálása nemes munkájában, részint egészen új épületről, részint nagyobb mérvű kijavításról felterjesztett és műszakilag megvizsgáltatott 25 templom, 16 papilak és 14 iskola-építés tervrajza és költségszámítása, azon felül, számos folyam-part erődítésről, egyházi tisztviselők mellék-épületeiről szóló felszerelt előterjesztés.

Az izlésteljes és célszerű építkezések megkönnyítése végett, különböző nagyságban és beosztással templomokról, papilakokról és iskolaházakról, kapcsolatban tanítói lakással, normál terveket készítettünk Alpár Ignác műépítészzsel, melyek sokszorosítatva, az építkezni óhajtó egyházközségek rendelkezésére bocsáttatnak a végett, hogy válaszszaak ki, az anyagi és helyi körülmények és viszonyok tekintetbe vétele mellett, részükre alkalmasnak és célszerűnek találandót.

Érdekkben álland az építkezni kívánó egyházközségeknek egy egyszerű kéréssel, ezen tervek közlése végett, folyamodni s felhasználni az alkalmat, az iránt részletes tájékozás-szerzésre, hogy az ember-öltőkre szóló s nagy áldozatokkal létesíthető egyházi építkezést a követelményeknek minden tekintetben megfelelően s legelőnyösebben foganatosítsák. A költségszámítások elkészítésére, nevezett műépítész, a szerződévényileg előnyösen megállapított 0.6% -ért vállalkozott, melyek az anyagárakról hatóságilag kiállítandó jegyzék felküldése után, az építő egyházközségeknek rendelkezésére bocsáttatnak s azok alapján, az építési munka kiadása végett, az árlejtés megtartható lesz. A normál terv elfogadása esetében, azért az egyház által aránytalanul csekélyebbi díj lesz

fizetendő, mintha a tervet és költségszámítást bármely építésszel készítették és a mellett úgy a szabálytalan, mint a munka- és anyag-pazarlással járó és izléstelen építkezés veszélyeivel szemben, biztosítva leend.

Az építkezési-alapból nyújtott törlesztési kölcsönnel építendő templomokról, Igazgató-Tanácsunk maga készítette el nevezett műépítésszel a terveket és költségszámításokat, melyek annyira előnyöseknek tünnek fel, hogy más építész által már elkészített több tervet háttérbe kellett szorítani

18 Nevezett műépítésszel kötött szerződvényt mellékeljük.

Az építési-alapból megszavazott és a Prot. Közlöny idei 9-dik számában részletesen feltüntetett törlesztési kölcsönökből kiutaltatott a brassói, segesvári, marosludasi, medgyesi, szent-lászlói, kis-barcsai, petrozsényi, ördög-kúti, oláh-ujfalusi, szelecskei, fehér-egyházi, girolti, szarvas-kendi, kecseti egyházközségeknek templom-építésre, vagy kijavítására; továbbá, a mihályfalvi, bádoki, szinyei, piskii, m.-ilyei, szamosfalvi papilakok és iskolák építésére, vagy kijavítására. A kimutatásban felsorolotakon kívül, utalványoztatott még a munkalat beadása előtt a mérai, nemegyei, mocsai, lőrinc-révei és galgói egyházközségek egyházi épületeinek felépítésére, vagy kijavítására, illetőleg, telek-vásárlásra.

Az építkezési-alapnak, újabb beutalások által való növelésének szükségességét indokolva, annak miképpen való fogamatba vételére nézve külön javaslatot terjesztünk elő.

19. A főtiszt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartásával, a következő intézkedések tételtek.

a) Dicső-Szent-Mártoni leány-egyházközség, az egyháztagok dicséretes buzgósága és áldozatkészsége mellett, 715 frt. hecsértékben megállapított fizetéssel egybekötött papi állomást szervezve, az anyaegyházközségek sorába lépett.

b) Szamosfalvi leány egyházközségünk az anyaegyházközségek sorába emeltetett, évi 500 frt. hecsértékű javadalommal egybekötve.

c) Galgói fiók-egyház, a kackói körlelkészség keretében, évi 150 frt. államségély javadalommal tanítói állomást létesítve, mint leány-egyház szervezetett.

d) Gezsei fiók-egyházunk, gr. Bethlen Sándor, patronus afjának azon szép ajánlata folytán, hogy a tanítónak lakást és ellátást ad, a leány-egyházközségek sorába emeltetett.

e) Borsai egyházközségünk, különösen a br. Bánffy-család áldozatkészségével, énekvezéri állomást szervezett.

f) A maros-ludasi körlelkészség szervezésével kapcsolatban, m.-ludasi egyházközségünk, a kükküllői egyházmegyéből, a nagy-enyedi egyházmegyéhez csatoltatott.

g) Szász-Újosi és fűzkúti anyaegyházak papi állomásai egyesítették, mi által a papi javadalom évi becsértéke 713 frtra emelkedett.

h) Keszüi egyházunknak a légeni egyházközséggel társ-egyházközség viszonyba lépése helybehagyatott, 500

frt. papi fizetés megállapításával s a keszüi tanítói fizetésnek 50 frttal feljebb emelésével

i) Búzai egyházközségünk silányul javadalmozott tanítói állomása, a papi állomással egyesítettett, mi által a fizetés 600 frtot meghaladó összegre emelkedett.

j) Széki egyházközségünk második papi állomásának 360 frt. javadalommal egybekötve, a fenmaradó jövedelemből megszüntetésével, segéd-papi állomást szervezett, a megszüntetett papi állomás 740 frt. jövedelméből az első papi állomást illető javadalom. 1308 frtra emeltetett.

k) A bonchidai, földvári, katonai, m.-paniti papi, m.-décsei, kis-iklodi tanítói állomásokkal egybekötött fizetések emelésével kiállított díj-levelek helybehagyattak.

l) A nagy-galambfalvi volt tanítói díjlevél helyett, ének-vezéri díjlevél állított ki, a fizetés egy részének iskola-alapra tőkésítése mellett szovátai egyházközségünkbe a papi beszolgálás szabályoztatott s tanítói állomás létesítése munkába vétetett; fehéregyházi fiók-egyházközségben ének-vezéri állomás szervezetett.

20. Ugyancsak a főt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának feltétele alatt, engedélyeztük a következő kepeválságokat

1. A zabolai egyházközség papi állomásával egybekötött termény-kepe, a fa-kepe kivételével, 850 frt. a tanítói 450 frt. készpénz fizetésre változtatott, részint a kepeválsági tőke kamatjából, részint az évi kepeadóból fedezve, mely megváltás által a papi fizetés 150 frttal, a tanítói 100 frttal emelkedett. Ezen módosítással kiállított díjlevek helybehagyattak.

2. A széki egyházközség rendes papi állomását illető termény-javadalmak, a kepeválsági tőke kamataiból fedezve, 1110 frttal megváltattak.

3. Magyar-Valkói egyházközségünk papi búza-kepeének a kepeválsági-alap kamataiból évi 414 frt. készpénz-fizetéssel való megváltása engedélyeztetett.

4. A nagy-borosnyói egyházközség papi állomásával egybekötött kepeének 800 frt. és az ének-vezéri kepeének 400 frt, készpénz-fizetéssel való megváltása feltételesen engedélyeztetett.

5. Mező-Paniti egyházközség papja és tanítója által használt egyházi fekvők után fizetett tized, valamint a papi és énekvezéri lakás meszelés-költségei megváltattak, ugyancsak a kepeválsági-alap jövedelméből.

6. Az ilyefalvi papi és énekvezéri állomást illetett fakepe. évi 80 és 40 frt. készpénzzel megváltatott a kepeválsági-alapból.

Az illető egyházközségek kimutatták nem csak a kepeválsági-alapjuk tőkájének szabályszerű elhelyezését, hanem a tartalék-alapról való gondoskodást is.

Jóllehet, még sok egyházközségünk nem tett eleget azon utasításnak, melylyel köteleztettek, az egyeseknek kisebb részletekben kölcsön adott egyházi tőkepénzeinek felvételére és vagy kétszeres értéket meghaladó ingatlanra első helyen bekebelezendő zálogjog biztosítása mellett való elhelyezésére, vagy takarékpénztári kezelésére, általában véve, úgy az egyházközségi köz-

mint a magtár tőkéinek biztosítására s a hátrálék-kamatok erélyesebb felvételére nagyobb gond fordítatik, melynek üdvös hatása mind inkább tapasztalható s a felsorolt esetek is szép példáját tüntetik fel annak, hogy szorgalmas utánjárás mellett, a csekély alappal megkezdett kepeválsági magtárakkal az egyház életére nézve, rövid idő alatt, hiveink a terhes kepetartozás alól mily előnyösen szabadíthatók fel; ezúttal sem mulaszthatjuk el egyházközseink figyelmébe ajánlani, habár csekély alappal is, a kepeválsági-alapok létesítését s utasítani az egyházi tőkék szabályszerű biztosítására.

21. Az egyházközsegek ingatlan forgalmáról felterjesztett szerzőlevények nagyobb számban és értékben tüntetik fel a szerzéseket, mint az elidegenítéseket s az eladott fekvők értéke addig is, míg előnyös módzatok mellett ujjlag fekvőkbe lesznek elhelyezhetők, mint elköltethetlen tőkék kezeltetnek.

22. Hogy egyházközseink és kollegiumaink a régebbi időben nagy részben zálogjogi biztosíték nélkül helyezték el tőkepenzeiket és hogy a készfizető kezesek jótállása folytán, a kikölcsonzések jól elhelyezettnek hitt tőkék egy részének felvétele, az adós, vagy kezes elhalálása, vagy elköltözése után is csak évek multával s a kamat-hátrálékok tetemes felemelkedése után kíséreltetek meg: sajnos következményei még most is tapasztalhatók, a mennyiben az ily kün levő felhajthatatlanná vált követelések nagy része ma már csak a papiron számitfáltak, melyek csak nehezítették az illető egyházközség vagyoni állásainak és jövedelem-forrásainak tisztázását.

Felterjesztések folytán több ily követelés törlését engedélyeztük, miután teljes tájékozást szereztünk arról, hogy a szabályellenes kezelés miatt okozott károk megtérítésére a jelenleg alkalmazásban levő lelkészt és előjáróság tagjait kötelezni, nem lehet s némely esetekben legfönnnebb annyiban terheli felelősség, hogy a régebbi időben szabálytalanul adott kölcsönök rendezését, korábban nem vették munkálatba.

A felhajthatatlanoknak látszó követelések kitörlését engedélyező határozatokat ezen jelentéshez csatolva, kérjük a kinevezendő bizottság által azok átvizsgálását s a hozott határozatok jóváhagyását.

23. A mult évi közgyűléstől ez ideig, egyházkerületünk buzgó és aldozatkész tagjai által tett alapítványok egész sorozata jelentetett be, melyek közül az általánosabb érdekieket örömmel jegyezzük fel, egyházkerületünk évlapjaiban, megörökítés végett.

a) Bányai Vitális, ügyvéd, volt honvéd főhadnagy és egyházkerületünk volt pénztárosa, végrendeletében a kolozsvári kollegiumot tette általános örökösévé. Hátrahagyott tekintélyes vagyona nagy összeget képviselő hagyományokkal van ugyan megterhelve, melyek közül mintegy 4,000 frt. értékű hagyomány egyházkerületünk javára tétetett, mind a mellett, az örökség értéke 18,000 frtra tehető. Hogy ezen érték mennyiben lesz realizálható, az nagyban függ egyházkerületünk által a hagyá-

ték ellen folyamatba tett számadási per, valamint egyik örökös jogutódaképpen a végrendeletet érvénytelenné tétele végett beavatkozott jogigénylő által megindított lépések eredményétől, melyről annak idejében jelentésünket megteszük.

b) Szacsvay Sándor, ördög-keresztúri birtokos s nemes szívű patronus, édes atyjának, egyházkerületünk érdemdús főgondnokának, b. e. Szacsvay Zsigmondnak emléke megörökítésére 4,000 frt. alapítványról szóló okmányt tett le, kamatai fele részéből az ördög-keresztúri ref. lelkész fizetésének emelése és fele része jövedelméből azon egyházközség kiadásai fedezésére és épületei fentartására.

c) Br. Bánffy Dánielné, született Gyárfás Anna urnő önméltósága, báró Bánffy Dániel és neje, lécfalvi Gyárfás Anna nevet viselő alapítványképpen, fiaiknak, Dezső, Jenő és Ernő nevén a kolozsvári kollegiumba járó szorgalmas, szegény tanulók segélyezésére 3,000 frt. névértékű erd. földtehermentesítési kötvény-alapítványt tett le.

d) Gróf Bánffy György, patronus főúr, a bonchidai egyházközségnek egy szép belső telket ajánlott fel, a romban levő kastély anyagaival együtt, papi és iskolai épületek berendezése végett, örök időkre való használatra s azon felül az évi 24 frt. bonchidai papi patrocíniumot, fen nevezett gróf ur, mint b. e. br. Bánffy Ádám örökösei 50—50 frtra emelték fel.

e) Simó Lajos, deézi e. m. főgondnok aa. a kackói körlelkészséghez tartozó galgói fiók-egyházközségünkben a tanítói állomás szervezése érdekében, a saját adományának hozzájárulásával vásárolt belső telken, új iskolaházat és tanítói-lakot épített.

f) Dr. Székely József, m. kir. pénzügyi bíró, a maros-vásárhelyi kollegiumban tanuló kitűnő magaviseletű és előmeneteli szegény növendékek segélyezésére 500 frt. névértékű 5%-os magyar papír-járadék-kötvény alapítványt tett le.

g) Virágh Julianna urnő 500 frt. o. é. alapítványi tőkét adott át a maros-vásárhelyi kollegium pénztárába, a kamatoknak életfogytig való hasznélvezetét fentartván oly intézkedéssel, hogy aztán annak kamatai jó erkölcsű és jeles tanulóknak adassék, előnyt nyújtva a „Virágh“ nevet viselő legközelebbi rokonainak.

h) Thusa József és neje, szül. Mátyás Mária, tamásfalvi birtokosok, 300 frt. alapítványi tőkét adományoztak a tamásfalvi leány-egyháznak, a tanköteles gyermekek tandíjának megváltására és tankönyvekkel ellátására és 80 hektoliter rozstot magtár alapításra, melynek kamataiból váltassék meg a hivek domestika-tartozása és az oszpora, a fenmaradó rész tőkésítették, isten segítségével, általuk és mások által is gyarapítandó kepeválsági-alap létesítésére.

i) Kohn Pál, nyugalmazott cs. kir. őrnagy, b. e. neje, szül. Jakab Róza emlékének megörökítésére, 200 frt. alapítványt tett le, kamataiból a leány-iskolai szegény

tanulók női kézi-munkájukhoz szükséges anyagok és tanszerek beszerzésére.

k) Az ördög-küti hét magyar birtokos. Lázár Ferenc, Ince József, Bacó Gábor, Bacó Elek, Bacó Károly, Csathó Károly és Titkos Elek, a tagosítás alkalmával, saját tagjaiból kihasítandólag az ördög-küti egyházközség, illetőleg, papi hivatal részére 6 és $\frac{3}{4}$ becshold szántó-földet adományozott.

l) Zongor László, m.-kölpényi birtokos 369 □ öl területű fekvőt adományozott a kölpényi egyházközségnek, temető helyül használás végett.

A még számos jóltevők által, egyházaink és iskoláink segélyezésével a vallás-erkölcsi élet támogatására nyújtott adományokat, a püspöki jelentés tünteti föl.

Fogadják úgy a fen megnevezett, mint a püspöki jelentésben felsorolt alapítók és adományozók, vallásos buzgóságuk kifejezéseül. nemes szívük sugallatából fakadt jótéteményeikért elismerésünket és köszönötünket.

24. Gróf Thorockay Miklós, enyedi egyházmegyei algondnok s Vályi Elek, nagy-sajói egyházmegyei esperes, Szabó Ádám, egyházkerületi számvevő aa. beadván lemondásukat, a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztjük.

25. Jelentésünket, anyaszentegyházunk azon érdekekben gazdag vezérférfiai emlékének szentelve, zárjuk be, kiket a végzet ezen rövid időköz alatt kiszőlított az egyházkerületi közgyűlés és gondnoki kar sorából.

Báró Bánffy Dániel, belső titkos tanácsos, deézsi egyházmegyénk buzgó főgondnoka, borsai egyházunk áldozatkész patronusa, egyházi közéletünk jeles, buzgó munkása;

Id. gróf Bethlen Sándor, sajói egyházmegyénk érdekes főgondnoka s az egyházas szellem tevékeny ébrenlartója;

Kökösi Endre, ügyvéd, sepsi-szent-györgyi egyházközségünk főgondnoki állásában a sors által nagyon rövidre szabott élete alatt, az egyházközség békés fejlődésének jeles munkása és vezetője;

Kaizler Imre, törvényszéki elnök, zilahi kollegiumunk algondnoka, higgadt és tapasztalatdús vezetője, bevégezték vallásos buzgóságuk és lankadatlan tevékenységük által egyházkerületünkre nézve nagybecsű, szeretettel kísért s hálás elismeréssel szép emlékekben élő pályafutásukat

Nyugodjanak csendesesen! Szellemük szálljon át nemzedékről-nemzedékre, anyaszentegyházunk épülésére.

Életrajzuk a közgyűlés jegyzőkönyvében közzététetik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvárt, 1888 évi szept. hó 21-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
elnök.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 – Október 2 napján.

Első nap.

(Folytatás.)

Elnök. Csató János ur kíván személyes kérdésben szólani.

Csató János: Bátor vagyok, egy pár szót szólani, mert kommentálni méltóztatott szavaimat; de előadásomban csak arra reflektálok, a mi itt tárgyalás alatt áll. Itt nem törvények ellen történhetik felszólalás, hanem egyáltalában a javaslat ellen vélemény-kockáztatás. Én szabadon kimondom véleményemet, tehetségemhez képest és ezt addig mindig ki fogom mondani, a míg erőm engedi. Bátor vagyok, kinyilatkoztatni, hogy az a szándék, melyet a mélt. elnök ur ellem felhozott, bennem nem volt meg. A mennyiben erőm engedi, az enyedi főiskola érdekében mindig ki fogom az igazat mondani. (Helyeslés.)

Dr. Kovács Ödön: Bátor leszek, kérni egy pár szót. Azt akarom mondani, ugyanis, hogy az Igazgató-Tanács túl ment azon, mint a mit az Előljáróság kért, ugyszintén azok is, kik az Igazgató-Tanács javaslata ellen felszólaltak. Mélyen tisztelt közgyűlés, én azt hiszem, most nincsen arról szó, hogy milyen a gymnasium; sem arról, hogy van-e szüksége támogatásra; hanem szó van arról, hogy ezen dolgot elő kell készíteni. Az én igénytelen nézetem szerint, az Igazgató-Tanács javaslatában több van, mint a mit az Előljáróság kért. Az Igazgató-Tanács pedig egy módozatot talált arra, hogy legyen gondoskodva a fedezetről. Én a magam részéről nem látom át, miért kell a javaslatban többet keresni, mint a mi benne van. Vegye számba az erőket és a tehetségeket s adjon egy beható javaslatot. Ha bizottságra bizzák azt, ebben semmi különöst nem találok; a mi pedig Szabó. tanár ur, javaslatát illeti, valósággal nem értem, hogyan gondolja ő azt kivihetőnek. Ezen kérdést véleményezés és tanulmányozás végett kell kiadni; de nincs miért már most belemenni a részlet-kérdések vitásába.

Elnök: A vita be van fejezve. Az Igazgató-Tanács azt javasolja, hogy a kérdés tanulmányozására egy 21 tagu bizottság küldessék ki. Kérem eziránt a határozatot. (A túlnyomó nagy többség elfogadja.) Elnök: Kérem a bizottság elnökéül főtiszt. püspök urat kiküldeni. (Elfogadtatik.)

Püspök: A bizottságba kérem a főgondnok urak közül br. Bánffy Dezső és Lészai Ferenc ő méltóságaik kiküldését. (Elfogadtatik.)

A bizottság többi tagja, elnöki előterjesztés alapján, gr. Bethlen Géza, Gyarmathy Miklós, gr. Bethlen Pál, Nagy Lajos, gondnok, Ilyés Károly, dr. Kovács Ödön, Szilágyi Gyula, dr. Szász Béla, Parádi Kálmán, Bod Károly, Bihari Sándor, Nagy László, Bartha Lajos, Somkereki Miklós, Zoltáni Elek, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Bodor Tivadar, Simó Lajos.

Szász Béla, mint megbízott előadó, olvassa az Ig. Tanács tervjavaslatát az egyházmegyei pénztárak szervezetről, melynek keretébe van az esperesi látogatás javadalmazásának ügye is belefoglalva. A javaslat bemutatása után:

Az előadó: Bátor vagyok, e tervezetet azzal a megjegyzéssel kísérem, hogy a szabályzat, a címében is idézett törvény-szakaszon és közgyűlési határozatokon alapszik és csak két új, vagy legalább újnak látszó tétel fordul elő benne. Az egyik, hogy a pénztárak rendes bevételei sorában a jogérvényesen kimért pénzbírságok is szerepelnek, a melyekre nézve az egyházi törvényekben az az intézkedés, hogy e bírságok egyházi és iskolai célokra fordítandók, mely intézkedés továbbra is fennmarad, de a javaslat szövege szerint, e pénzek is rendes elszámolás alá kerülnek. A másik eltérés, illetőleg, újítás, hogy egyházmegyei rendkívüli szükségletek adhatják elő magukat, s ezek fedezetéül, az Igazg. Tanács helybehagyásával, rovatalok írhatók ki, mind p. o. a külkülli, görgényi egyházmegyékben a központi helyiségek biztosítása; a javaslat, tehát gondoskodik, hogy az ily bevételek is rendes pénztári kezelés és elszámolás alá vonassanak.

Szász Károly: Egy pár szómon. Ott a szabályrendeleti javaslatban az van, hogy az első rendű egyházak fizessenek ennyit, a második rendűek ennyit, stb. nem tudom, a javaslat a papi fizetésekre alapítja-e az egyházak ezen osztályzatát, vagy pedig az egyházak jövedelméhez képest? Vannak oly első rendű ekkleziák, melyeknek közjövödelme sokkal kevesebb, mint a 4-ed osztályú ekkleziák jövedelme pl. a nyárad-szeredai ekkleziás első osztályú és sokkal hátrább esik, mint a maros-szentkirályi, mely 4-ik osztályú; annak van 6 hold birtoka, utóbbinak 200 hold. Mint mondám, nem helyes, hogy a járulék a papi jövedelemhez képest rovassék ki, mert ez által némely ekkleziás túlterhelhetnék. Azt indítványozom tehát, hogy a traktusok bizassanak meg az ekkleziák jövedelmeinek osztályozásával.

Elnök: Kérem talán általánosságban elfogadni az indítványt, s aztán menni bele a részletekbe. (A javaslat általánosságban elfogadtatik.) Most az egyesek megjegyzéseiket megtehetik.

Szász Domokos: A Szász Károly felszólalása nagyon gyakorlati; de a szabályrendeletben csak az elv mondatik ki, hogy az egyházközségek vagyunk arányában hordozzák a terheket. A vagyoni kulcs megállapítása a különböző helyi viszonyoktól függ. Az egyházkerületi közgyűlés a részletek tárgyalásába nem bocsátkozhatik, hanem minden egyházmegye meghallgatásával, az Igazg. Tanács állapítja meg az osztályba sorozást, ennek kerestül vitelénél kell, tehát, a tiszteletes ur gyakorlati megjegyzését érvényesíteni. (Helyeslések.)

Magyarósi István: Méltóztatnak tudni, hogy az egyházmegyéknek a közigazgatás terén oly szükségleteik vannak, melyeket itten nem említettek meg. Az egyházmegyék közigazgatási ügyei a közgyűléstől részben átmennek az egyházmegyei tanácsokhoz, az ezen való megjelenés pedig bizonyos köteleességeket von maga után, melyeket fedezni kell. Ezen kívül, tudjuk azt is, hogy a kerületi közgyűlésen megjelenő képviselőknél is bizonyos úti-á' alányban kell részvételük, a melyről azonban az Igazg. Tanács nem emlékezett meg, pedig ezek nagy kiadási összeget fognak kitenni. Bátor vagyok, tehát, indítványozni, hogy ezen kiadásokat is méltóztatassanak befoglalni a pénztár keretébe.

Szász Béla: Csak azt akarom mondani, hogy a mit az imént beszéltem, nem mint közgyűlési tag. hanem, mint az Igazg. Tanács referense mondtam, jelezve előre, hogy közgyűlési tagképpen lesz az ügyhez még egy szavam. Magam is rájöttem utólag, hogy forognak az egyházmegyén s az esperes kezén oly pénzek, melyek rendes elszámolás alá soha sem kerülnek, holott elszámolás nélkül egy krajcár bevételnek, vagy kiadásnak sem szabad előfordulnia. A kérdés itten az és az egyházmegyei urakat az iránti nyilatkozatra vagyok bátor fölkérni, ha a szabályzat illető §-ában szereplő s átfutó tételek jelzése alatt előforduló „egyházmegyei és egyházkerületi rendes fizetendősek” alatti érthetjük-e az ily úti- és napidíjakat? (Közbekialtások: igen, igen!) Ha nem érthetők, akkor a szabályzatban egy új §-t kellene fölvennünk, ezek elszámolásának biztosítása érdekében De, miután a gyakorlat emberei a megnyugtató felvilágosítást megadták, a jelzett §. eleget tesz a kívánalomnak és így a felszólaló tiszteletes ur is megnyughatik. (Igaz.)

Bodor Géza: Ezen tervezetnél megvan az egyházközségek osztályozása és a munkánál zsinormértékű elő volt szabva, hogy az egyházmegyék tartsák szem előtt a vagyoni osztályozást, de nem volt kimondva az, hogy ez ne a papi javadalmak osztályozása szerint történjék.

Szász Béla: Ebben igaza van felszólalónak; de ezt nem kell konfundálni, mert az előterjesztésben benne van, hogy az egyházmegyék feljogosítottak, hogy egyes egyházközségeiket, a való állapotok szerint, más osztályba helyezhessék át, az Igazg. Tanács jóváhagyásával. A mi a korább említett adózási százalék maximumának megállapítását illeti, az államnak könnyű e százalék meghatározása, mert neki megvan a rendes adója, mely után a percentet kivetheti, de nekünk, a domesticán kívül, rendes közadónk nincs.

Nagy László: Egy kifejezés ellen van csak kifogásom, t. i. az ellen, hogy a minimalis 200 frt. összeget utólagos félévi részletekben a látogatás teljesítőjének fizetik ki. Ne hogy ez félremagyarázásra adhasson okot, az esetben, a mikor nem csak az esperesek végzik a vizsgálatot, hanem egy harmadik személy. De ez a javadalmazás, minden esetre, azt tartom, csak az esperest és nem egy harmadik személyt illetheti.

Szász Béla: A törvény a látogatás díjának kiszolgáltatására nézve határozottan a látogatás teljesítését említi s miután, ismét a törvény szavai szerint, a nagyobb egyházmegyékben erre az egyházmegye által választott papi egyén is alkalmazható, e tekintetben félreértés elő nem fordulhat. A díjat az kapja, a ki a látogatást teljesíti.

Surányi Gyula: Óhajtanék egy fölvételt eszközölni a javaslatba. Szeretném kimondatni, hogy a látogatás díjjai vétessenek be a költségvetésbe, ez úton aztán gondoskodva lenne a kellő elszámolásról is. (Közbeszólások és kérdésközdések.)

Elnök: Így, kérdések útján tanácskozni, nem lehet. Én már közelgek a türelmem határához. Nézetem szerint, felesleges hosszasabban vitatkozni, mert a tervezet már általánosságban úgy is el lett fogadva, a részletek pedig a kivétel és a kormányzat dolga.

Nagy Domokos: A szabályrendelet utolsó pontjánál az van, hogy az egyházmegyék közpénztárának számadásával az esperes bizatik meg. Hogy ha már egy testület beállit egy hivatalnokot, a ki kauciót is tesz le és esküvel kötelezi hűségét, akkor azon testület nem adja fel azon jogát, hogy azon hivatalnokot eljárása tekintetében megszá-
moltassa.

Elnök: A szabályzat jelzett helyén nem a számadások ellátásáról, hanem arról van szó, hogy az esperes váratlan pénztárvizsgálatokat tartson. A pénztárnoknak nem szabad, előre tudnia, hogy mikor tartatik a vizsgálat, mert ha tudja, mindig rendben lesz a pénztár. A pénztár-vizsgálatokat az esperes időközönként, bármikor tarthatja. Ezzel a tárgyalást berekesztem s minthogy irásban javaslat nem adatott be, az Igazg. Tanács tervezetét megállapított szabályrendeletnek jelentem ki.

Elnök: Vagyok bátor jelenteni, hogy Kerekes tanár ur táviratban tudatja, hogy gyengélkedésénél fogva, az egyházkerületi főtörvényszéknél viselt birói állásáról lemond, mihez képest ezen állomás is betöltendő lesz és ki fog tüzetni választásra. Továbbá, Bartha János tudatja, hogy akadályoztatva van a gyűlésen való részvételben.

Szabó Károly, a szavazatszedő bizottság elnöke, olvassa a megejtett választások eredményét, minek alapján az elnök kijelenti, hogy megválasztottak:

a) a tanár-jelölő bizottságba, 3 évre, dr. Szabó Károly, Gyarmathi Zsigmond, Rákosi Lajos és Nagy László;

b) az egyetemes konventbe (1891 végéig) Szász Gerő, dr. Kovács Ödön, Nagy László, dr. Szász Béla, dr. Kolozsvári Sándor és Parádi Kálmán, rendes és Sylvester Domokos, Bartha Lajos, Dézsi Gyula, Mezei Albert, Bihari Sándor és Váró Ferenc, póttagokul;

c) a Baldácsi-alapítvány bizottságába (1891 végéig) br. Kemény Gábor és Szász Domokos, rendes tagokul, Kovács Albert, póttagul;

d) az orsz. közalap bizottságba, ugyanaddig, Szász Domokos, rendes, Kovács Albert, póttagul;

e) a kolozsvári kollegium főgondnokává Gyarmathy Miklós és

f) a sepsi szent-györgyi egyházközség főgondnokául Málík József.

Elnök kitűzván a következő nap délutánján 5 – 6 órák között megejtendő választások rendjét, a következő ülés megnyitást vasárnap reggel 8 órára állapítja meg.

Harmadik ülés, szept. 30. d. e.

Elnök b. Bánffy Dezső, főgondnok, jegyző Szász Gerő, közjegyző.

A megelőző két ülés jegyzőkönyveinek hitelesítése után, a közjegyző jelenti, hogy, a szokáshoz képest, nála huszonkét ifju lelkész mutatta be igazoló iratait, melyek mind rendben találtatván, közgyűlés az ifju atyafiak kibocsátását elhatározza, kik is a következő sorrendben szólíttatnak elő: Bartók Béla, bonchidai, Barabás Árpád, magyarókereki, Benedek Árpád, sepsi-szt.-királyi, Bodor István, ujszékelai, Brassai Károly, m.-hermányi, Csákány János, m.-gy.-monostori, Gecse László, szacsvai, Kenderesi Lajos, bor-

zasi, Kis Albert, feltorja-kavatnai, Kovács Ákos, tancsi, Kis Sándor, rettegi, Kovács Antal, martonos-fotosi, Muzsnai József, m.-kereszturi, Nemes Ferenc, alsó-ilosvai, Szabó István, m.-csaholyi, Székely Árpád, szamosfalvi, Tamás László, kraszna-mihályfalvi, Toró Dénezs, udvarhely-szentlászlói, Tóvisi Pál, bágyoni, Zajzon Lajos, m.-ilyei, Zsigmond Géza, szeéri és Virágh József, kis-enyedi pap aai

Szász Domokos, püspök: Elnökünk ő méltóságának kijelentése szerint, egyházkerületi közgyűléstünk megadta az engedélyt arra, hogy a tiszteletes urak a papi hivatalra ünnepélyesen kibocsáttassanak. Kerületi közgyűléstünk ez engedélye igen magas és mély jelentőségű. Jelenti azt, hogy az isten országának, amely a lelkekben örökké élő, új munkásokra van szüksége, a kik az isten országának határait terjeszszék. hogy azon küldetés útján, melyet maga az isten országának örök ura, királya, az élőisten kijelölt, mindig előbb és előbb haladjon és miként Krisztus urunk mondta: „Az aratásra való gabona sok, az arató kevés.” Elszólitja azokat rendre a halál, üresen maradnak a helyek, de a szent munkának szünetelnie, nem szabad és az isteni kegyelmes végzés, mely az anyaszentegyházban nyilatkozik, a megüritült helyekre újakat hív fel, újakat bocsát ki, hogy azon nyomdokokon, a melyeken haladva, az anyaszentegyház küldetése célja fele közelit. haladjanak az új munkások csak tovább és az aratáson való gabona közül azokat, a melyek az aratásra megérették, a mennyei csűrőkben gyűjtsék össze. Jelenti ez engedély azt, hogy Krisztus urunk földi anyaszentegyháza, mely az élőisten örökké élő országának Krisztus által alapított hordozója, kifejezője, az anyaszentegyház minden akadályokkal, a melyek útját állának, diadalmasan megküzdjön és azon célok felé törekvésében, melyeket zászlójára irt, ellenállhatatlan hatalommal törjön előre. És jelenti azt, hogy Krisztus anyaszentegyházában, mely mindeneket magában ölel, a mi erdélyi reformált anyaszentegyházunk is küldetését, miként kezdettől fogva, ma és jövődőben is betölteni, istentől rendelt kötelességének tartja és ezuttal tiszteletes urakat abban a szent munkában, melyet az anyaszentegyház végez, segítségül elfogadja és felnyilni engedi a tiszteletes urak előtt azokat a sorompókat, melyeken belül, az anyaszentegyház e nagy és örökké tartó és mindig fenséges munkájának mezeje terül el. Az egyházkerület elvárja a tiszteletes uraktól, hogy ez engedélyhez, melyet most megnyertek, méltóknak bizonyulni, egész életük legszentebb feladatának tartásuk, hogy a munkának terén, melyet a lelkek javára isten a tiszteletes urak előtt feltárt, hiven szolgálhassanak. Az egyházkerületnek, az anyaszentegyháznak magas méltóságát, a mely érinthetetlen, mindenekelőtt magasra becsüljék, szóval, tettel megőrizni, fentartani magasabb és magasabbra emelni, buzgón törekedjenek; az egyházkerületnek, az anyaszentegyháznak mindazon rendtartásait és intézményeit, a melyek által isten küldetésének rendjét, útját megállapította, első sorban a tiszteletes urak, népünknek lelki vezérei, törvényeinek őrei a gondjaikra bizott gyülekezetek anyagi és szellemi felvilágosodásának, vallásos hitének őrállói vannak hivatva, munkálni; első sorban a tiszteletes uraktól várja, követeli az anyaszentegyház, hogy mindazon rendtartásokat,

törvényeket, intézményeket, melyeket az anyaszentegyház célja érdekében megállapított, hű gonddal fentartsák, fejlesztésük. ápolják és a gondjaikra bizott nép lelkében az anyaszentegyház iránti szeretetnek szent lángját hitők erejével és akaratuk oszthatatlan odaadásával, mindig újabb és újabb lángokra szítsák. Én, mint az erdélyi anyaszentegyháznak ezidőszert, bár méltatlan, de a hasonlók között mégis első szolgája, püspöke, biztosítom a tiszteletes urakat arról, hogy, ha magas rendű küldetésükre méltókká lenni, életük főfeladatának fogják tekinteni, részemről, a mig isten nekem életet és erőt ad, tiszteletes urakat minden jóra irányzott törekvésükben, előrehaladásukban atyai szeretettel ápolni, legkedvesebb kötelességemnek tartom; de kijelentem egyszer-smind azt is, hogy segítségemre, támogatásomra csak abban az esetben számíthatnak, ha állásukhoz méltó, küldetésük szentségével megegyező életet élnek; ha vallásos hitünk szent érdekeit és a vallásos életnek magas rendű igazságait első sorban saját példaadásukkal mutatják ki és bizonyítják be, és remélem és elvárom a tiszteletes uraktól, hogy egyik sem fog engemet abba a fájdalmas és szomorú kényszerítő helyzetbe hozni, hogy éreztessem erejét azon hatalomnak, a mely az anyaszentegyházban rejlik és él, a mely, midőn munkatársakat, lelki pásztorokat hív el, egyszer-smind féltékeny gonddal kell, hogy őrizze a szent sorompókat, a melyeken átlépve, oldja meg saruját és úgy lépjen oda kiki, hogy az a hely szent hely. Kérem a kegyelmes istent, hogy a tiszteletes urakat gyönyörűséges, de sok gonddal és bajjal járó pályájukon előre törekvésükben, buzgó hitükben, szent lelkeseletükben szentelje és áldja meg, hogy majdan, a midőn az esztendő völgyén végig haladva, tiszteletes urak felett és körött is megnyulnak az árnyékok és elközelít ama sötét éj, melyen át csak a hit világossága derít fényt, midőn a mindenekfelett ítélő bíró széke előtt meg kell jelenniök, elmondhassák, mint Krisztus urunk: Atyánk, a kiket ránk bízta, itt vannak mind és közülök egy is el nem veszett. Hogy találtassanak a rájuk bizottak hiveknek, az örök életre méltóknak, hogy a mi erdélyi reformált anyaszentegyházunk történet-lapjaira a tiszteletes urak nevei úgy jegyeztessenek föl, mint a kik szent küldetésüknek megfelelni, törekedtek, az evangelium szerint reformált egyház hű és buzgó papjai voltak. Erre segítse meg a jó isten és ezért kérem a segedelem atyának a tiszteletes urakra megsegítő, megáldó kegyességét. Ezzel a tiszteletes urakat elbocsátjuk; az ünnepélyes kibocsátás az ur templomában fog megtörténni.

A közgyűlés, erre, Elnökével élén, a belfarkas-utcai templomba vonult, résztvéve az ünnepélyes isteni tiszteletben.

Negyedik ülés okt. 1-sején d. e.

Elnök br. Bánffy Dezső, főgondnok; jegyző Bodor Antal, titkár.

Az előző ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után Elnök bemutatja a megelőző napi választások eredményét, s ehhez képest megválasztottaknak kijelenti:

a) az Ig. Tanács évi ügykezelésének megvizsgálására b. Bánffy Ernő, dr. Török István és Baló Sándor aait;

b) az egyházkerületi számadások felülvizsgálására Zeyk Károly, dr. Szabó Károly és Dézsi Gyula aait;

c) a közzétörvényszék birájául, a folyó ciklusra, Váró Ferenc, tanár aát;

Az Elnök, továbbá, bemutatja a kiküldött bizottságok munkálatait, melyek tárgysorozat rendén fognak elintéztetni és bemutatja, végül, a tanárjelölő bizottság jelentését, mely szerint kijelöltettek:

a) a nagyenyedi kollegium menyiség-, természettani tanszékére Bartha Zsigmond, Simon Ferenc, Fogarasi Béla;

b) ugyanottan a class. litteraturai tanszékére Fogarasi Albert;

c) a kolozsvári class. philologiai tanszékére Balogh Károly;

d) a székely-udvarhelyi class. philologiai tanszékére Kovács Dániel;

e) ugyanott a menyiségtan, meg a mértani rajz tanszékére Olasz Gyula, és

f) a zilahi class philologiai tanszékére Kincs Gyula.

A közgyűlés a jelöléseket tudásul veszi, a választás idejét, e gyűlés folyamán, az Elnök kitzendí.

A tárgysorozat rendén, elintézés alá kerül az Ig.-Tanács előterjesztése, melyben az egyházkerület összes segélyre szoruló egyházközségei számára az építési alapnak 180,000 fortra való emelése van olykép javasolva, hogy ez összeg a központi tőkéből vétessék kölcsön, a successive kiutalandó építési segélyek kamatait és 1 1/2 % -nyi törlesztési részleteit, pedig, az illető egyházközségek, az egyházkerület és az egyetemes egyház országos közalapja együttesen hordozzák, a bemutatott tervezet szerint.

Szabó Samu: Megvallom, hogy ily fontos kérdésben és épen számadatokkal szemben, melyeket egyszeri hallásra megítélni, elbírálni, részleteihez hozzászólni, rendkívül nehéz: tartózkodva szólok. De, miután oly általános nézeteim vannak ezen ügyre nézve, melyeket a részletekhez való szó-lás nélkül is elmondhatok, kötelességemnek tartom az ily nagy fontosságú és kényes kérdésben a főlshólalást. Semmi sem nehezebb, mint pénzügyi operációkat a jövőre való számításal vinni keresztül, a hol akadályok merülhetnek fel, a melyek előre nem láthatók és a melyek az ily tervet egyszerre kiforgatják sarkából. Ilyennek látom én azt, mikor mi, a kik eddigelé annak a hírében állottunk, hogy szegények vagyunk, most egyszerre sok pénz felett rendelkezünk és adósságot csinálunk. Nézetem szerint, az adósság-csinálás nem tartozik az előnyökhöz Rövid időre lehet adósságot csinálni, de a mathezis azt tanítja: a kinek adóssága van, kevesebbje van a semminél (ohó!) és mi. nézetem szerint, ily lejtőre jutunk akkor, mikor szükségünket tömegesen állítjuk elő. Hiszen, addig is voltak nekünk egyházi szükségleteink és azok a szükséghez képest megépítették. Nem mondom én, hogy azoknak felépítése felesleges, de hogy mi 32 évre a jövőt lefoglaljuk, az nézetem szerint, helytelen. Az élő kövek és holt kövek között különbség van. Felfogásom szerint, az első fontosabb, legyen meg az élő kő és hittel, buzgósággal a holt köveket fel fogja építeni. Megfordítva azonban nem áll. Szükség van bizonyos helyeken, hogy az egyetemes egyház áldozatával ily építkezések történjenek. Ez az oka, a miért kételkedve nézem ezen tervet és nézetem szerint, azt tartanám

helyesebbnek, hogy a mi segély-összegünk van és rendelkezésünkre áll, vegyük azt számba. Első és legfontosabb kérdésnek a papi és tanítói fizetések javítását tartom; mert hiába építjük a legszebb templomokat és papi-lakokat, ha nem tudjuk a papokat és tanítókat tisztességesen fizetni. Mikor azok élhető állapotba jutnak, sőt kedvező anyagi viszonyok közé, megszűnik a buzgóság bennük és tőlük várom, hogy nem egyszerre, hanem rendre előre haladjunk. Azért mondom, hogy én ezt tartom, első sorban, felveendőnek, mint azt, hogy falakba 180 ezer forintot bele verjünk, mert azt onnan többé ki nem vesszük és következésképpen az idő, hogy a visszafizetés nem történhetik meg: mi lesz a következménye? Az, hogy megakadunk s nagy zavar lesz, melyet el sem tudok képzelni. Ha mi segíteni akarunk, akkor kiemelem, hogy nem töredékes segélyre van szükség, hanem a hol valódi szükség van, a mi rendelkezésünkre áll, azzal 2-3 egyházat hozunk jó állapotba, hogy a betegek közül 1-2 egészen gyógyuljon meg; mert így mindenki él ugyan, de mindenki beteg marad. Ez az ok, mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés, melyért ezen előterjesztést nem fogadom el. Van még egy másik okom is, hivatva érzem magamat, azt elmondani. A dolog így áll: folyamodnak ide a különböző egyházak építkezési segélyért. Hol áll előtünk az, hogy melyiknek van nagyobb szüksége rá? Megtörténik az, hogy egyetlen egyház kap 46,000 frt. segélyt, a többinek pedig nem jut semmi. (Nem áll!) Ezért ohajtom és kívánom, hogy ekkora vagyonnak, mely felett rendelkezünk, olyan korlátolt módon való öszpontosítása ne történjék meg, mert az Igazgató-Tanács rendelkezése ellentmondásokra vezet. Az Igazg. Tanács

főfelügyelő testület, nézetem szerint; ő nem elegendhetik közvetlenül a kölcsönök megszavazásába. Azon kölcsönök megszavazása tulajdonképpen, ha oda mennek be, a hová a tulajdonjog respektálása kívánna, történhetnék úgy, hogy minden egyházmegye maga kezelje a ráeső vagyon-részt s az egyes egyházmegyék minden egyház szükségletét számba véve, ők fordítsák otthon saját szükségleteik fedezésére vagyონukat, fölterjesztvén helybehagyás végett, az Igazgató-Tanácsához. Ki az, a ki felelősségre vonhatja az Igazg. Tanácsot? (A közgyűlés!) Nem hiszem; de hozzá járulhat egy másik ok is ha minden hatalom e testület kebelében van, függési viszonyba jönnek az alsó testületek, mert ha szüksége van valamelyiknek valamire, kedvét keresi az igazgatótanácsosoknak, a kik ottan vannak, befolyást gyakorolnak. Ez pedig nem célszerű. Hogy tévedhettem az előszámláltakban, nem hiszem, legalább a főelvekben nem. Bátor vagyok, tisztelettel kérem, hogy a mint kérve van, a javaslat ne szavaztassék meg. Erre nézve, javaslatom van, melyet írásban is be fogok adni és kérem fogadják, hogy ezen kérdés, bővebb tájékoztatás végett, utasítsák vissza és történjék oly számbavétele a közalapoknak és az egyes egyházak vagyónak, mely úgy is meg fog történni, minek utána egy 21-es bizottság van kinevezve, mely ezeket számbaveszi. Terjesztésük be a jövő közgyűlés elébe azon alkalommal a vagyoni állás és tartsa fenn az egyházkerület magának, hogy a ki-mutatandó szükségleteket név szerint bírálja meg és szavazza meg az összegeket, melyeket szükségesnek tart.

(Folytatása következik.)

T Á R C A.

Könyvismertetés.

A szlov. (Egy iskolai év története.) Az ifjúság számára írta Edmondo de Amicis. Olaszból fordította dr. Radó Antal. Dolinay Gyula kiadása. Budapest, 1888. 8-r. 132 l. Ara?

(Vége.)

A hol tanítókról, tanítónőkről van szó, mindenütt tud felhozni a szerző valami jó tulajdonságot, a miért szeretni, vagy tisztelni kell egyiket-másikat.

Az apa, midőn látja, hogy fia nem megy iskolába oly elszánt akarattal és mosolygó arccal, a mint szeretné: buzditó levelet ír fiának. Hivatkozik a millió meg millió szám szerint iskolába járó tanulókra, kik szorgalmuk által az emberiség előhaladását biztosítják.

Az anya, fiával együtt, fehéreneműt visz annak a szegény asszonynak, kinek fia egy szék mellé térdepelve, készíti írásbeli dolgozatát, s ki férjétől elhagyatva, betegen, ruházat nélkül, minden gyönyörűségét abban találja, hogy fiát taníttathatja a jó szívű emberek segédelmével.

„A kis paduai hazafi“ cím alatt azt beszéli el a tanító ur, miként nem tűri a sokat hányt-vetett gyermek hazáját, honfiai gyaláztatását.

Okt. 1-ejéről azt jegyzi föl Henrik, hogy az iskolából kijövő leányok pénzt gyűjtenek egymás közt annak a szegény kéményseprő fiúnak, ki munkája bérét, 30 soldit, elvesztette. A kik pénzt nem adhattak, virágszálakkal és bokorétákkal vigasztalták.

Garrone úgy szerepel az okt. 4-diki levélben, mint a gyengébb fiúk védelmezője a ki ezen kívül, akármit kérnek tőle, mindig szívesen ajándékoz. Mindenki szereti pedig minden ruhája szűk, vagy rövid. A tréfát mindig megérti.

Okt. 6-án Nobis Károly összeveszett egy nemes ember gyermekével, Bettivel s úgy förmedt rá: „A te apád csak afféle rongyos.“ Délután a két gyermek apja megjelenvén az iskolában, Nobis apja bocsánatot kéretett fiával s a két gyermek egymás mellé ültetését kérte.

Okt. 10-én Henrik apja levélben világosítja föl fiát, hogy a legnagyobb hibát követte el, midőn megfeledkezett az anyja iránt tartozó tiszteletéről. Levelét így végzi: „Könyörögj anyádnak, hogy a megbocsátás csókjával törölje le homlokodról a hálátlanság bélyegét. Én szerencsétlen fiam, te vagy életem legdrágább reménye. De jobb szeretnék holtan látni, mint hálátlannak anyád iránt.“

„Coretti barátom“ címe alatt olyan fiával ismerkedünk meg, a ki egy kis-kereskedő fia levén, a boltban árul, fát fűrészel, fát vásárol, keze, lába oda van az erős munkától,

Folytatás a mellékleten.

mégis jó kedvű. Beteg anyjának elkészíti kávéját s ezeknek közepette írja iskolai feladatát. Henrik, mint szemtanu beszéli ezeket. Midőn elválnak, Corretti boldognak nevezi Henriket. Henrik azonban, nem hagyja helybe. Azt mondogatja magában, hogy Corretti boldogabb, mert többet tanul, többet dolgozik, mert hasznosabb apjára, anyjára nézve, stb.

Ime, ismét beleestem a kivonatolásba, pedig felfogadtam, hogy nem teszem. De, ha nézem az egyes cikkeket, nem tudok szabadulni tőlük. Hogyan is menekülhetnék „Az igazgató ur“-tól, ki szelid modorával súlyosabban büntet, mint mások bottal, vagy gorombasággal; ki egyetlen fiának elvesztése után, folytorosan készült, elhagyni állását, de nem tudott megválni a gyermekektől. Miért hallgatnám el a tanító tapintatát, hazafiasságát, ki tanítványaival katonásan üdvözölteti az 1848-ik évi szabadságharcban megkopott és összerongyolt zászlót, midőn a zászlóalj elvonul előttük. Szeretem olvasni Garonne-ról, ki a megvédelmezett Nelli szegény édes anyjától egy kis láncon csüngő keresztet kap emléktül Gyönyörködöm „A legjobb deák“, Derossi, jellemzésében, ki testben, lélekben, anyagilag fölülte áll társainak Jó kedvű, kedves mindenki iránt. „A kinek csak lehet, segít a vizsgálaton“; a kit csak Nobis, meg a rossz Franti néznek görbe szemmel, stb. „A kis lombardi őrszem“ is elragad, midőn olvasom, hogy 1859-ben, az osztrákok ellen vívott háboru alatt, egy csapattiszt felszólítására bátran kúszik föl egy magas fára s jól célozott golyók süvítése között ad felvilágosítást az ellenség helyzetéről, míg a harmadik lövés által sziven találva, hull a földre. Mint katona halt meg a 12 éves fiu. Katonai tisztességgel temetik el

„Az első hóesés“, „Egy hólabda.“ története, egy öreg ur szemének megsértésével és a bűnös engedelem-kérésével végződik: a gyermekek kedélyvilágához szólnak.

„A sebesült házában“ hónapokig látjuk apja helyett dolgozni a jó fiut éjjel, észrevétlenül. Tanulását elhanyagolja az éjszakázás miatt. Keservesen túri e miatt apja szemrehányását, mignem apja észreveszi s boldogságtól áradozó szívvel szoritja kebléhez drága gyermekét.

Stardi személyében az akarat-erőt és szorgalmat testesíti meg szerzőnk. Olyan komoly, hogy Henrik nem mer vele tréfálni s bucsuzáskor kevésbe mulik, hogy ezt felelje tanuló-társának: „a lászolgája.“

„A szardiniai dobos“ a tanító ur elbeszélése szerint, a custozza: csata első napján 1848 jul. 24-én, egy magaslaton álló házat védelmező olasz csapatért feláldozza magát. Írtesítést visz a főserceghez. Lábát meglövik, a kórházban levágják. Kapitánya meglátogatja, tiszteleg előtte, barátságosan szól hozzá ily módon: „Én csak kapitány vagyok, de te hős vagy“

Igy foly e könyvben minden darab. Ma a rossz Franti kicsapatásáról van szó, holnap Henrik apja ír szép levelet a hazáról, most az irigység, majd a dölyf megszegyenítése állittatik előnkbe, a tárgynak megfelelő példák által.

Nem folytatom tovább az egyes cikkek címét sem. A ki el fogja olvasni e könyvet, nagy gyönyörűséget szerez magának s én ebben senkit sem kívánok zavarni kivonataimmal. De ismétlem, hogy a mi szükséges a gyermek ked-

lyének nemesítésére, mind megtalálható e könyvben. Az iskola, szülők, a haza szeretete; a munka, vitészség, áldozatkészség megbecsülése; a tanítók pontossága, a nagy honfiak farszto munkája, a gyermekkori barátság, a bénák és szenvedők iránt való rokonszenv és sok más szép dolog, mind-mind kellő méltatásban részesülnek. A tárgyalás sokoldalú, habár mindenütt a szeretet viszi a főszerepet. Vannak ugyan elbeszélve oly történetek, melyeknek csak a legmagasabb rendű tehetségek lehetnek hősei, de ezért nem róhatók meg oly könyvben, mely az érzelmek világába vezet, hol a közönséges dolgok mellett, csodálatra méltó cselekvények ragadják meg figyelmünket.

Szólok az olvasatás módjáról is. Mint saját gyermeknek, úgy másénak sem engedném meg soha, hogy egyfolytában olvassa el e könyvet. A szeretet szellemének mozaik-alkotmánya ez, melynek minden cikke önálló egész s mindeniknek bele kell vésődni az olvasó szívébe. Nem elég, bámulni a szépséget; élvezni, átérezni kell mindeniket, elmélkedni fölülte s kísérletet tenni, hogy vajjon: tudna-e ugy cselekedni, mint az egyes olvasmányok hősei. Egy hét nem elég erre Kertő sem Egyszeri elolvasás nem vezet célhoz. Kétszeri sem. Az egész életre kiható, irányt mutató ezen példák megérdemlik, hogy az ember időnkint felfrissitse tudatában és szívében.

A könyv irálya szép, fordítása igazi jó magyar fordítás. Becsületére válik dr. Radó Antal urnak, ki az olasz irodalmat kitünően ismeri. Olyan könyvvel ajándékozta meg irodalmunkat, melynek sem az iskolai, sem a családi könyvtárakból nem szabad hiányoznia. Igazi jó könyv Vajha, méltányolnák a tanárok és értelmes családok.

Dr. Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A sz.-udvarhelyi főtanoda felavatása, a közölt program szerint, mintaszerű pontossággal és a ritka ünnepélyességhez méltó meghatottsággal, megtörtént folyó hó 14-én. És a mint mi szent kegyelettel emlékeztünk meg az ősről, kik megalapították, bizonyára, a jövő nézvédek se fogja megvonni háláját a ma élőkül, kik azt átalakítva, a kor színvonalára emelték. Ott áll immár a pompás épület, átadva az életnek. Külsőjével méltó dísz a városnak, a megyének; belső berendezésével, és magas rendeltetésével méltó dísz felekezetünknek, egész egyházkerületünknek. Minden anyag megvan, hogy e szép főtanodánk minta-iskola legyen. A vidék nagy népessége és magyar-volta bőven adja az ifjúságot; az Előljáróság áldozatkész, önzetlen és buzgó; a tanári kar telve van a kötelesség-tudással, ifjni hévvel, valódi inspirációval: nem kell ehhez egyéb, csak istennek áldása. És az isten nem szokta megvonni áldását a jóktól, a hivatottól, az igazaktól: nyugodt lehet anyaszentegyházunk, hogy e főtanodánk, mint eddig, ezután is meg fog felelni magas miszsiójának. Vivat, crescat, floreat!

= Gondoskodtunk, hogy a sz.-udvarhelyi kirándulásról, és a fogadtatás részleteiről kimerítő tudósítással is szolgáljunk olvasóinknak. Mi egyszerűen azt említjük föl, hogy a rendezés, és fogadtatás nem hagyott fen semmi ki-

vánni valót, a mennyire a vendéglátás, a szeretet képes. Tul voltunk halmozva a szivesség nyilvánulásaival. Nem csak az udvarhelyiek excelláltak; még a vidék is versenyzett. Hogy kétséssé tegye egymásra nézve e szivesség mértékének nagyságát. Solymosi István, udvarhelyi esperes, el nem engedte volna egy országért, hogy meg ne nyissa a bögözi parokhia ajtaját; bizony, a segesváriak sem maradtak hátul, hogy megmutassák, hogy a szeretet bőségszárvának egyik felét ők tartják kezökben. És az a környezet, melyet a buzgóság hozott össze, egész tiszteletünket nyerte meg. Egyházkerületünk Nesztora, az öreg Gyárfás Domokos, Nagy Lajos, törvényszéki elnök, Sebesi Ákos, ügyvéd, mint gondnokok; Horváth László, tanfelügyelő; az erdővidéki és udvarhelyi egyházmegye papsága és az egész vidék, mind-mind versenyztek, hogy e ritka szép tünnepély emléket marandóvá tegyék. És mi egész meghatottsággal és a jövőbe vetett biztos reménységgel teltünk el és gondoltunk arra, hogy mivé lehetne tenni e kis országrészt ennyi nemes szívvél, buzgó lélekkel, ilyen férfakkal! Isten tartsa meg őket anyaszentegyházunknak!

= Egy pillanatra bár, de megtekintettük a segesvári templomot is. Ott áll felépítve; nemes arányaival, új harangjaival hirdetve amaz intenzív munkát és jóvendőkre szóló nemes célt, melyről az új idők bizonyosságot tesznek minden lépten-nyomon. Ki hitte azt, hogy Segesvárt valaha kalvinista és magyar templom lesz? És most csak a belső fel szerelés van hátra, és jövő tavasszal immár fel lesz szentelve, és egy buzgó, lelkes, törekvő, csinos reformált vallásu magyar egyház fogja hirdetni a magyar állam, Magyarország dicsőségét. Istenem, ha ezt a munkát valaki száz esztendővel ez előtt kezdte volna el! Ám, most sem késő. Csak vessé kezét mindenki munkára; csak ne zúgolódjatok; ne haragudjatok; de bizzatok; de reméljétek és „sursum corda!“

= Hálás köszönet. Galambodi ev. ref. egyházunkat, özv. tek. Csiky Ferencné, született Korbuly Ilona özv. nagysága, r. kath. vallásu, néhai felejtethetlen férje, Csiky Ferenc emlékéül egy 99 frt. 75 kr. értékű, megyszin-bársony szőszék-takaróval; továbbá, egy 80 frt. értékű piros bársony urasztali-takaróval és egy 9 frt. értékű fehér atlasz-selyem kehely-takaróval, mindenik nehéz aranyos rojttal körítve, kegyeskedett megajándékozni. Ezen becses ajándékokon kívül, a szegény sorsu tanulókat több éven át, mióta a gondviselés jó kedvében egyházközségünkbe vezérelte, a szükséges tanszerekkel ellátta. Fogadja mindezekért a nemes keblü, fenkölt szellemü kegyes nő a legszivesebb hálás köszönetem nyilvánítását, a magam és egyházam nevében, ki felülemelkedve a felekezetiesség szűk korlátain, ily szép és nemes tettel bizonyítja be, hogy az evangélium tisztán világító fátyálja nem a holt betűkhez való ragaszkodásban, hanem annak szellemében áll, mely keresztyén nemes tettekre gyújtja a sziveket. Galambodon, 1888, okt. 10. Veress József, galambodi ev. ref. pap.

= Pályázat, népiskolai olvasókönyvekre és anyanyelvtanítási vezérkönyvre. A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottsága pályázatot hirdet a 2-, 3- és 4-ik elemi osztályok olvasókönyvére és anyanyelvtanítási vezérkönyvre, következő feltételek mellett: 1. Ugy az olvasókönyvek, mint a vezérkönyv az egyházkerületi népiskolai tanterv és a tankönyvek előállítására készített s nyomtatásban is megjelent javaslat elvei szerint szerkesztendők. 2. A vezérkönyv az olvasókönyvekkel szoros egybefüggésben és kapcsolatban álljon. Vezérkönyv nélkül beküldött olvasókönyvek a pályázatból kizáratnak. 3. A vezérkönyv az 5-ik és 6-ik osztályok anyanyelv és fogalmazási tananyagának tanítását is ma-

gában foglalja. 4. Az olvasókönyvekben a prózai olvasmányok lehetőleg eredetiek, de minden esetre viszonyainkhoz alkalmazottak legyenek. 5. A vezérkönyv, ritkított garmonddal számítva, legfeljebb 20, a 2-ik osztály olvasókönyve, ciceróval számítva, 5-, a 3-ik osztályé 8-, a 4-ik osztályé 10 nyomott ív terjedelmű legyen. 6. Az elfogadott pályaművek a tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdonai lesznek. 7. Az elfogadott vezérkönyv írója, művének kinyomatása után, egyszer mindenkorra, minden nyomott ívért, 20 ívig, 35 frttal jutalmaztatik. 8. Az elfogadott olvasókönyvek első kiadásakor 10,000 példányban fognak nyomtatni, s szerzőjük a 2-ik osztály olvasókönyvéért 5, a 3-ik osztály olvasókönyvéért 8, a 4-ik osztály olvasókönyvéért 10 nyomott ívig, mindenik ív után, 50 frt. jutalomban részesül. Az olvasókönyvek 2-ik és következő kiadásakor, tekintet nélkül a nyomtatandó példányszámokra és a könyvek terjedelmére, vagy ivszámaira, az író, mindenik olvasókönyv után, 50 frt. díjazásban részesül mindaddig, míg a szükséges korrektrurát és az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság részéről kívánt javítást és módosítást személyesen maga végzi, illetőleg, elvégezheti. 9. A pályaművek beadásának határidejéül az 1890-ik év október hó 1. ső napja tűzetik ki. 10. A pályaművek tisztán, idegen kézzel leírva, bekötve, lapszámozva, jelíggel ellátva a szerző nevével együtt, a fentebb kitett határidőn belől, az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság elnökéhez, Szabó János espereshez, Körös-Tarcsára (Békésmegye, posta helyben) küldendők. Kelt Debrecen, 1888. okt. 1-én. Szabó János, az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság elnöke. Kovács Lajos, bizottság jegyzője.

Hivatalos rész.

2434—1888.

ÉRTESÍTÉS.

Egyházközségeinket és lelkész aait értesítjük, hogy az országos segélyalaphól részeltetés végett, csak azon kérvényeket terjesztjük föl az egyetemes konventhez, a mely kérvények folyó október hó végéig ide be lesznek adva. Ezen határidő lejárta után beérkezeti kérvények figyelmen kívül fognak hagyatni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1888. okt. 13-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

824—1888.

KÖRLEVÉL.

Felhivom t. t. aait, hogy most az ideje, felgyűjteni az országos alapra 1888-ra megállított összegeket; mint szintén a hátralékot is. Még eddig semmi se jött be. Októberben, a reformáció alkalmával, annak emlékére gyűlt perselypénzt; advent első vasárnapján az oláhországi miszsióra gyűlt perselypénzt, mindezeket ellennyugta mellett. Október végével az 1889-ki évre a költség-előirányzatot, két példányban. Kitehívén az egyházközségi világi képviselők 3 éve, kérem a t. lelkész és presbiteriumot, hogy a f. év novemberben tartandó rendkívüli egyházmegyei gyűlésig választassák meg és előzetesen küldjék meg pecsét alatt az esperesi hivatalhoz. Végül, felhivom az összes t. urakat, hogy legyenek készen a megirandó időre, ígéreteik szerint, a papi értekezésre, a mit ígértek megírni és elhozni, mint szintén a tagsági 1 forintot. A kinek a számadások második példányára is lenne szüksége, jelentse jókor nálam. Doboka, 1888. október 8. Nagy Lajos, deési r. egyh. m. esperes.

Feljelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Örmös Ferencnél, az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Mai számunkhoz 1/4 ív melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. OKTÓBER 25.

43. SZÁ

lenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Báró Kemény Gábor.

(Szül. 1830. jul. 19. Meghalt 1888, október 23.)

Reszket a toll kezemben; mert reszket szivem a fájdalomtól, mely azt vezeti. A jók java, br. Kemény Gábor meghalt. Hónapok óta repesett a szomorú hír, mely készített a veszteségre. És hónapok óta biztatott a remény, a szeretet, és a tisztelet, hogy tán elmúlik e keserű pohár. Nem múlt el. A természet horvadásával a lassu halál ráborult az ajnácskői betegre. Immár, minden reményünk elfogyatkozott; gyászt öltött nagy szeretetünk és határtalan tiszteletünk. Br. Kemény Gábor meghalt.

Vele kihullott sorainkból ismét egyike ama férfiaknak, kiket egyéni kiválóságuk, szellemi magas tehetségeik, lelki adományaik emelnek föl a legmagasabb polcra: az Uralkodó megtisztelő bizalmára; egy ország kormányzásában való részvételre; egy protestáns anyaszentegyház ügyeinek vezetésére; a közügyek körül kifejtett önzetlen munkásság pályáján szerzett általános tiszteletre és szeretetre. Kemény Gábor egyike volt ama férfiaknak, kik magas látó körüket a forrón szerető szív melegével tették megközelíthetővé; biztos és erős gondolkozó tehetségüket a humanizmus szelid fénye világította be; kik a férfiú megingathatatlan jelleméből egy vonást sem ejtenek el, holott a kegyelem, az irgalom és az igazság szolgálatában találják föl életük boldogító megnyugvását.

Hogy mit vesztek el halála által a közügyek, az irodalom, a politikai élet, melyen kétségen kívül, még hivatás várt reá: az nem tartozik a mi lapunk körébe. Hogy mit veszett erdélyi egyházkerületünk, midőn ez idő szerint legidősebb status curátorát gyászolja: azt tudjuk mindnyájan, kik láttuk, tapasztaltuk odaadó buzgóságát, lelkiismeretes kötelesség-teljesítését, hitéhez való forró ragaszkodását, azt a fermentalodó érdeklődést, mely csekélynek semmit se talált, mi vallásos és nevelési ügyünkkel állott szoros kapcsolatban.

Nemes szive kihült; szelleme elszállott; de emlékezete itt marad közöttünk és megőrzi a kegyelet. Ki úgy élt, mint ő, példát adva szeretni a hazát, az egyházat; ezekért meghozni a legszentebb áldozatot és nevét felírni az örökélet, a halhatatlanság könyvébe, annak sirja felett ott lebeg: „non omnis moriar!”

Emléke legyen áldott!

Kolozsvártt, okt. 24, 1888.

Szász Gerő.

A tanügyi előadó jelentése.

Mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés!

Midőn a közel lettűnt két iskolai évről és a legközelebbi gyűlésközi időszak főbb eseményeiről való jelentésemet előterjeszteném, nem titkolhatom el aggodalmamat, mely lelkemre szállott, a nevezett időszak eseményeinek revíziója s bírálata alkalmával. Tisztába nem jöhettek az iránt ha vajjon látásom szűk voltának, avagy tapasztalataim egyoldalúságának tulajdonítsam-e, hogy a regisztrálandó időszak tanügyi eseményeiben csak bonyodalmat, függést, bevégzetlenséget és nem várt beavatkozások torlódását látom. Hiába kerestem bennük eszmei surlódást, elvi küzdelmet, öntudatos, elszánt törekvést. Ez időszak ily erények nélkül szűkölködik. Bármenyire mérlegelem is tanügyi eseteinket, nem tudok más meggyőződésre jutni, mint arra, hogy e meddő állapotok egyik oka, némely tőlünk függő körülményeken kívül, a centralizáció azon túlhajtása, melynél fogva tanügyi specialis szakkérdésekben is az egyetemes konvent a döntő szót magáénak követeli, csaknem teljes kizárásával a szűkebb körben való kísérletezés és szabadabb mozgás lehetőségének. Világosabban szólva az egyetemes konventnek a tanterv kérdésében elfoglalt álláspontja, a maga merevségével, egyformaságra való törekvésével, szibbasztólag hat a végrehajtó közegekre.

Köztudomásu dolog, hogy az öt évvel ez előtt megjelent konventi tanterv sorai közt a kérdések egész özöne megoldásra vár. Akkor, a reorganizáció küszöbén, a terv-vázlat ekzekválásában szükségesnek látszott módszeres utasítás s megfelelő tankönyvek előállításba helyeztetett az egyetemes tanügyi bizottság részéről. S mi történt az azóta eltelt öt év alatt? Sem az egyetemes konvent, sem az egyetemes tanügyi bizottság egy lépést sem tett a mindnyájunkra nézve új szervezet kiépítésében s tökéletesítésében. Azóta egészen tanácstalanul hagyta az alantas közegeket. Mintha ama vázlatos terv a tantervek legtökéletesebbike volna: az egyetemes tanügyi bizottság azóta egyszer sem ült össze; sem a tankönyvek kérdésére, sem a tanterv kivételére kilátásba helyezett módszeres utasításokra senki ügyet nem vetett. E miatt történt, hogy egyházkerületünk Igazgató-Tanácsa revizio alá vétette a sok oldalról megtámadott s némely ágában hiányosnak mutatkozott tantervet s miután ezt, az alapelvek legkisebb sértése nélkül, némileg módosította, a főtiszt. közgyűlés múlt évi 30 jkv. számú határozata értelmében fölterjesztette (2029—1887 ig. tan. sz.) az egyetemes konventhez, azzala kéreessel, hogy a csupán magunkra nézve kötelező tantervi módosításokat tudomásul vegye. De, az egyetemes konvent erre azt a határozatot hozta, hogy „a gymnasiumi tananyag osztályonkinti beosztásában olynemű változtatást nem engedélyezhet, mi az egyik intézetből a másikba való átlépést nehezítené.“ Utasítja az egyházkerületet, hogy „a mennyiben a megállapított közös tanterven ily mérvű változtatást ohajtanak tenni, terjeszse-

nek a konvent elé indokolt javaslatot, a tanterv egyetemes módosítása iránt.“

Látni való, hogy az egyetemes konvent ezen határozata egyházkerületünknek a konventi tantervre vonatkozó lelfogását és határozatát oda kívánja módosítani, hogy javaslatképpen az összes ref. gymnasiumokra vonatkozólag terjesztessék föl a munkálat; azért, Igazg. Tanácunk a kerületi közgyűlés ide vágó, múlt évi határozatának függőben tartását javaslja és a nevezett munkálatnak ily értelemben újra való fölterjesztését indítványozza; de egyszersmind kimondandónak véli, hogy az egyetemes tanügyi bizottság a magyar ref. egyház tanügyének méltó s a követelményeknek megfelelő működésre a konvent által utasítottassék.

Ha Igazgató-Tanácsunk ezen indítványa elfogadtatik és a munkálat, mint javaslat, újra fölterjesztetik az egyetemes konventhez, reménylenünk lehet ugyan, hogy az egyetemes tanügyi bizottság, öt évi szótlanság után, föl fogja venni eddigi tanácskozmányainak elejtett fonálát; de alig hihető, hogy ezzel az öt évi tanácstalanság miatt lábra kapott divergenciákat elenyésztesse. Mily szép s mily jelentős tenni valója lehetne a bizottságnak, mely feladatára nézve az országos közoktatási tanácssal egy niveau áll, ha feladatának igazi magaslatán a gutta cavat lapidem-féle igazságot szüntelenül lelki szemei előtt tartaná! Bizony, ha az egyetemes tanügyi bizottság munkálkodását folytonossá és intenzívebbé nem teszi, akkor nem kell majd csodálkoznunk azon, ha rövid idő múlva mindenünken a külső beavatkozások bélyege tűnik elő.

Talán, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a tanügyi szakkérdések súlypontját kissé messzire helyeztük el, s e miatt erd. ref. tanáraink, mint tanárkarok, elég sajnosan, a várakozás enerváló helyzetét foglalták el. Mert, ha van mulasztása az egyetemes tanügyi bizottságnak, minket is terhel ám a vád, hogy a közös tanári értekezletet rendszeren nem tartjuk meg; a testületi érintkezésnek s szellemi surlódásnak már évek óta alig egy-egy mozzanata istápolja már csak kiháló félben levő kollegialis rendszerünket. Pedig, a tanügy rohamos fejlődése, kivált az igazgatás komplikációi, a múlténál sürűbb érintkezésekre és eszmecserére ösztönözhetnének bennünket! Alig szükséges mondanom, hogy a hivatásukért lelkesedő tanárkarok a legjobb óvszert és tanácsot a kor színvonalán álló eszmecserékből meritik, a rendszerben mutatkozó fogyatékoságok ellen. Ha ez áll, ha vannak szakembereink és ha sok dologra nézve tanácstalanul állunk egymással szemben: úgy igen nagy szükség van arra, hogy erd. ref. tanáraink évente tartandó közös tanári értekezleteiket pontosan megtartsák s az immár oly szép számú fiatal erőket arra a térre vezéreljék s arra a munkásságra készítsék, mely mindenkor kútféje és hástyája volt a protestáns tanügy önállóságának.

A fölpezsdülést remélve s ohajtva, egy további konventi határozatra, mely iskolai életünket szintén köze-

lebbról érdekl, bátorkodom felhívni a főtiszt. közgyűlés becses figyelmét.

A mult évi konventi jegyzőkönyv 93-ik pontja alatt foglalt határozat szerint, elhatározta a konvent, hogy „a vallás és közoktatási miniszter feliratilag kerestessék meg, hogy a felekezeti középiskolák tanárainak az államilag kinevezett tanárokéval egyenlő nyugdíjazása, illetőleg, az összes középiskolai tanárok részére a népiskolai tanítók nyugdíjintézetéhez hasonló egységes intézetnek létesítése tárgyában mihamarább tegye meg a megfelelő lépéseket.“

Minden esetre, elismerés illeti az egyetemes konventet, hogy napirendre tűzte és tárgyalta a tanári nyugdíj fontos ügyét, a mely tanintézeteink jelenére és jövőjére is igen lényeges befolyással van. Azonban, kívánatosabb és autonómiánkhoz méltóbb lenne, ha maga a felekezet rendezné a nyugdíj-ügyet, a mint ezt a zsinati törvények kontemplálják és követelik; mert, ha a nyugdíjazás ügyét is az államra bizzuk, véleményem szerint, ezzel ismét egyik erősségét adjuk át tanintézeteinknek, pedig már most is igen mélyen avatkozik az állam iskolai ügyeinkbe. Tanáraink egyháziatlansága és az államkormányhoz való vonzalma, melyről már is széltében emelkednek panaszok, ilyen módon mindig nőni fog, a minek aztán természetes következménye a vak engedelmesség lesz.

Bármelyik irányban nyerjen is megoldást a felekezeti tanárok nyugdíj-ügye, ránk, erdélyiekre nézve, kiknek ez ügyben kollegiumaink alapítványainál fogva, elő kellene járnunk, elérkezett az idő s vele együtt a kötelesség, hogy e dologban komoly számbavételt s bírálatot tartunk anyagi képességeink felett. Valljuk be őszintén, hogy kollegiumaink ez ügyben, kevés kivétellel, nem tettek annyit, a mennyit tehettek volna. Sok helyen, a hol az illetők kérése folytán ezen ügy szóba került is, bizony, nem részesült olyan meleg fogadtatásban, a minőt megérdemelt volna. Bizonyos hidegséggel, úgy szólván, fel sem vevéssel viseltettek iránta még azok is, a kiknek ez ügy mellett buzgolkodniok kellett volna. Éppen azért, indítatva érzém magamat, egy indítvánnyal mozgatni meg az ügyet, a melyet, mint az Igazgató-Tanács határozati javaslatát, jelentésem végén, lesz szerencsém a főtiszt. közgyűlés elébe terjeszteni.

Most, az események történeti rendjén haladva, egy harmadik főfontosságú, de szintén még függő ügy meghallgatására kérem föl a m. tisztelt közgyűlés figyelmét. Három gymnáziumunk állami segély ügye az, mely a tavalyi közgyűlés előtt ismeretve volt és részéről kedvező ellátást is nyert. Közvetlenül a közgyűlés után, még november elején, fölterjesztette az igazg. Tanács a kellőleg fölszerelt segély-ügyet az egyetemes konventhez, további intézkedés végett. Az egyetemes konvent a fölterjesztelt munkálatot a maga, valamint az államkormány előzetes megállapodásaival egyezőnek, kellő gondtal és széttékinntéssel összeállítottak találván, mind a három intézet berendezését illető terveket, költségveté-

seket és szerződési pontozatokat a maga részéről is helyeslélvén és elfogadván, az államkormányhoz ajánlattal fölterjesztelte; a konventi elnökséget pedig felhatalmazta a létre jövendő szerződés megkötésére. Különösen a s.-sz.-györgyi gymnáziumra nézve, annak 8 osztályu gymnáziummá kibővítése tárgyában, utasította a szerződés megkötésére kiküldendő tagot arra, hogy az államkormánytól a teljes 8 osztályu gymnázium berendezésére megkívántató államsegély megadása iránt a szükséges lépéseket tegye meg. (Lásd 1887 évi konventi jkv. 85 pontját.)

Ily előkészítés után, méltán várhatta úgy a s.-sz.-györgyi, mint a zilahi és szászvárosi kollegiumi Elöljáróság az államsegély ügyének kedvező és végleges lebonyolítását a valóban függő s ideiglenes viszonyok közt átélte 1887—88 isk. év folyamában. Azonban, az Elöljáróságok és Igazg. Tanácsunk várakozása nem tölt be, az ideiglenesség kínos állapota átvitetett a most folyó 1888—89 évre is, miután a közoktatási miniszter ur csak az első ízben nyújtott ideiglenes segélyösszegeknek megfelelő összegeket s illetve, a kért és szükséges fenntartási segélynek csak felét utalványozta a már folyó 1888 - 89 isk. évre is.

Egy lépéssel mégis hőzelebb jutottunk, főtiszteletű püspök aa. közbejárása folytán, a szerződések megkötéséhez Püspök aának a miniszteriumban való személyes föllépése eredményezte, hogy a miniszter ur kiküldte a maga biztosait a segélyezendő három kollegiumhoz a szerződés-tervezetek megállapítása végett. Így történt, hogy S.-Szt.-Györgyön Elischer József, kir. főigazgató, Zilahon és Szászvároson dr. Beöthy Zsolt tud. egyetemi tanár, mint miniszteri biztosok és igénytelen személyem, mint igazgató-tanácsi kiküldött, jelenlétében, a szerződési viszonyok az illető Elöljáróságok ülésein tárgyalattak, a szerződési tervezetek megállapítottak és 3—3 példányban szabályszerűen kiállítottak.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 18

Jelen vannak: főt. Szász Domokos, püspök, mint elnök; Szász Gerő, Sárkány Ferenc, Székely János, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az idő közben, elnöki úton, ellátott s ez úttal bejelentett és helybehagyott ügyek közül kiemeljük a következőket. A szász-régeni egyházközség egy régi követelése fejében, árverés útján megszerzett, Koszta-féle épületes telke, végre eladatott 5,500 frton, a vételár nagyobb része az ottan építendő templom telkének megvásárlására fordítatván A szent-lászlói befejezett új templom építőjének kikötött követeléséből az utolsó előtti részlet kifizettetett. A brailai egyház templomot készültvén építeni, az országos kéregetés engedélyezését kérő folyamodványa a belügyminiszterhez fölterjesztetett. Néhai Soltész Nagy János az alamori egyháznak egy 2,000 frtos kölcsön-kötelezvényét hagyományozván, az esperes utasit-

tatott az ügy miben-álltának bejelentésére. Az érmindszenti egyházközség filiájának, Ér-Giroltnak, fekvője eladására korábban felhatalmazást nyervén, a vételáron most ismét fekvőt vett, melynek vásár-szerződése helybehagyatik. A papolci részben fölemelt díjlevél, helybehagyatik. A székely vasút a keresztúri és boldog-asszonyfalvi egyházközségek egy-egy fekvő-részletét kisajátítván, az ez iránt kötött szerződések helybehagyattak, utasítatván az egyházközségek a vételár tökekint való kezelésére. A kultuszminiszter a korábban fölterjesztett kérvényekre azt a választ adja, hogy a kusalyi, műtörténelmi szempontból értékes templom-restaurációjára a Basilika-sorsjáték alaphól segélyt nem adhat, miután a kijavítás modern stýlben történt meg; ellenben, a torony stýlszerű restaurálásához hajlandó 300 frtnyi segélyvel járulni; ugyanily választ ad a menyői egyház kérvényére, azzal a különbséggel, hogy itt két feliratos márványtáblát hajlandó a n. muzeum számára 3—400 frton megvásárolni. Az Igazg. Tanács a nevezett két egyházközséget felhívta nyilatkozattételre. Ez intézkedések tudásul vétele után

Gróf Csáky Albin leiratára, melybentudatja vallás-és közoktatásügyi miniszteri székének elfoglalását, az Igazg. Tanács melegen üdvözlí az új minisztert s reményét fejezi ki, hogy mint b. e. elődje, szintén igazságos és kegyes pártfogója lesz egyházkerületünknek egyházi és közoktatásügyi törekvéseiben.

A gróf Teleki Árvéd belkirályutcai emeletes házának a Kolozsvártt felállítandó theologiai akadémia és tanár-képző vagyónából és javára leendő megvásárlása iránt, előzetes felhatalmazás alapján, megtétetvén a kellő lépések tárgyalás alá kerül az eladóval már közzölt szerződési tervezet. A nemes gróf késznek nyilatkozott az épületes teleknek 25,000 frton való eladására, kinyilatkoztatván egyszersmind, hogy a vételárból, örök alapítványképpen, ötezer frtot visszaajándékoz a vásárló intézetek számára. Az Igazg. Tanács tekintve, hogy a kérdéses épületes telek a királyutca felől éppen megfelel ama farkasutcai teleknek, a melyet a kolozsvári egyházközség még 1875-ben adományozott a Kolozsvártt felállítandó ref. theologiai akadémianak és tanár-képzőnek; s tekintve a vásár kiválóan előnyös voltát: a vásárszerződést helybehagyja, a leendő intézet mintegy 18,000 frtra rugó vagyónát a közalaphól adandó kölcsönnel kiegészíti a vételár összegére, a ház jövedelméből leendő törlesztés mellett; a nagylelkű alapító, gróf Teleki Árvédhoz pedig hálás köszönő-iratot intéz nemes adományáért, addig is, míg a szép alapítványt a közgyűlésnek bejelentethetné.

Egy nagyobb terjedelmű jószág eladásra felajátatván, egy ottvidéki birtokos és egyházmegyei gondnok fölkérte, hogy a kínált vásár-ügylet felől véleményt nyilvánítsion.

A kis-esküllői most kinevezett és központi segélyből javadalmazott tanítónak folyamodványára, kivételesen, 40 frt. útiköltség adatik a miszszói alap terhére.

A nagy-enyedi kollegium 190 frtos Szotyori-féle külföldi ösztöndíjját három évre Szécsi Ferenc, végzett theologusnak adományozta; az Igazg. Tanács helybehagyja a határozatot.

Ugyane kollegium Elöljárósága a súlyos betegségben szenvedő Keresztes József tanszékének helyettesítéséről akképp kíván gondoskodni, hogy a tanórák egy részét a többi theologiai tanárok; egy részét, az ó-testamentomi exegesist, Józsa Zsigmond, akadémiai magántanár, kinek a venia docendit közgyűlésünk az imént adta vala meg; egy részét pedig, az új-testamentomi exegesist, dr. Bartók György, ottani pap vállalja el; Józsa Zs. javadalmáról maga az Elöljáróság gondoskodván, de a dr. Bartók Gy. alkalmazásának helybehagyását és számára némi tisztelet-díj megadását az Igazg. Tanácstól kérvén. Az Igazg. Tanács a helyettesítésre vonatkozó határozatot helybehagyja és a jelzett tisztelet-díjra 300 frtot utalványoz a folyó évi államségély terhére.

A deészaknai egyház néhány tagjának az ottani pap ellen beadott panasz-levele, illetékes ellátás végett, áttétetik püspök aához.

A hajdu-böszörményi középiskola Elöljárósága sajnálatát fejezi ki a fölött, hogy egyházkerületi közgyűlésünk egyik tanárát, Kovács Dánielt, székely-udvarhelyi tanárrá a tanév folyama alatt választá meg s így maga abba a nehéz helyzetbe jutott, hogy egy tanerőrül évközben kell gondoskodnia; azonban, nevezett aa. előmenetelét gátolni nem akarván, őt az első trimeszter végével hajlandó ottani tisztétől fölmenteni, mely kijelentést az ottani esperes-elnök azzal a kéreessel küldé meg, hogy Kovács Dánielnek udvarhelyi tanszéke elfoglalására a tanév végéig adassék haladék. Az Igazg. Tanács az udvarhelyi kollegium szükségére való tekintettel, csak is f. év végeig adhatja meg a haladékot.

A zilahi kollegium, a kiirt pályázat eredménytelen levén, a mértani rajz ideiglenes tanárául Versényit, ottani tanító-képezdei tanárt alkalmazta, ki most a megbízás elfogadásának engedélyezését kéri a közoktatásügyi minisztertől, a kollegiumi Elöljáróság pedig, Igazg. Tanácsunktól e kérelem ajánlattal való fölterjesztését. Az Elöljáróság kérése teljesítettik.

Egy maros-vásárhelyi izraelita engedélyt kér, hogy fia a szombati és izr. ünnepnapi tanórákon írásra, rajzolásra ne szorittassék. Az Igazg. Tanács a kérést ajánlattal terjeszti a miniszter elé.

Ugyane kollegium bejelenti az ideiglenes és helyettes-tanórok ez évre szóló beosztását. A beosztás helybehagyatik.

A hunyadmegyei közig. bizottság a területén levő összes népiskolák állami felügyeletére nézve körrendeletet bocsátván ki, e körlevél mását megküldte Igazg. Tanácsunknak is, kérve, hogy a mi felekezeti iskoláinkra nézve rendeljük el a körlevélben jelzett teendők fogantatását. Az Igazg. Tanács teljesíti a közigazgatási bizottság kérését.

Deák Lajos, tanfelügyelő, ismételve felszólal, hogy a működéskörében levő felekezeti népiskoláink tanulói

közül a legtöbb nincs tanszerekkel ellátva, holott erről az iskola-fentartó tartozik gondoskodni. Az esperes utasítatik a kiválanomnak a törvény értelmében és határain belől való teljesítésére.

A felekezeti gymnasiumok szokásos statisztikai kimutatása összeállítva, fölterjesztetik a közoktatásügyi miniszterhez

A fejrői papi díjlevél, a korábbi határozat értelmében és 968 frt. összértékben, kiállítván, a közgyűlés jóváhagyásának fentartásával, megerősítetik.

É—n.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 – Október 2 napján.

Negyedik ülés okt. 1-sején d. e.

(Folytatás.)

Szász Domokos: Az előttem szólott igen tisztelt tanár ur ellenészrevételeket tett az Igazgató-Tanács előterjesztésével szemben. Kötelességemnek tartom, miután a méltóságos Igazgató-Tanácsához a javaslatot én valék szerencsés betérjeszteni és ennek alapján lett ide, a közgyűlés elé hozva, felvilágosító választ adni s nem észrevételeket. Legelőbb is, kifogásolja a tanár ur a javaslat azon alap gondolatát, mely szerint a fenforgó egyházi építkezési szükségseken pénzügyi operációk útján kell segíteni. Azt mondja, ugyanis, hogy a pénzügyi operációt előre való számításal igen nehéz keresztül vinni. Én ugy vagyok meggyőződve, hogy ennek éppen előre való számításal kell megtörténnie. Ha, tehát, valamely szükséglet fedezését bármely tekintetben keresztül vihetők tartjuk, azt éppen ugyancsak számításra kell alapítanunk, a mely számításoknak azon létező anyagi forrásokat kell tekintetbe venniök, a melyek felett részben az egyházközségek, másod sorban, az egyházkerület s végül, az egyetemes protestáns egyház rendelkezik és így ez összes segédforrásoknak ily célra való fordítása és kombinációba vétele elkerülhetetlen és szükségképpen. Hogy, továbbá, ezen pénzügyi operáció, mely itt javasoltatik, hosszabb időre van számítva: én azt hiszem, ez ellen is nyomós kifogás alig emelhető. Az egyház nem máról holnapra csinálja a maga számításait, az egyház nem egy, talán holnap meghaló tünemény, mint az egyes ember, hanem az egyház egy oly örökké élő organizmus, oly halhatatlan és lételét önmagában hordozó isteni intézmény, a mely jóvendőjének képét az elmúltakból vett tanulságok alapján, előre megalkotja, számításait hosszabb időre beoszthatja, és így vagyónát sokkal biztosabban értékesítheti, mint az egyes ember, a ki ma van, holnap nincs; az egyház pedig örökkön él. Jöhetnek, kétségkívül, akadályok, a melyek egy, vagy más számításnak, az előre kigondolt terv szerinti keresztül vitelét, részben akadályozhatják. De, ha ily aggály miatt előre való számítás tenni, nem helyes és nem indokolt, akkor általában az ily testületeknek minden számításal föl kellene hagyniök; akkor miért lépünk egyezségre az EMKE-vel; akkor ez minden előre való számításait vesse félre; akkor az erdélyi egyházkerület ne lépjen oly szövétségre, a mely hosszú időre számít. Hiszen, ha ez a politika uralkodnék a testületek életében, ez nem volna

egyéb, mint a máról holnapra való foltozgatás, csak a mának a kötelesség-teljesítése; de a jövő kérdésének megoldása egészen levétnék a napirendről. Azt mondja a tisztelt tanár ur, hogy ezen előterjesztésben az építkezések szükségsei általunk vannak tömegesen előállítva. Ebben téved, mert nem mi állítottuk elő ezeket, hanem mi csak regisztráltuk, hogy sok vidéken miféle egyházi építkezések szükségesek. Ezeket a szükségleteket maga az élet állította elő. Az egyházi kormányzatnak egyik kötelessége, tekintetét az egész területre kiterjesztve, azon szükségleteket, melyek napirendre hozattak, számba venni. Azt mondja a tisztelt tanár ur, hogy előbb legyen meg az élő kő, majd azon élő kő megépíti a holt köveket. Hiszen, egyetlen egyházi építkezésre sem foglaltatik javaslat, a hol élő kövek nincsenek. Hiszen, itt van letéve az összes építkezésekről való kimutatás, hol akarunk iskolát, papilakot építeni, mindenütt vannak már élő kövek, csak hogy azok az élő kövek magukra hagyva, nem elég erősek arra, hogy azokat a célokat, melyek szem előtt tartandók, valósítani tudják. Mit tesz ez az előterjesztés? Ez az előterjesztés kimutatja, hogy az itt és ott magukra élő köveknek segítségére miként mehet az egyetemes egyház, hogy amaz élő kövek, melyek különben is veszendők, miképpen tarthatók meg. Azt hiszem, hogy az egyházi kormányzatnak legimminensebb kötelessége, hogy a gondjaira bizott lelkeket számba vegye, az élő köveket, melyek magukra gyengék, támogatásával megerősítse: ha nem ez a feladata az egyháznak, akkor nem tudom, mi az; mert, első sorban, éppen az, hogy a gondjaira bizottak el ne veszzenek és ha gyöngye a rábizott, fogja meg a kezét. tanítsa meg járni, akkor aztán, ha megerősödött, nem lesz többé szüksége a központi támogatásra; de, ha a segítő támaszt nem nyújtjuk neki, akkor az élő kövek elvesznek, és akkor hiában építettünk iskolát, papilakot. Azt mondja a tanár ur, hogy nem egyházi építkezéseket kell, első sorban, megoldásra juttatni, hanem javítani kell a papi és tanítói fizetéseket. Nézetem szerint, nem jól van felállítva a kérdés, mert az én meggyőződése az, hogy az egyháznak kötelessége, erejének korlátai között, annak a két kérdésnek megoldását lehetőleg együttesen vinni keresztül: építeni is kell és a fizetéseket is javítani kell. Később alkalmuk lesz, önöknek is meggyőződni arról, hogy az Igazgató-Tanács a maga gondjait ebben az irányban is kiterjesztette. Méltóztatnak tudni, hogy az én indítványom melyet a múlt évben az egyetemes konventen tettem, éppen a papi fizetések javítását is célozza. Hogy melyik az első, ez egy igen különösen hangzó kérdés; mert, ha van egy ekklezsia, melynek van papi állomása, de nincsen se temploma, sem iskolája, ott ez idő szerint első a templom, vagy papilak, avagy az iskola megépítése, ha pedig megfordítva áll a dolog, ott első kérdés a papi állás javítása. Tehát, ezt a két kérdést ily módon állítani szembe, egészen helytelen. Nézetem szerint, ott és abban kell esetről-esetre segíteni, a hol a szükség legégetőbb. Ez az előterjesztés kizárólag az építkezésekről szól, a másik, külön tárgysorozaton álló, a papi fizetések javításáról, tehát, az Igazg. Tanács gondoskodása minden irányban kiterjedő, egy nyomon haladó s egymást ki nem záró, hanem egymást kiegészítő. E kérdéseket egy-

mástól elválasztani, igen nehéz és helytelen eljárás volna. Azt mondja, továbbá, a tisztelt tanár ur, hogy a 180,000 forint nem lesz kamatozó tőke. Nő, t. tanár ur, ha ez így áll, nem tudom, miért építette meg az anyaszentegyház a kollegiomokat; ha ez így áll, miért építettünk templomokat és iskolákat; ha ez igaz, akkor az egyház a maga összes kötelességeinek teljesítését adja föl; mert, ha kalmár számitások szerint, leül az egyház és azt mondja: vajjon, ha kiadok 100 forintot, meghozza-e az a maga 5-ös kamatját, akkor, bizony, e kiadások nagy része elmarad. De én azt hiszem, hogy az anyaszentegyház feladata, nem ily számitásokkal járni el és azt hiszem, nincsen oly tőke, mely az anyaszentegyháznak gazdagabban kamatoznék, mint a melyet egy iskola, egy templom alapítására fordít. Az előterjesztés rendjén, gondoskodás van a felől is, hogy a tőkék pénzben számítva is meghozzák a maguk mérsékelt kamatait. Oly befektetések ezek, melyek nem uzsorás kamatokat hoznak be, de az egyesített segédforrásokból az építkezések után tényleg be főgnak folyni e kamatok a központi pénztárba, tehát, az egyházkerület közp. pénztára nem fog semmi nemű finandális veszteséget szenvedni; mert, részint az egyházkerület, részint az egyetemes egyház központi segélye alapján, a befektendő tőke-előleg kamatai fedezve lesznek.

Azt mondja a t. tanár ur, hogy ne széttöredezett segélyeket osszunk ki, hanem két, vagy három egyházközséget állítsunk egészen talpra, fordítsuk oda egész erőnket, aztán a többire majd sor kerül, idővel. A mi az egyházi építkezéseket illeti, az illető egyházközségeknek, ha keresztül vitetnek azok az építkezések, a melyek itt kontemplálva vannak, emberi számitás szerint, 50--60 évre biztosittatik ekszisztenciájuk; egyetlen egy oly segélyezés sincs ott javasolva, a melyre ez ne állana. Ez nem töredezett segélyosztás, ez a függő kérdéseknek teljes és végleges megoldása; ennél többet tenni, nem lehet. Az volna a töredezett segély, ha annak az egyházközségnek, melynek egy templom-építésre van szüksége, mely, mondjuk, 10,000 frtba kerül, aduának az idén 100 forintot, jövődöben ismét 100 forintot, akkor aztán 60 esztendő alatt föl lenne építve, de addig nincsen templom és a töredezett segély rendszere szerint, az élő kövek széttűllenek, holtakká válhatnak s a mi céljaink meg nem valósulnának, a templomok, iskolák nem olyan arányban épülnének föl, mig így: a fedezet a szükséglethez van arányosítva. A papi fizetések javítására nézve is ugyanezen elvet tartom helyesnek: ne töredezett segélyeket adjunk egymásik papnak; mert, ha egyszer-egyszer megszavazunk 80--90 forintot, mit segítettünk ez által a helyzeten? Hanem, vegyük számba az összes szükségeket és a tett javaslatok értelmében, azon állandó segélyeket folyósítsuk és a gyengén dotált papok szükségleteit fedezzük. (A tőke előállítása útján!) Itt nem töredezett segélyről van szó, sem az egyházi építkezések, sem a papi fizetések javítása által, hanem ellenkezőleg, kontemplálva van az, hogy mind az egyházi építkezés, mind a papi fizetés javításának kérdése gyökeresen megoldassék.

Méltóztatott mondani, és itt beszédében a gyanusítás hangján szólott (Szabó: Nem szóltam!), hogy itt az Igazg.

Tanács visszaéléseket követ el, hogy 46,000 forintot odaad egyetlen egyházközségnek. Biztosíthatom a tanár urat, hogy az építkezési alapból egy egyházközségnek sem adott az Igazg. Tanács ily nagy arányú kölcsönt; a legnagyobb, a mit adott, 10,000 forint. Egy 24,000 forintos tétel is van felállítva, t i ha az egyetemes konvent elfogadja és megszavazza azt, a mit tőle kérünk, akkor Brassóban egy nagyobb szabású templom építése is megoldásra fog jutni; de azt hiszem, hogy ott, egy tekintélyes nagy városban, mint Brassó, a hol a mi ev szerint reformált néptűnknek temploma nincs, mert a mi van, az nem is nevezhető templomnak, ugy felekezeti, mint faji szempontból, a szükségnek megfelelő templom építésére, melyre itt 24,000 forint van előirányozva, nem oly tulságos nagy összeg. Jól tudom, mi az, a miről a t tanár ur szólott, t. i. az, a mit a kolozsvári egyházközség nagy szabású építkezések keresztül vitelére kért és kapott, de nem az építkezési alapból, hanem a központi pénztárból és a domesticából. Boldog emléktű néhai elődöm alatt 30,000 frt. adatott a b-váralyai egyházközségnek egy jószág vásárlására és Halmágyi Sándornak egy kölcsön-összeg, de ez nem is kifogásolható, mert kellő biztosíték és rendes kamat mellett adatott; hogy ez miért lehet kifogásolható, azt nem értem. Az Igazg. Tanács lelkiismeretes kötelességének tartja a gondjaira bizott pénztárak felett való felügyeletet. Már most, mit méltóztatott gondolni, hogy az Igazg. Tanácsban latitudoekkel járnak el s az befolyásolható? Ez nem felel meg az igazságnak. A mit mond a t tanár ur, gondolja meg jobban, mert azt is mondta, hogy az Igazg. Tanács befolyásolható. Azt is mondta, hogy daraboljuk föl a központi kezelés alatt álló tőkét 18 részre, adjuk ki a traktusoknak s így eligazíthatjuk a dolgot, természetesen, az egyházkerület jóváhagyásával. Hát, ez az egyházkerületünk egész központi kormányzásában egy oly decentralizáció volna, mely egyházunk egész multjával, de merem állítani, a dolog természetében rejlő irányzatával is homlokegyenest ellenkeznek. Hát, a t. tanár ur. nagyobb bizalmat helyez a traktusok eljárásában, mint az Igazg. Tanácsban? Én azokban is megbizom, saját hatáskörükre nézve, de hogy az Igazgató-Tanács, mely a főgondnokokat, a püspököt, a kerület másik két kardinális tisztviselőjét és a választott igazgató-tanácsosokat foglalja magában, hogy oly bizalomban ne részesüljen, mint az egyházmegye, ez egy oly felfogás, a mit én magamévá nem tehetek s tiltakozom is ellene! Az Igazgató-Tanács egyetlen egy építkezési kölcsön-összeget sem utal ki, melyhez a traktusok fölterjesztése meg ne történjék. Ugy gondolom, hogy egy oly kérdés tovább fejtegetésével, mely felett az egyházkerületi közgyűlés napirendre tért, nem fárastom tovább becses figyelmüket. Kérem az Igazg. Tanács javaslatának elfogadását. (Általános, hosszas helyeslések.)

Szabó Samu: Személyes kérdésben szólalok föl. Nem hiszem, hogy szavaimban bárki is gyanusítást lásson. De a legvégén kimondom most is, hogy egy protestáns felekezetnél egy oly nagy összeg kiosztása, bizonyos függésbe hozza az alárendelteteket, a mit én az egyházkerületben nem tartok helyesnek és kimondottam azt is, hogy az Igazg. Tanács hivatásának nem ezt, hanem az ellenőrzést tartom. Hogy a

legvégén kezdjem, kimondtam, hogy az egyházkerületek (megyék, megyék!) vannak hivatta ezek felett határozni, az építkezések szükségletei és saját pénzeik felett; mert, minden egyházmegyének van pénzalapja. (Nincsen!) Én a rendelkezésnek és a szükséglet meghatározásának kérdését vettem föl. Indítványomat a következőkben olvasom föl. (Olvasa indítványát.) Ily természetű fontos dolgot kinyomtatva, szét kellene osztani, hogy a tagok tájékozva legyenek a felelől. Azt hiszem, hogy elég világosan fejeztem ki magam, midőn azt mondtam, hogy mily fontos az iskolák ügye és hogy ezek egyenlő sürgősségűek az építkezésekkel. Hogy, ha ezt nem veszi tekintetbe az Igazg. Tanács, akkor az egyház szenved általa. A töredékes kifejezés nem arra vonatkozik, mint a mire a püspök ur azt magyarázta. Azért tartom helyesebbnek, hogy a hol igazi szükség van, ottan kell segíteni. Lehetne még többet szólni ezen ügyhez, de indítványomat beadva, szükségtelennek tartom. Kérem annak elfogadását.

Elnök, föltevén a kérdést, a túlnyomó nagy többség az Igazg. Tanács javaslatát fogadja el s így Szabó S. határozati javaslata elesik.

A titkár olvassa az Igazg. Tanács előterjesztését az egyházkerület és az Erdélyrészi Magyar Közmívelődési Egyesület között kötendő szerződés ügyében, az ismeretes közös megállapodás pontjait elfogadásra ajánlva; kéri a felhatalmazást, hogy az egyes segélyezésekre nézve az egylettel a szerződést megköthesse. (Általános helyeslés.)

Szabó Samu: Elfogadom részemről is, csak egy csekély pótléket vagyok bátor hozzá tenni. (Olvasa.) „Kerületi közgyűlésünk idő közben meggyőződést szerezvén arról, hogy mult évi jegyzőkönyvének 38 száma alatt hozott határozata, téves tájékoztatás alapján hozott: örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy az EMKE iránt hazafias segélyezéséért elismerését és köszönetét kifejezze.“

Elnök: Ez iratot, miután benyújtott, átveszem, elnöki kötelességemhez képest; de előre is kijelentem, hogy miután ebben az foglaltatik, hogy mult évi közgyűlésünk, az Igazg. Tanács előterjesztésére, tévesen informáltatva, határozott, a kérdés, ha szükség lesz rá, csak külön tárgyalás után, a tévedés fentorgásának s a netaláni téves informáló egyéniségének kiderítése alapján lesz eldönthető. Most a Szász Béla uré a szólás joga.

Szász Béla: Személyes kérdésben szólok. Méltóztatnak tudni, hogy a Közmívelődési Egyesület és az erdélyi ref. egyházkerület között létesítendő szerződés ügye már mult közgyűlésünk alkalmával elő volt terjesztve és az Igazg. Tanács rendeletére az ügyállás előadója csekély személyem volt Ehhez képest, miután ez indítványban az foglaltatik, hogy az egyházkerületi közgyűlés a mult alkalommal e tekintetben meg volt tévesztve, e szerint a megtévesztő, mint az Igazg. Tanács megbízott előadója, csak is én lehettem, A mélt. elnök ur kijelentése és a t. közgyűlés imént elhangzott zajos helyeslése lehetővé teszik számomra, egyszerűen csak is annak kijelentésére szorítkoznom, hogy a felszólaló ur indítványának ez az állítása alaptalan rágalom.

Szabó Samu: Ez az alaptalan rágalom kifejezés oly

súlyos szó, a mely, nézetem szerint, ha én rám vonatkozik, és ha az a kifejezés, melyben az indítvány téve van, azt teszi, hogy Szász Béla itt az egyházkerületet tévútra vezette adataival és én őt rágalmazom, akkor ez további eljárást és elintéztést váró dolog. Birok én is annyi tapintattal és belátással, hogy ez esetben tudjam, mit tegyek. Méltóztatnék a közgyűlésnek elhatározni, hogy ezen kifejezésben az foglaltatik-e, a mit Szász Béla kivont belőle?

Elnök: Az Igazg. Tanács előterjesztése ellen felszólalás nem történvén, kimondom a határozatot, hogy a közgyűlés egyhangulag elfogadta. (Helyeslések.) A mi a Szabó tanár ur határozati javaslatát illeti, a fölött tüzetes tárgyalás nélkül szzvasztást elrendelni, nem lehet. Mindenek előtt, tehát, arra kérem a t. közgyűlést, méltóztatnék az iránt nyilatkozni: ha kívánja-e a beadott javaslatot tárgyalni? Kérem azokat, kik Szabó S. ur határozati javaslatát tárgyalni kívánják, álljanak föl.

(Nem áll föl senki)

Elnök: Az ügy be van fejezve, következik az ujan választott köztörvényszéki bírák felesktése. (Nagy Sámuel és Váró Ferenc ünnepélyesen leteszik az esküt)

A titkár előadja az Igazg. Tanács javaslatát, mely szerint a központi alapokból járó rendszeres segélyek jövőre, a megfelelő tőke 32 év alatti előállítására érdekében, csak is 1½ % befizetése ellenében adhatók, ez elv értelmében, az összes rendszeres segélyek revizio alá levén veendőek.

A közgyűlés a javaslatot vita nélkül emeli határozattá.

A titkár előadja az Igazg. Tanács kérését, hogy hatalmaztassék föl a közgyűlés nevében az egytetemes konventhez intézendő javaslat fölterjesztésére az országos közalap rendszeres évi járadékaival feljavítandó papi állomások kimutatása ügyében, miután a konvent által berendelt s az egész egyházkerületre kiterjedő e kimutatások, némely egyházmegye hanyagságából, teljesen még be nem érkeztek s így az Igazg. Tanács nem volt abban a helyzetben, hogy e fölterjesztést már e közgyűlésre beadhassa. az egytetemes konvent következő ülészakáig pedig közgyűlésünk immár nem nyilatkozhatik.

A közgyűlés egyhangu határozattal adja meg e felhatalmazást.

A titkár olvassa az Igazg. Tanács véleményét az egytetemes konvent ama bizottsági munkálatára, mely az országos közalapról adandó kölcsönök ügyében alkotandó szabályrendelet tervezete. A közgyűlés magáévá teszi az Igazg. Tanács véleményét.

Elnök, a szavazatszedő bizottság jelentése alapján, enuncijálja a következő választásokat: a deézi egyházmegye főgondnoka br. Bánffy Ernő; a nagy-enyedi egyházmegye algondnoka gróf Bethlen Bálint; a széki egyházmegyéé Gáll Gyula; a zilahi kollegium főgondnoka br. Wesselényi Béla, s ugyanottani algondnok id. Dull László. (Éljenzések)

Az elnök bemutatja a deézi egyházmegye kérését, hogy arra az esetre, ha főgondnokául volt algondnoka: br. Bánffy Ernő választatnék meg, fogadja el a közgyűlés az így megtrúlt algondnoki állásra a beterveztett kandidációt s

ejtse is meg a választást. A közgyűlés a kérést teljesíti s a szavazás idejéül a d. u. 2 – 5 órák közét tűzi ki.

A titkár előterjeszti az Igazg. Tanács véleményét a konventnek, az egyetemes papi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézet szabály-tervezetére.

Nagy Domokos: Sajnálám, ha ezen minket, papokat, annyira érdeklő dolog felszólalás nélkül tétetnék félre. Éppen azért, mert nagyon érdeklődöm iránta, bátor vagyok, hozzá szólni, mert ily nagy fontosságú nyugdíj-intézményt megalkotni, csak felületesen, minden alapos számítás nélkül, nem lehet s ennek teljesen napirendről való levétele minket nagyon elszomorítana. Mi bizunk azokban, a kik a konvent tagjai, hogy azok fel fogják használni bizonyára befolyásukat és oda fognak hatni, hogy a papi nyugdíj-intézet megalkotassék mielőbb és az egyházkerület által hangoztatott elvek alapján létesüljen. Én, tehát, elfogadom a javaslatot, azon reményben, hogy a papi nyugdíj-intézet nem fog még hosszasan időn keresztül vajudni.

Szász Béla: Megnyugtathatom az igen tisztelt tagtárs urat, mert egyházi törvényeinkben a közalapról szóló fejezet kötelességévé teszi az egyetemes konventnek, hogy egyetemes papi nyugdíj-alapot létesítsen. Az ügy, tehát, nem konventi képviselőink jóakarától függ, hanem megoldását a törvény parancsolja.

Az elnök felszólítja Bartalus Jánost, a romániai miszszioi egyházmegye esperesét, esperesi esküjének letételére. (Az ünnepélyes eskü-letétel megtörténik. Éljenzések.)

A titkár olvassa az Igazg. Tanács javaslatát, hogy a romániai miszszioi egyházmegye házassági törvényszéke, kivételesen és az egyházközségek szétszórtságára tekintettel, öt bíróval is ülésezhessék.

Bartalus János: A moldova-oláhországi egyházmegye területe akkora, hogy a két végpont 800 km-terre esik egymástól. Megtörtént, hogy az ország egyik szélén lakott egy válóperes, a bírák meg a másik szélén s ha az öt bíró közül egy nem jelent meg, akkor a válóperes ügyét el kellett halasztani s azok a nagy útat hiában tették meg. Én azt hiszem, hogy három bíró is hozhat érvényes határozatot, főképp, ha tekintetbe vesszük, hogy a miszszioi egyházmegyében csak hat választott bíró lakik. Már most, ha azok valamelyike beteg, vagy más ok gátolja a megjelenésben, akkor nem lehet határozni. Továbbá, a házassági törvényszéki bírók eddig sem útiköltséget, sem osztalékot nem kaptak a begyűlt díjjakból, mert a begyűlt díjak a bukaresti egyház pénztárába folytak be, a bírók pedig egészen ingyen jelentek meg a házassági törvényszéken és hoztak ítéletet; ezen az újabb időben változtattunk s bár az egyház felszólalt az ellen, hogy az ő jövedelmi forrása annyira megcsorbítottassék, az egyezés úgy jött létre, hogy a befolyt összegnek egy része fordítottassék a direktor és a jegyző útiköltségeire, a többi az egyház pénztárába. Megtörténhetik, hogy mind az öt bíró összejön, de megtörténhetik az is, hogy háromnál több nem jöhet össze, ezért ajánlanám (n a 3 bíró elfogadását, azért is, mert ezen egyházmegyének önkormányzati joga van, miért ne hozzon ez oly szabályokat, melyek reá nézve a legüdvösebbek.

Szász Domokos: Az egyházi törvények szerint, a házassági törvényszéknek vannak hivatalból tagjai és választott tagjai. A hivatalból tagja az esperes, direktor és az egyházmegyei főjegyző, ezen hivatalos személyzetnek szükségképpen ott kell lenni, mert ezek nélkül nem is tarthatnak törvényszéket. Már most, ha az egész házassági törvényszék létszáma három tagban állapítatik meg, akkor a romániai válópereket csak ezen három hivatalos személy intézi el; de ez nem lehet, a mellett még két kultagnak, a mi minimum, jelen kell lenni. Tehát, a bukaresti egyház/község kebeléből még meg kell választani két tagot s így meglesz a létszám. Ez, azt hiszem, elég tekintettel van a romániai egyház viszonyaira, midőn hét tag helyett öt tagban van a létszám megállapítva.

(Folytatása következik.)

A sz.-udvarhelyi kollegium felszen- telő ünnepélye.

Két éven át majdnem szakadatlanul folyt a munka s ma a Hargita lábánál az udvarhelyi tanoda megújított és magasan emelt falai messziről hirdetik, hogy egygyel ismét szaporodott a korszerűen berendezett s valódi kulturális és hitfelekezeti miszsziót teljesítő tanintézetek száma. A régi roskadozó épület helyén egészen modern stýben épült palotaszzerű kétemeletes iskola áll. A tudomány ezen megifjodott csarnokát avatták fel s adták át ünnepélyesen rendeltetésének Szász Domokos, püspök és Szász Gerő, közjegyző, erdélyi egyházkerületünknek az a két szerencsés férfia, kiknek nevéhez lesz kötve egyházi és iskolai életünk örvendetes fellendülésének minden nevezetesebb eseménye.

A kollegiumi Előljáróság az ünnepélyt október 14-ikére tűzvé ki, 13-ikán délelőtt 10 órakor a polgári és városi zenekar hangjai mellett robogott be a püspököt és a kíséretében levő többi vendégeket szállító vonat. A hatóságok, a egyházmegyei papság, a kollegiumi Előljáróság és tanári kar élén Gyárfás Domokos kollegiumi és egyházmegyei főgondnok, rövid, lelkes beszéddel üdvözölte a kupéból kilépő népszerű püspököt, ki meleg szavakkal köszönte meg a szívélyes fogadtatást. A nagyérdemű főgondnok diszmagyarba öltözötten, daliás természetével festői alak volt. Örömtől sugárzó arccal és a nagy néptömeg folytonos éljenzései között vezette saját fogatához a főpásztort, hogy szállásra, Sebesi Ákos helybeli gondnok-társa lakására kísérje, mint előre meghívott vendéget. A céhek zászlókkal és zeneszó, meg barangzúgás közt indultak a város felé, ezeket követték a kocsik, köztük legelső a polgármesteré, ezután haladt a püspöké, melyet még huszonkettő követett vendégekkel megrakottan. Az új kollegium-épület, minden ablakán nemzeti zászlóval diszitve és a kapuja előtt felnyúló diadalíval gyönyörű látványkint tárult a közeledők szeme elé. A bejáratnál a sorfalat képező tanulók csoportjától körülvéve, Zajzon János köztanító csinos beszéddel fogadta az ifjuság nevében, mit püspök ur ő méltósága szép válaszszal köszönt meg, melyet a kollegium ablakait ellepő női közönség is nagy érdeklődéssel és gyakori éljenzéssel hallgatott végig. A hullámzó néptömeg alig oszlott szét s már megindultak a tisztelgő testületek: a fő-

Folytatás a mellékleten.

ispán, vármegyei tisztség, kir. törvényszék, városi tanács, a realiskola tanári kara. az udvarhelyi egyházmegye papsága, Gyárfás Domokos főgondnok vezetése mellett, a kath. főgymnázium tanári testülete, a ref. egyházközösség, a segesvári ref. ekkleziás képviselői és végül, a kollegium Elöljárósága és tanító-testülete ugyancsak Gyárfás D. főgondnok által vezetve. Főtiszteletű püspök ur az üdvözlő beszédek mindenikére tudott mondani valami szépet, valami érdekeset, vagy megnyugtatót. Még ebéd előtt viszonzta a látogatást a hivatalok főnökeinél.

Délután 2 órakor Sebesi Ákos koll. algondnok ur vendégszerető asztalánál szűkebbkörű ebédre hivatalosak voltak a püspökön, közjegyzőn s dr. Szász Béla ig.-tanácsoson kívül, Gyárfás D. és Nagy Lajos főgondnokok, Kassay F. Ignác, polgármester, Feleki Miklós színművész, a kollegiumok igazgató-tanárai és Solymosi István esperes, meg a püspöki titkár A házi asszony, Sebesiné ő nagysága, lekötelező szíveséggel fogadta vendégeit és gazdagon ellátta őket. A házigazda a püspökre, a püspök a kedves modoru, nyájas háziasszonyra emelvén poharat, fél ötkor a társaság a kollegiumba ment, hogy új helyiségeit megtekintse. Itt már a nagy közönség várta a főpásztort. kit az intézet, kapujánál a tanári kar élén, az igazgató üdvözölt s felkérte az új épület megtekintésére. Erre belépett az udvarra; a négyszögbe felállított ifjuság viharos éljenekkel köszöntötte a püspököt, mi alatt az igazgató kalauzólása mellett a tanulók sorait körüljárva s többeket közülök megszólítva, a felső emeletre ment, követve az iskolák és egyházmegyék képviselőitől, hogy az épületet megszemlélje. Megnézte a tantermeket, a lakószobákat, szertárakat, az udvart, könyvtárakat, a butorzatot, szóval mindent megvizsgált. Másnap az igazgatónak így nyilatkozott „Mindenek ékesen és jó rendben valának!”

Este 7 órakor nagy néptömeg gyűlt össze a templom előtti téren, melyet ekkor már a gyönyörűen kivilágított kollegium-épület fénytengere árasztott el. 180 fáklya, ugyanannyi tanuló kezében, s a harsogó zene óriási népcsoportot vonzott maga köré. mely hatalmas menetté alakulva, a legszébb rendben vonult a püspök szállásához, hol Solymosi Endre tanár szép, hatásos beszéddel üdvözölte őt, megköszönve, hogy előljárósági meghívásra kész örömmel eljött egy századokra szóló szép ünnepély megtartása céljából. A főpásztor meghatottan válaszolt, meleg hangon köszönné meg a kiténtetést melylyel a város közönsége elhalmozta úgy most, mint más alkalommal. Örömet fejezte ki a fölött, hogy e városban a hitfelekezetek egymással jó viszonyt tartanak fenn, hogy a közönség a ref. kollegium fölszentelését nem egy felekezet, hanem az egész város és vidék ünnepének tekinti. Gyönyörrel emelí ki a testületek, tanárok és az ifjuság hazafias szellemét. Végül, az ifjusághoz szólott, buzdítván a mult emlékeinek tiszteletben tartására és minden magyar ember legelső, legszentebb kötelességének betöltésére: a hazaszeretetre.

A riadó éljenzések által meg-megszakított beszédek elhangzása után, emelkedett hangulatban oszlott szét a közönség, hogy a színházban és az ismerkedési estélyen ismét találkozzék. Ábrányinak „Végrehajtó” c. vigjátéka került színre, Feleki Miklós közreműködésével, ki eljött ezen ünne-

pélyre az alma mater iránti kegyeletről, hogy háláját még egyszer kifejezze azon iskola irányában, melynek mai szép állását első sorban köszönheti. A Gerőfy-társulatával rendezett ezen diszelódás jövedelméből 20 frtot a kollegiumi kórház-alap javára átadott Feleki ur az igazgatóságnak. Színház után a Koronkay-féle vendéglőben kedélyes ismerkedési estély volt, melyen maga a püspök is részt vett.

Október 14-én, vasárnap, délelőtt 10 órakor kezdődött meg a felszentelő-ünnepély a kollegiummal átellenben fekvő templomban, melynek legkisebb zuga is szorongásig tele volt. Ott láttuk az Igazgató-Tanács képviselőiben dr. Szász Bélát, br. Kemény Béla egyházm. főgondnokot, Ugron Jánost, Bartha Sándort, Horváth Lászlót, br. Gamera Gusztávot, Pap Jánost, Tibád Antal orsz. képviselőt, Feleki Miklóst, Dózsa Dénes, dr. Török István, Váró Ferenc, Bedőházi János koll. igazgatókat, Bihari Sándor, Szathmári Ákos, Szilágyi Gyula tanárokat, mint az illető testvér-kollegiumok képviselőit, Sylvester Domokost, Borbáth Pált, Solymosi István és Zajzon Mihály espereseket, Révai Pál és Bedő Ferenc jegyzőket, Kelemen János, Nagy Sándor, id. Gönci Lajos, Jancsó Ferenc, Demes Péter, Veres Ferenc lelkészeket s ezeken kívül az udvarhelyi és erdővidéki egyházmegyéből mintegy 30 lelkészt és tanítót; a helybeliek közül Dániel Gábor főispánt, dr. Szabady Ferenc főorvost, dr. Solymosi Lajos realisk. igazgatóhelyetteset, dr. Török Albert alispánt, Flórián János törvysz. elnököt, Ugron Gábor orsz. képviselőt, dr. Mezei Ödönt, Soó Gáspár h. igazgatót, dr. Ráckövi Samut, Szabó Dénes járásbíró, Diemár Károly kir. ügyészt, Sándor Mózes tanfelügyelőt, Kéuosy Béla főjegyzőt, Kassay F. Ignác polgármestert, Holzschuch Lajos alezredest, Maetz Károly főmérnököt, Gyarmathy Ferencet, Bodor Pált, Solymosi Jánost és Lajost, továbbá Létz Károlyt a kollegium építőjét, Szén András pallérral, Barabás József tanárt, a keresztúri unit. gymn. képviselőjét. stb. stb.

Táviratban gratuláltak: Báró Kemény Gábor, főgondnok Ajnácskőről: „A távolban is közel voltam és kértem az egek urának áldását. A tudománynak szentelt intézetet áldja meg az Isten minden jótkal. (15-én érkezett). Dr. Felméri Lajos Kolozsvárról: „Megifjodott kollegiumunk éljen és virágozzék sokáig hazánk javára. Benkő Gy. volt tanár „A rózsabokor vivot, crescat, floreat.“ Kovács Dániel az idéni közgyűlésen választott rendes tanár Hajduböszörményből: „Ünnepléstükre én is áldást kívánok, szívből Önökkel ünneplek.“ Kovács Gábor kir. főmérnök Fogarásból stb. Levélben fejezték ki jó kívánataikat: a zilahi kollegium előljárósága, dr. Ballagi Géza a sárospataki akadémia igazgatósága nevében, a rimaszombati prot. főgymnasium igazgatósága a nagykőrösi tanító-képezde, az Országos középiskolai tanár egyesületi Közlöny szerkesztősége, dr. Hegedüs István egyetemi tanár stb.

A templomban tartott ünnepély két legfényesebb pontja Szász Domokos felszentelő imája és Szász Gerő közjegyző alkalmi beszéde volt. A püspök nagyhatásu remek imája után, Szász Gerő Dávid 84-ik zsoltárának első versét vette textusul: „Mely igen szerelmetesek a te hajlékaid, Zebaót, oh seregeknek ura!” Ennek az arany tollal írt beszéd-

nek csupán tartalmát említjük meg, mert a nagytiszteletű szerkesztő-szerző ur ceruzája — szokása szerint — kiméletlenül kitörli mindazt, mit működéséről elismerőleg írnak lapjába. Az ifjuság nevelő intézeténck felszenteléséről levén szó, a szónok saját ifjuságának édes emlékeit vette fel bevezetésül s fejtegeté, miként bocsátják a szülők féltő, ápoló gondjaik közül gyermekeiket az iskolák kebelébe. Majd a gymnasium céljai felől elmélkedve. három célt, három eszmét domborított ki elmélkedésében: a humanismust, a hazaszeretetet és a vallásosságot.

Az ünnepély templomi része alatt a tanuló ifjuság zene- és énekkara működött, Soly mosi Endre tanár lelkes vezetése alatt szépen, szabatosan Huber K. „Fohász”-ának soloját Bucó Lajos V o. tanuló oly csinosan éneklé. hogy tiszta, kedves hangjával az oszló közönséget magával ragadá, megállítá.

A programm utolsó hat pontja a kollegium új nagy termében a templomból átment nagy közönség előtt folyt le. Nagy Lajos törvényszéki elnök és koll. főgondnok, az előljáróság részéről, általában a felekezeti intézetek, de kivált a sz.-udvarhelyi kollegium jelentőségét fejtegető szép beszédet tartott. (A szép beszédet egész terjedelmében közölni fogjuk. Szerk.)

Gönci Lajos igazgató-tanár az intézet multját s az építés részleteit feltáró értekezését olvasta fel. Az iskolát 1670-ben alapította Bethlen János, I. Ápaffy Mihály erdélyi fejedelem kancellarius a azon ezer darab arannyal, mely Lázár Imréhez eljegyzett, de váratlanul elhunyt Zsófia nevű leányának nászajándékát kell vala, hogy képezze 1768-ban Kis Gergely lett tanára, ki aztán közadakozásból felépíté a kétemeletes négyszögben álló iskolát, a 2-ik emeletet, igaz, csak padlás szobákkal, hogy annál kevesebbe kerüljön. Br Daniel fő-, Kerekes P. és Ferenci Pál algondnokok voltak neki nagy segítségére. Elhatározták, hogy bolt-hajtásra és nem gerendákra építnek, mivel így csak kevéssel fog többbe kerülni, de az épület annál szilárdabb, állandóbb lesz. A főkonsistorium tervöket 1770 ben helybehagyta, sőt a maga részéről is több száz forintot szavazott meg az iskola-építés költségeire. Végül is, gyűjtést kellett Kis Gergelynek indítania a főkonsistorium megbízásából, hogy az épületet 1772-ben befejezhessék. A Kis Gergely korszakalkotó működése végleg megalapítá az iskolát. Az osztályok száma kiégszült, a tanulók évről-évre szaporodtak elannyira, hogy e század elején már alig fértek az iskolában. Ekkor az épület nyugati feléhez szárnyakat akartak építeni, terveket is készítetttek rá, de az soha sem valósulhatott meg pénz hiánya miatt. A főépület megnyujtása helyett néhány földszinti szobát építettek a hátulsó udvaron, melyeket néhány évvel ezelőtt bontatott le az Előljáróság, mivel roskadozó állapotban voltak.

Az állami reáliskola is főállíttatván e városban, ez hatalmas versenyre hívta fel a más két felekezeti iskolát; a természettudományok sikeres taníthatása érdekében is áldozatot kellett hozni. Nem volt sem alkalmas szertárhelyiség, sem lakó szoba, sem tanterem, sem tanszék elegendő. A lakószobák ablakai kicsinyek, a feljárók szűkek, a padlás-

szobák meg éppen használhatatlanok valának és a closette messze a hátulsó udvaron, 1880-tól kezdve, midőn a pénz-alapok évi fölöslegeket adtak állandóan, komolyabban és egyre sűrűbben kezdettek foglalkozni az építés kérdésével. 1884-ben a tervet is megkésztették. 1885-ben már építő-anyagokat is szerezgettek, mignem 1886-ban a felső hatóság engedélyét is megnyervén, megtették a szükséges intézkedéseket a 36,000 frtban megállapított építési terv kerestül vitelére nézve. Áprilisban már megkezdődött a munka; a régi feljárók (lépcső-házak) helyébe újakat csináltak, megépítették a closette alapfalait; június közepén lebontották a régi 2-ik emeletet s október elején már az új felső emeleti szobákban folyt a tanítás. 1887-ben a külső vakolás és díszítés, a földszinti és első emeleti összes szobák ablakainak tervszerű megnagyítása és falainak újra vakolása is megtörténvén, befejeztetett a két évig tartott építkezés.

46 helyiség van a restaurált épületben, melyek közül a 2-ik emeletiek bármelyik fényes berendezésű állami iskolának díszére válnának: nagyok, magosak, világosak, jól szellőztethetők. A megtörtént átalakítások után a többiek is teljesen megfelelnek reudeltetésüknek. A lakószobák, melyek vas-ágyakkal, fiókos asztalokkal, mosdó-szekrényekkel és lámpákkal csinosan fel vannak szerelve, és az osztálytermek az emeleti részen fekvén, kivétel nélkül jók, egészségesek. Négy lakószoba, éppen a legjobb helyen, t. i. a 2 dik emeleten, kissé zsufoltnak látszik, de csak látszik, mert ezekben aránylag nagyobb úrtartalom esik így is egy lakóra. mint pl. az első emeleten, s az a pár ágy, mely egymás mellé került szükségből, deszkával el van választva egymástól. Ezen szobáknak nagy előnyük az is, hogy ugyanazon muggántanító összes tanítványai együtt lakhatnak bennök. A closette minden sorról hozzáférhető. Van alkalmas könyv- és szertári helyiség az épületben, nem hiányzik a rajz- és természettudományi terem sem. A feljárók most elég tágasak, kényelmesek. Szóval: irigyelhetnők, ha nem találnók örvendetesnek gyermekeink szerencsését, hogy most ők járnak iskolába és nem jó magunk.

Mindez ugyan többbe került, mint tervezve volt, mert 45,000 frtra megy a kiadás anyagra, kőmives, ács, lakatos, asztalos, bádogos és üveges munkákra. Fővállalkozónk a segsvári Létz-testvérek voltak, három ajánlattevő közül meghíva, az ács és kőmives munkákra. A más kettő helybeli cég. Az anyag beszerzése, a téglavettetés, felügyelet és ellenőrzés pontosan és nagy lelkiismeretességgel volt teljesítve, mi által Félégyházi Antal tanár, mint gazdasági felügyelő, maradandó érdemet szerzett magának. Elismerés illeti Illýs István senior buzgóságát is, melylyel az építés ideje alatt megbízásaiban eljár.

Szasz Domokos püspök, gyönyörű áldása zárta be a szép ünnepélyt, mely örökre emlékezetes lesz. szívet emelő szavakban fűzvén áldását Gyárfás Domokos főgondnok érdemeihez, ki több, mint félszázad óta, szolgálja egyházát, hazáját, mindig meleg érdeklődést tanusítva az egyházmegyék és ezen főtanoda ügyei iránt, melyeket oly régen és anynyi odaadással szolgál. Az ősz főgondnok könnyekben lábbadozó szemekkel hallgatta a megindító szavakat, mert ő új Simeon-

kint mondhatta volna a kollegium felszentelése előtt: „Ha most meghalnék, el nem érve, Mit szivem oly forrón remél, Nem tartanám hosszabbnak életemet. Mint egy kimuló kisedét.“ Megérte az örömnapot, a kollegium fel van szentelve, és most, ha nem volna testben, lélekben még oly fris, eleven, imádkozhatnék illetéknéppen: „Uram, bocsásd el a te szolgádat, mert elvégezte, a mi reá bízott.“ Megáldotta a többi gondnokokat, a tanári kart, a tanuló ifjúságot, az új épületet, hogy éljenek, virágozzanak és maradjanak fenn az egyház és a haza javára, boldogítására.

Délután 2 óraker 150 teritékű közébed volt a Schnapek-féle vendéglőben. A szép pohárköszöntők egész áradat: foglalkoztatá ebéd alatt a derült hangulatu társaságot. Legelőbb Gyárfás Dom. mondott felköszöntőt a királyra és uralkodó házra, Szász D. püspökre, majd a püspök köszöntötte fel kenetteljesen Gyárfás főgondnokot; Nagy Lajos főgondnok, az áll. Igazg.-Tanácsra és annak egyik jelen levő érdemes tagjára, dr. Szász Bélára, Szakács Mózes gróf Csáky vallás- és közokt. miniszterre, Bihari Sándor Dániel Gábor főispánra, Dániel Gábor a különböző hitfelekezetekre, Gyárfás D. a püspöknére, Török Albert, alispán, Szász Gerőre, dr. Szász Béla Nagy Lajos főgondnokra, Szász Gerő Sebesi Ákos, alispánokra, Gönci Lajos igazgató az egyházmegyék és az iskolák képviselőire, Szilágyi Gyula Török alispánra, Gyárfás D. a tanári karra, majd a hadseregre, az építő mesterre s Maetz Károly mérnökre, dr. Török István a városi tanácsra, Váró Ferenc Feleki Miklósról, mint a sz.-udvarhelyi kollegium volt növendékére, Bod Károly a szülőkre, Dózsa Dénes a törvénytudomány elnökére, Florián Jánosra, Florián elnök a kollegium gondnokaira, és tanáira stb. stb. emelték poharaikat.

Az élénk társaság 6 óraker oszlott szét; de újból összegyűlt a rögtönzött jótékony célú estélyre, mely a városház termeiben tartatott este 8 órától kezdve és 58 frtot jövedelmezett a kifizetett célra. Alkalmi költeményt szavalt Erdélyi Béla VIII. o. tanuló, Kis Kata k. a, ki szülővárosába az ünnepély kedvéért jött haza, Kis József „Simon Judit“ című költeményének gyönyörű elszavalásával, művészi előhaladásának öröndetes jelét adta; Feleki Miklós Petőfitől ezeket szavalt: „Ambrus gazda“ és „Falu végén kurta kocsmá.“ Németh Sándor szabad előadást tartott. Ezután táncra kerekedett a jókedvű fiatalság és táncolt reggelig. Itt is megjelent a püspök, egyházker. közjegyző, főispán, a kollegium gondnoki kara, alispán s a város és vidék sok más előkelősége.

Igy ünnepelt a sz.-udvarhelyi ref. főtanoda, új épületében korszerűen berendezve, hogy mint az eddigi századok, úgy az ezutániak is felekezeti s nemzeti előhaladásunk és közmívelődésünk szolgálatának legyenek szentelve.

Okt. 15 én reggel a tanári kar búcsut vett a püspöktől és a közjegyzőtől, megköszönve szives fáradozásait s azután Sebesi Ákos gondnok és Solymosi Endre tanár kíséretében, kocsin elutaztak Sz.-Udvarhely városából, melynek oly szivesen látott s méltán ünnepelt vendégei valának.

G—s.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Emberbaráti cselekedet. Folyó hó 11-én Szász-Lekencén járva, a vendéglőben egy asztal mellett több úri ember ült s közöttük tekintetes Fehérvári Károly úr is. Hallám, hogy az állomását csak most elfoglalt szász-új-ősi lelkész. Imre István úr panaszkodta, hogy mily takarítatlan s kiterjedt ablakokkal várta egyháza gondnoka s hogy semmi képét nem gyűjtött be; holott az egyházmegye esperese szigoruan elrendelte a papiház kitakarítását, a telek rendbeszedését s jelenben, míg az espereshez tett jelentése folytán a kellő intézkedés nem fog megtörténni, nincs mit egyék ő és családja, s megfáznak gyermekei Fehérvári Károly úr azonnal felhívta nevezett lelkész urat, hogy küldjön hat zsákot sárvári malmába s onnan hozasson el 3 zsák búza-, 3 zsák törökbuzalisztet, tehát nem kevesebbet, mint 30 véka gabonát, s hogy gyenge szállásán, mely jövőben újjal fog kicseréltetni, meg ne fázzanak gyermekei, küldje el hallgatóit, ugyancsak sárvári erdejébe, honnan 25 □ méter száraz hasított cserfát vitessen haza. E szép ajándék gondolám. S később hallottam meg, hogy Fehérvári Károly úr egyházmegyei gondnok s ezen tette csak folytatása a többi hasonló tetteinek. Ez év nyarán is tett ígéretet az ősi egyháznak, hogy építkezéseikhez 30 szál cserfát ad, melynek értéke 90 frtot tesz; adott a taci egyháznak alig egy éve 20 frtot, az egyház által meghatározandó célra; a szász-cegői és szász-új-ősi iskoláknak 10—10 frtot földabrosz vásárolhatására, s csaknem minden egyháza a n.-sajói egyházmegyének, jó szívének nemcsak tetteibe részesített. Nevezett gondnok úr nemcsak névleg gondnoka egyházmegyéjének, mint számosan mások, kik e tisztelet megnyerni, szeretik, de gondnokságuk alatti egyházak és egyházi szolgák bajjaival nem sokat törődnek: de őt ott lehet látni mindent, a hol baj, nyomor van, a hol segítségre van szükség s nem csak szóval, de tettel beszél. Adjon isten sok ily gondnokot egyházmegyénknek, hogy szegénységgel küzdő egyházi szolgálóink élvezhessék nemes szívének tetteiben nyilvánuló érzelmeit; s az idegen ajku és valású községek közzé beékelt egyházi anyaszentegyházunknak sokáig számíthassák gondnokaik sorába. Mezőség.

== Előfizetési felhívás. Midőn boldogult atyám, Révész Imre, kiadatlan egyházi beszédeinek közre bocsátására kísérletet teszek, két irányban vélek köteleességet teljesíteni. A boldogult ugyanis többször nyilvánítá azon szándékát, hogy eredeti egyházi beszédeinek 1870-ben két kötettel megkezdett közrebocsátását folytatni fogja. E szándék, azonban, nem nyerhetett valósulást, közbejött másnemű teendői, főképp a „Figyelmező“ szerkesztése, majd gyakori betegeskedése, végre váratlan halála miatt. Az ő akaratát teljesítem tehát, midőn hátramaradt egyházi beszédeit közrebocsátom. De másfelől a protestáns, közelebről a református lelkész karnak s egyházi irodalomnak vélek szolgálatot tenni, midőn e nagybecsű szellemi hagyatékot nem hevertetem szekrényem zárai megett, hanem átadom a nyilvánosság használatára, minthogy eredetileg különben is oda volt szánva. Több indokolásra, vagy ajánlásra Révész Imre egyházi beszédeivel szemben, azt hiszem, nincs szükség. A kik hallgat-

ták az ő beszédeit, vagy birják és ismerik az eddig kiadottakat, bizonyára ez alkalommal sem fogják becses pártolásokat megtagadni. Egyelőre három 10—10 ives kötet közrebocsátását tervezem, még pedig az első kötetben halotti beszédeket és orációkat (ez utóbbiak nagy részét a hozzájuk írott imákkal), a másodikban ünnepi és alkalmi, a harmadikban közönséges egyházi beszédeket fogok adni. A mennyiben az egyik kötet talán valamivel kevesebb lenne 10 ivnél, ki fogja pótolni a másik. Előfizetési ár egy kötetre 1 frt. 20 kr., mind a három kötetre 3 frt. 20 kr. A bolti ár magasabb leend. Az előfizetők bérmentve kapják a munkát. Az előfizetési összeget f. évi december 20-ig kérem nevem alatt Pápára küldeni. Az első kötet 1889. febr. 1, a második május 1, a harmadik augusztus 1-re fog megjelenni, ha t. i. annyi elő-

fizető jelentkezik, hogy a nyomtatást megkezdhetem. Pápa, 1888 október 20. Révész Kálmán, theol. akad. tanár.

== **Meghívó.** Sepsiref. egyházmegyei t. paptársaimat ezennel van szerencsém a f. évi nov. 7-én délelőtt 10 órakor S.-Szt.-Györgyön, a Székely-Mikó-tanoda nagy termében tartandó rendes őszi Papi Értekezletre meghívni. Az értekezlet tárgysorozata 1. Az alapszabályok újabb szövegezésben való felolvasása. 2. Értekezés az egyházi számadások kiállításáról, a könnyebb megvizsgálhatóság szempontjából. 3. Felolvasás, a történeteknek az egyházi beszédekben való alkalmazásáról. 4. Keresztelési agenda előadása. 5. A könyvtári bizottság jelentésének tárgyalása. 6. Fölmerülhető indítványok. 7. Jövő gyűlés helyének és idejének meghatározása. Ilyefalva, okt. 19, 1888. Kis Albert, értk. elnök.

HIVATALOS RÉSZ.

1422—1888.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-szőlőnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett m.-goroszlói ref. egyházköz-ség k. tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma egyszerű lakáson és veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 113 frt.

Pályázati határnap f. évi nov. 10. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához küldendők, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1888. okt. 21. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1462—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szil.-szőlőnoki egyházmegyébe kebelezett lompéti ev. ref. egyházköz-ség kántói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalma tisztességes lakáson és kerten kívül, az egyházhatósági újabb becslés szerint, 187 frt. 03 kr.

Pályázati határnap f. évi nov. 10. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához küldendők, Szilágy-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1888. okt. 22. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1463—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szil.-szőlőnoki egyházmegyébe kebelezett sz.-nagyfalusi kántori állomásra pályázat hirdettetik. Ez állomással egyszersmind az odavaló községi iskolánál segédtanítói állomás van összekötve

Javadalma tisztességes lakáson és kerten kívül: a) az egyház pénztárából 200 frt, b) az iskola pénztárából 200 frt, s így összesen, 400 frt.

Pályázati határnap f. évi november 10. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához küldendők, Szilágy-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1888. okt. 22. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1434 - 1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezett teleki ref. egyházköz-ség III-ad osztályu papi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalma, az ujonnan történt felvétel szerint, 555 frt 58 kr. továbbá, tisztességes lakás gazdasági épületekkel.

Pályázati határnap f. évi november 20. Folyamodványok nt. Péter Károly esperes aához küldendők, Szőrésre, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1888. okt. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1420—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett kaka-sdi ev. ref. egyház. IV-ed osztályu s egyházi hivatalos becslés szerint, 428 frt. 36 kr évi javadalommal bíró lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik

A fizetés, a kepe meg lévén váltva, nagyobb részben készpénz.

Pályázati határnap f. évi november 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1888. okt. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1186—1888.

KÖRLEVÉL.

A marosi egyházmegyének folyó évi november hava 13-án házassági-, 14-én köztörvényszéki ülése, 15-én egyházmegyei közgyűlése fog tartatni, Maros-Vásárhelytt, melyekre az illető m. t. t. bíró, egyházmegyei képviselő urak, érdekelt felek, tisztelettel meghivatnak. Lukafalva, okt. 21, 1888. Rákosi Lajos, ev. ref. esperes.

Felolvasó szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/2 ivmelléklet van csatolva.